

STENOGRAFSKE BELESKE
NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

GODINA 7

BEOGRAD 1938 GODINE

KNJIGA 3

XXVIII REDOVNI SASTANAK

NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

DRŽAN 5 MARTA 1938 GODINE U BEOGRADU

PRETSEDAVALI:

PRETSEDNIK
STEVAN ĆIRIĆ

i

POTPRETSEDNICI:

FRANJO MARKIĆ i JEVREM TOMIĆ

SEKRETAR

Dr. ANDREJ VEBLE

Prisutni g. g. Ministri: Ministar unutrašnjih poslova dr Anton Korošec, Ministar pošta, telegrafa i telefona Vojko R. Čvrkić.

POČETAK U 9,40 ČASOVA

SADRŽAJ:

Pre dnevnog reda: 1 — Čitanje i usvajanje zapisnika XXVII redovnog sastanka;

2 — Saopštenje izveštaja Ministra saobraćaja o odgovoru na interpelaciju dr. Živojina Popovića;

3 — Molbe i žalbe.

Govornici: Aleksandar Lazarević (primedba na zapisnik), sekretar dr. Andrej Veble (odgovor na primedbu na zapisnik), predsednik Narodne skupštine Stevan Ćirić (odgovor na primedbu na zapisnik).

Dnevni red: Nastavak pretresa u pojedinostima izveštaja Finansijskog odbora o predlogu budžeta državnih rashoda i prihoda sa predlogom Finansijskog zakona za budžetsku 1938/39 godinu i to:

1 — Pretres i usvajanje budžeta rashoda — XII razdeo — Ministarstvo pošta, telegrafa i telefona.

Govornici: Ministar pošta, telegrafa i telefona Vojko R. Čvrkić (dva puta), Milan Banić (radi ličnog objašnjenja), Joca Georgijević, izvestilac manjine Ivan Mohorić, Vojislav Lazić (u ime grupe Nezavisnog kluba), predsednik Narodne skupštine Stevan Ćirić (četiri puta), Dimitrije Vujić (u ime grupe Jugoslovenskog kluba), dr. Branko Kaluderčić, Milenko Glišić, Luka Avramović, potpredsednik Narodne skupštine Franjo Markić (pet puta), izvestilac dr. Časlav Nikitović.

Predsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, imam čast otvoriti XXVIII redovni sastanak

Narodne skupštine. Molim sekretara g. dr. Veblea da izvoli pročitati zapisnik prethodnog sastanka.

Sekretar dr. Andrej Veble pročita zapisnik XXVII redovnog sastanka Narodne skupštine.

Predsednik Stevan Ćirić: Ima li ko od gospode narodnih poslanika kakvu primedbu na zapisnik? (**Aleksandar Lazarević:** Molim za reč!).

Ima reč narodni poslanik g. Aleksandar Lazarević.

Aleksandar Lazarević: Gospodo narodni poslanici, iz pročitane zapisnika vidimo da je budžet Ministarstva vojske i mornarice primljen sa ogromnom većinom glasova. Sadržina zapisnika ne slaže se sa stvarnim činjenicama. Gospodin Predsednik Narodne skupštine pri izglasavanju budžeta Ministarstva vojske i izjavio je, da je budžet Ministarstva vojske i mornarice primljen sa tri glasa protiv. Jučerašnja konstatacija gospodina Predsednika sa današnjim zapisnikom ne slaže se, pa stoga ovaj zapisnik nije tačan. To je jedno. A drugo, ja sam pored reči zbog netačnosti zapisnika uzeo reč i zbog povrede Poslovnika. Po § 93 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini Gospodin Predsednik Narodne skupštine nije ovlašćen da prilikom glasanja sedenjem i ustajanjem prebrojava glasove, a kada je Gospodin Predsednik već tom prilikom i protiv jašnjog propisa Poslovnika prebrojavao glasove pro-

tiv, onda je trebao da prebrojava i glasove za. (*Života Milanović*: Sa svima glasovima protiv tri! To je tako bilo!) Ali ja konstatujem da je ta konstatacija Gospodina Pretsednika o rezultatu glasanja povredila Poslovnik, jer u Poslovniku ne stoji da se prilikom glasanja sedenjem i ustajanjem glasovi prebrojavaju, već se tom prilikom prosto objavi da je većina glasala za ili protiv. Ja sam u ovom prebrojavanju Gospodina Pretsednika shvatio izvesnu tendenciju u vezi moga jučerašnjeg glasanja, zato sa ovoga mesta moram da dam izjavu pošto to nisam učinio juče pre glasanja. Ja sam poslanik koji sam došao u Skupštinu poverenjem naroda Sreza oplenačkog, i ne samo ja, koji sam danas poslanik Sreza oplenačkog, nego i svaki drugi poslanik koji bi posle mene došao u ovaj Dom ne može biti protiv vojske, kojoj stoji na čelu Nj. V. Kralj. Ja sam glasao protiv budžeta Ministarstva vojske, ali zato ja nisam glasao i nikad ne mogu biti protiv vojske. Nisam imao poverenje u Vladu Milana Stojadinovića, u kojoj je i sam Ministar vojske g. Marić, pa kada nemam poverenje u Vladu, ne mogu imati poverenje ni u samog Ministra vojske i zbog toga sam glasao protiv.

Pretsednik Stevan Ćirić: Reč ima sekretar g. dr. Andrej Veble da se izjasni da li prima primedbu g. Lazarevića na zapisnik.

Sekretar dr. Andrej Veble: Gospodo narodni poslanici, čast mi je izjaviti da ne mogu primiti primedbu g. Lazarevića na zapisnik, pošto je zapisnik sastavljen po propisima Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini. Uostalom g. Lazarević nije govorio o zapisniku, nego je govorio o povredi Poslovnika, a te povrede nije bilo.

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, Narodna skupština ima da reši: da li prima ovu primedbu na zapisnik ili ne prima. Gospoda koja primaju primedbu, neka izvole sedeti, a koja ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi) Objavljujem da je zapisnik primljen onako kako je pročitano.

Gospodo narodni poslanici, po Zakonu o poslovnom redu — kaže g. Lazarević — Pretsednik nije ovlašćen da broji glasove. Ali mu to nije ni zabranjeno. (Pljeskanje na desnici). Ja mislim, gospodo narodni poslanici, da je dužnost Pretsednika Narodne skupštine, da, po mogućnosti, progłosi rezultat glasanja onako tačno, kako je to zaista bilo. I ja pitam g. Lazarevića: je li bilo svega tri glasa protiv? (*Aleksandar Lazarević*: To je tačno!) Dakle, kako sam istinu rekao, ne vidim, zašto da mi se ta istina prebacuje. Ja nisam ništa drugo hteo da učinim do li, da ispunim do kraja svoju dužnost, da, prilikom objave rezultata glasanja, dam vernu sliku, koju je Narodna skupština u pogledu na Ministarstvo vojske i mornarice pokazivala. (Pljeskanje u centru i na desnici.)

Gospodo poslanici, izvolite čuti jedan Ministarski izveštaj.

Sekretar Andrej Veble (saopštava): G. Ministar saobraćaja izveštava da će na interpelaciju narodnog poslanika g. dr. Živojina Popovića, — o osiguranju železničke pruge kod Čuprije od izliva reke Velike Morave — odgovoriti kad prikupi sve potrebne podatke.

Pretsednik Stevan Ćirić: Ovaj izveštaj uzima se na znanje. — Izvolite čuti molbe i žalbe.

Sekretar Andrej Veble (saopštava): Narodnoj skupštini uputili su molbe i žalbe i to: Gesler Terezija, Kasatović Hristina, Perović Zorka, Mihailović

Radovan, Davidović Gavra, Blagojević Bosiljka, Marković Milija, Jovanović Živko, Polak dr. Frano, Apostolović Zoja, Filipović Stanislav, Jovan Spirković, Jagoš Pandurica, Radoš Pavo, Franc Rejec, Debevac Hejvika, Dragomir Minić-Milošević, Apostolović Nedra, Anđelković Dacko, Siljanović Anđelko, Ezić Emi na i Kovačević Marcela.

Pretsednik Stevan Ćirić: Ove molbe i žalbe biće upućene Odboru za molbe i žalbe.

Gospodo narodni poslanici, prelazimo na dnevni red. Na dnevnom je redu:

Nastavak pretresa u pojedinostima izveštaja Finansijskog odbora o predlogu budžeta državnih rashoda i prihoda sa predlogom Finansijskog zakona za budžetsku 1938/39 godinu i to:

Pretres budžeta rashoda — XII razdeo — Ministarstvo pošta, telegrafa i telefona.

Gospodo narodni poslanici, radićemo neprekidno do kraja da bi smo se mogli posle svršene sednice posle podne i ceo sutrašnji dan odmoriti. Zato vas molim, da gospoda govornici uzmu na znanje, da nećemo imati prekidanja u ovoj današnjoj sednici. (*Dr. Ivan Mohorić*: Šta dolazi iza Ministarstva pošta?) Iza Ministarstva pošta doći će Ministarstvo građevina, pa verovatno Ministarstvo trgovine i industrije, pa Ministarstvo šuma i rudnika, pa Ministarstvo inostranih poslova.

Reč ima Ministar pošta, telegrafa i telefona g. Voјko Čvrkić.

Министар пошта, телеграфа и телефона Војко Чвркић: Господо, буџет расхода Министарства пошта, телеграфа и телефона рађен је у духу досадашњих начела буџетске политике, коју спроводи Краљевска влада и у духу општих интенција Краљевске владе на санирању наших државних финансија и на оживљавању и снажењу наше народне привреде. Основна тежња при изради овог предлога буџета била је довођење расхода у склад са стварним и најнеопходнијим потребама поштанске, телеграфске и телефонске службе, која као саобраћајно сретство, претставља један важан чинилац наше народне привреде и државне администрације.

Испитујући најдетаљније потребу сваког предложеног расхода, настојавао сам, с обзиром на општу економску ситуацију наше земље, да расходе сведем на реалну и неопходну меру, али сам истовремено морао водити рачуна и о томе, да се ова важна служба одржи на здравом основу и што боље оспособи за своју важну задаћу. Чинећи у томе правцу крајње напоре, био сам ипак код извесних буџетских партија и позиција принуђен да изађем из оквира садашњих расхода и извесне неопходне расходе повећам у интересу саме службе.

Предлог буџета расхода за 1938/39 годину износи 418,105.159 динара. Упореден са буџетом за 1937/38 годину повећан је за укупно 38,726.748 динара. Ово повећање долази из три разлога:

а) због повећања личних и породичних додатака службеницима и награда дневничарима, на основу одлука Министарског савета донетих у току ове године, у округлом износу од 11,000.000 дин.

б) затим због повећања броја службеника и уговорних поштара, које је диктовано неопходном потребом службе, што је изазвало повећани расход од 4,480.000 динара; а

в) остатак повећања у заокруженом износу од 23,250.000 динара пада на повећање материјалних расхода за све врсте службе. Али ово повећање материјалних расхода за 23,250.000 динара не значи да ће се и у толиком износу моћи набавити и више материјала, апарата и других потребних предмета за службу, него у текућој буџетској години и за толико проширити, побољшати; односно, за толико изградити нових објеката, потребних за поштанско-телеграфско-телефонски саобраћај. Као што је и вама познато, у току 1937 године наступило је осетно поскупљивање метала и стубова, који се у већим количинама у прерађеном стању набављају за п. т. т. потребе. Ту долази на првом месту бакар, олово, цинк и гвожђе. Осим тога запажено је у току ове године осетно поскупљивање и другог материјала, а нарочито стубова, хартије и друго, које се набавља за редовне поштанске, телеграфске и телефонске потребе. Познато је, поред тога, да је и радна снага и према прошлој години знатно поскупела. Овај факат имао је за последицу то, да се и у текућој буџетској години нису могле покривати све најнеопходније потребе износима буџетом предвиђеним, већ су се морале покривати једним делом и из накнадно добивених кредита. Претпостављајући да ће садање тржне цене материјала и радне снаге остати у истим границама и у току буџетске 1938/39 године један знатан део овог повећања биће употребљен на плаћање материјала по скупљој цени него што је износио у 1936 години. Даље, из ове повећање суме имају се исплаћивати и ануитети на досада закључене зајмове код Поштанске штедионице, који износе динара 8,393.000 више него што је то предвиђено у текућем буџету. Само један незнатнији део овог повећања материјалних расхода моћи ће да се користи за нове поштанске, телеграфске и телефонске потребе.

Према томе, предлог буџета подручног ми Министарства предвиђа у главном покриће расхода за редовне поштанске, телеграфске и телефонске потребе, а за нове потребе, у циљу побољшања службе, предвиђени су веома скромни износи, те се услед тога не могу ни очекивати неки велики радови на усавршавању и побољшању службе са овако осетно компромираним буџетом расхода.

Прелазећи на детаљно анализирање појединих група расхода, сматрам за потребно да у првом реду додирнем највећу и главну групу буџетских расхода подручног ми Министарства, групу која обухвата ове личне расходе, показане на партијама 735, 736, 752, 753, 754, 755 и 756. Укупни лични расходи по свима овим партијама износе динара 242,013.628, што чини 57.88% од укупно предложених расхода. Од ове суме отпада на Министарство са Главном п. т. т. радионицом 8,408.639 динара, а на спољну службу 233,604.989 динара.

Укупан број службеника предвиђених у предлогу буџета износи:

а) чиновника	4.978
б) чиновничких приправника	627
в) званичника	2.247
г) служитеља	3.034
д) контр. чиновника и дневничара	780

Укупно 11.666

Овоме броју треба додати још 1333 уговорних поштара, који су упуслени у уговорним поштама.

Према 1937/38 буџетској години извршено је у предлогу буџета за 1938/39 годину повећање и то:

чиновника 59, чиновничких приправника 65, званичника и служитеља 162 и дневничара 51, што чини укупно 337 службеника. Број уговорних поштара повећан је за 170, колико је последњих месеца отворено нових уговорних пошта.

Овом повећању службеника морао сам приступити због тога да бих поштама, телеграфима и телефонима омогућио правилно и благовремено савлађивање целокупног дневног промета, који се из године у годину нагло повећава и тежи да пређе до сада највећи рекордни промет из 1930/31 године, јер сам се и лично у многобројним случајевима на лицу места осведочио, да поштанско-телеграфско-телефонски службеници врше своју дужност под врло тешким условима и са великим напором, немајући, тако рећи, преко целе године ни дана за одмор. Такав пренапрегнут даноноћни рад особља црпе њихову радну енергију, а последица тога су многобројна оболења, нарочито од туберкулозе. Тако је, на пример, према статистичким подацима, износио број случајева оболења у 1935 години 6574 са 160.949 дана, или просечно 14 дана на сваког службеника на годину. Другим речима, услед болести налазило се у 1935 години стално ван службе 441 службеник.

Статистика за 1936 годину пружа у погледу оболења п.т.т службеника следеће податке: Број случајева оболења износио је 5.646 са 171.000 дана. По врсти болести било је случајева оболења и то: од туберкулозе 1.353, од заразних болести 172, од кожных болести 28, операција разне природе 143, од порођаја 107, од осталих болести (грипа и друго) 3.843 случаја. Овако велики проценат оболења има једним добрим делом узрок у природи саме службе која је скопчана са великим тешкоћама и напорима, а с друге стране и у slabим хигијенским и економским приликама, под којима живи данас државни службеници уопште.

Познато је, изузетно од других установа државне администрације, да се целокупан дневни рад у пошти, телеграфу и телефону мора, ако се жели имати један уредан и добар саобраћај, безусловно у току истог дана обавити, и по свршетку рада сви рачуни прегледати, сравнити и закључити. Не могу се, као што је то случај у многим другим установама, одлагати за следећи дан они послови, који се, према прописима, морају безусловно свршити у току истог дана, без обзира колико ће времена тај рад одузети службенику. Ово треба увек имати на уму, кад је реч о потребном броју особља у поштанско-телеграфско-телефонским установама.

Према висини промета у појединим поштама, који се изражава у броју радних јединица, утврђује се и неопходно потребан број радних места, односно неопходно потребан број особља за савлађивање целокупног дневног промета. У току ранијих буџетских година, у којима је владала привредна депресија, што је имало утицаја на знатно смањење поштанског, телеграфског и телефонског промета, вршено је и смањивање броја особља. Али, почев од 1935 године, запажа се сваке године у свима поштанско-телеграфско-телефонским установама осетно повећање промета који у току ове, 1937 године, показује нарочити скок према претходној години. То повећање промета изазива потребу за отварањем нових радних места у поштама, потребу за повећањем амбулантног особља, које у садањем саставу није у могућности да на време разради сав примљени материјал, па се че-

сто дешава да поштанске пошиљке касне, што код привредних кругова изазива оправдане протесте и негодовања. Повећани чековни и штетни промет преко пошта имао је за последицу потребу отварања нових радних места, тј. потребу за повећањем особља. Са садањим бројем особља немогуће је излазити у сусрет многобројним оправданим захтевима привредних кругова да се ограничена дневна служба на телеграфу и телефону продужи у непрекидну, дневну, допаноћну и даноноћну. Снажни развој туризма, који се из године у годину стално повећава, не само дуж целог нашег Приморја, већ и у другим многобројним туристичким местима наше земље, изазива такође у поштама један интензиван рад, који се са садањим бројем особља не може уредно и на време савлађивати. Исто тако са садањим бројем особља немогуће је обезбедити бољи и бржи поштански саобраћај, који још није на потребној висини. Све ово иде, с једне стране на штету лица која се поштом служе, на штету престижа наше земље, а и на штету државних прихода, а с друге стране на штету особља које пренапрегнуто мора често пута да ради за два лица, као и да на раду остане много дуже него што је то прописано, само да сав посао у току истог дана буде обављен. Не само да најважнији поштански, телеграфски и телефонски центри, већ и један велики број осталих пошта, ради данас са статусом особља далеко мањим него је то неопходно потребно, и само се једном пожртвованом и савесном раду подручног ми особља има да припише да последице недостатка у особљу нису веће. Честе појаве застоја у пријему, отпреми и испоруци пошиљака имају свога узрока једино у недостатку довољног броја службеника. Доставна подручја, услед малог броја достављача, толико су велика да има случајева где су достављачи у физичкој немогућности обићи сав реон и извршити целу испоруку. Многобројни технички радови, који су у току извршења, изискују такође повећан број техничког особља. Исто тако ново уведене техничке инсталације захтевају и повећање техничког особља за њихов надзор и одржавање.

Све су ово, господо, непобитни разлози, због којих сам био принуђен да предложим повећање броја садањег особља за 337, па вас молим да их изволите усвојити, а верујем да сте и ви имали прилике да се лично осведочите, да застој у поштанском пословању потиче највећим делом услед недовољног броја особља.

Да бих вам пружио барем донекле слику о обиму послова по разним службама, који се у току једне године обаве у поштанским, телеграфским и телефонским установама, сматрам за потребно да вам о том наведем неколико података из последње статистике из 1936 године.

Обичних писмоносних пошиљака разних врста било је 334,723.420:

новина и часописа 148,971.103;

пакета 4,998.738, у вредности од 9.570,852.007 динара;

вредносних пошиљака 534.011 у вредности од 12,135.880 динара;

откупних пошиљака 3,358.844 у вредности од 1.043,436.399 динара;

поштанских налога 2.012 у вредности од дин. 1,133.404 динара;

уплаћених поштанских упутница 6,172.567 у вредности од 2.905,516.660 динара;

штедних уплата и исплата 1,210.325 у вредности од 1.004,294.493 динара;

чековних уплата и исплата 13,777.178 у вредности од 24.528,638.546 динара;

транзитних пошиљака 697.346 у вредности од 27,092.164 динара;

Телеграма примљених и отправљених жичним путем било је 3,623.704 са 70,179.942 речи;

телеграма примљених и отправљених бежичним путем било је 265.335 са 3,939.341 речи.

Број обављених међумесних телефонских разговора у унутрашњем саобраћају износио је 3,812.857 са 4,303.274 говорних јединица. Број обављених међународних телефонских разговора износио је 345.502 и за то је утрошено време од 1,610.695 минута. Овоме треба додати још промет на телефону у месном саобраћају, који се врши био аутоматским путем, било давањем веза преко телефонских службеника.

Укупан новчани промет код поштанских установа, односно укупан износ сума у готовом новцу уплаћених и исплаћених на шалтерима пошта износио је у 1936/37 години 32.907,606.685 динара. У овој суми није обухваћен износ вредносних пошиљака, вредносних пакета, нити унутарњи новчани промет између појединих поштанских установа.

Док ове обичне пошиљке знатно расту у свом броју, дотле препоручене пошиљке опадају, а то значи да се код грађана све више појачава поверење у саму пошту, јер имају веру, да ће данас и једна обична пошиљка бити предана на опредељеном месту исто тако тачно, као и препоручена пошиљка, што значи да је поверење у пошту почело да расте.

Исто тако се то осећа и код пакета, а исто, господо, то се осећа и код чековног промета. Чековни промет је много порастао. Док је у 1935 години промет износио 14.749,434.676 динара, дотле је за 9 месеци у 1937 години износио 20.093,673.904 дин.

Уговорни поштарни. Расходи за уговорне поштаре, предвиђени на партије 754, у износу од 21,855.000 динара, чине саставни део личних издатака. Према буџету за 1937/38 год. ови су расходи повећани за 1,385.000 динара. Ово повећање проистиче највећим делом отуда, што је готово код свих уговорних пошта повећан промет, па су услед тога повећања многе поште на основу Правилника о уговорним поштама преведене у току ове године у одговарајуће групе и разреде, а према истом Правилнику, припадају уговорним поштарима и повећане припадности, које се исплаћују почев са наредном буџетском годином. Поред овога, повећање расхода за уговорне поштаре долази и отуда, што је у току ове буџетске године отворено више уговорних пошта у местима, где су то изрично захтевали привредни, национални и културни интереси тих места и њихове најближе околине. Сем тога, предвиђени расход за уговорне поштаре обухвата и износ од 150.000 динара за отварање нових десет до петнаест уговорних пошта. Број уговорних пошта износи сада 1.333 и један добар део поштанског, телеграфског и телефонског саобраћаја обавља се преко њих, па сматрам за потребно да се у неколико речи дотакнем и ових установа.

Уговорне поште су државне установе. Оне обављају све врсте поштанске, телеграфске и теле-

фонске службе као и свака државна пошта. Одговорност државе и сигурност за предате пошиљке преко уговорних пошта, као и државна контрола над њиховим пословањем истоветна је као и код државних пошта. Фаворизирање овога облика државних пошта долази једино отуда, што су расходи код њих далеко мањи него да су државне, а обим пословања не допушта да буду подржављене. Када би све садање уговорне поште биле подржављене, највећи број њих био би пасиван т.ј. показивао би веће расходе него што су приходи док су сада, са малим изузетцима, готово све уговорне поште активне и чист приход над расходима износи преко тридесет милиона динара. Моје ће настојање бити у будућности, да у границама буџетских сретстава отворим у најпотребнијим крајевима и местима још извештан број уговорних пошта, али великом броју упућених ми захтева за отварање нових уговорних пошта, ма да су разлози потпуно оправдани, нећу ипак при овако ограниченим буџетским сретствима бити у могућности изаћи у сусрет.

Расходи за телеграфску, телефонску и техничку службу. Ови расходи показани су на партијама 742, 748, 763, 751/с, 764, 764/а и 764/б. Укупна сума свих ових расхода износи 38,440.000 динара, или 9,20% од укупног предлога буџета и упоређени са истим расходима буџета за 1937/38 показују повећање од 8,990.000 динара.

Техничке инсталације са градском и међуградском телеграфском и телефонском мрежом и осталим техничким објектима представљају имовинску вредност око 500,000.000 динара, и оне чине основу за омогућавање два врло важна саобраћаја, телеграфског и телефонског. Без добро опремљених ових инсталација и мрежа и без њиховог уредног одржавања нема ни доброг саобраћаја. Зато се техничкој служби мора посветити највећа пажња и омогућити јој не само беспрекорно одржавање постојећих инсталација, уређаја и мрежа, већ и уграђивањем нових инсталација и изградњом нових линија створити још повољније услове за обављање телеграфског и телефонског саобраћаја: Техничке инсталације, линије, као и сви технички објекти подложни су употребом и временом трошењу, квару и пропадању, па се истрошени, поковарени и дотрајали делови морају и редовно обновљати и сви уређаји као и мрежа држати увек у стању способном за саобраћај. Ово редовно одржавање није у прошлости било на потребној висини. У појединим буџетским периодима нарочито последњих година, расходи за одржавање смањивани су до те мере, да се одржавање није могло правилно спроводити. Док су, на пример, ови расходи износили 1929/30 год. и 1930/31 године преко 40,000.000 динара, дотле је у буџетском периоду за 1934/35 год. било предвиђено свега 27,450.000 динара, а у текућој 1937/38 години свега 29,450.000 динара и поред тога што је за последњих осам година израђено више нових инсталација и нових т. т. линија, па су и расходи за одржавање морали бити већи.

Као што сам и напред напоменуо, ова предвиђена сума биће у главном намењена у првом реду само најнеопходнијим потребама за редовно одржавање постојећих инсталација, уређаја и мреже, док ће се проширења и новоградње моћи из овог расхода извршити само у једном веома ограничен-

ном и скромном обиму, и поред тога што је предложено повећање за 8,990.000 динара, јер ће се знатан део овог повећања употребити на скупље плаћање материјала и радне снаге. Једино се предвиђа у посебној партији 754/а као нов посао изградња још једне телефонске везе између Београда и Будве, преко Цетиња. Неопходно је потребна, јер садања једна једина веза, толико је преко целе године оптерећена, а нарочито преко лета, да велики број говора остане у опште необјављен, а у колико се и обаве, добива се веза веома тешко и споро. Од свих врста поштанског, телеграфског и телефонског саобраћаја, телефонски саобраћај показује највећи пораст и постепено тежи да заузме прво место. Телеграфски саобраћај је у стагнацији, не опада, али и не расте осетно. И поред коришћења најбољих авијонских, железничких, поморских и сувоземних веза данас се тежи за бржом изменом мисли него путем писма. То је општа појава у целом свету. Садање телефонске инсталације, уређаји и мрежа не могу да задовоље оне потребе, које привреда захтева. У великим градовима дошло се до тога да се услед потпуне исцрпености капацитета у централама и градској мрежи не може више дати ни један телефон, а постоји неколико хиљада захтева за инсталацијом нових претплатничких телефона. Везе у међумесном саобраћају између многих места добијају се не само споро и тешко, већ су чести случајеви да се у опште и не добију, или ако се и добију, у много случајева разговор се, услед слабих линија, тешко може обавити. Везе у међународном саобраћају су недовољне. Многобројни заказани говори остају, услед недовољних линија, необављени. Постојеће линије оптерећене су преко дозвољене границе. Многобројне, новоотворене уговорне поште стоје још увек неповезане телефоном са суседним поштама. Колико од овога трпи наша привреда, сматрам, да није потребно да вам то нарочито истичем, јер сте вероватно и ви сами имали прилике да осетите последице ових недостатака. За уређење доброг телефонског саобраћаја, који ће омогућити брзо добијање веза између свих места у земљи и чистоту гласа, потребне су велике инвестиције. Знам, да овако велика оптерећења не може да поднесе једна буџетска година, али се ове инвестиције, распоређене на дужи низ година, могу без осетне тешкоће полнети. Све ове инвестиције биле би и рентабилне. Оне би се за краћи период амортизовале, и доносиле би знатно увећане приходе.

У циљу побољшања и проширења телефонске службе закључило је Министарство пошта недавно на основу овлашћења у Финансијском закону неколико зајмова, из којих се извршују већа проширења централа и мреже у Београду, Загребу и Љубљани, нове телефонске инсталације и мреже у Сплиту и Дубровнику са преуређењем мреже изграђују се нове међуградске и међународне везе. Сви ти радови, које ћу мало касније поименично навести, налазе се у извршењу и биће довршени у току 1938 године. Њима ће бити знатно побољшано садање стање телефона у земљи, али и то ће представљати само један део стварних потреба. На овоме пољу има се још много да уради. Моје ће настојање бити, у погледу стварања бољих услова за телефонски саобраћај, да са осталим меродавним факторима изнађем потребна сретства, било путем зајма код наших државних кредитних

установа, било путем кредитних послова, и да из тих сретстава подмирим неопходне потребе телефонске службе. Повећани приходи отуда биће довољни, да покрију све издатке око отплате ануитета.

Из напред поменутих зајмова извршени су или су у току извршења следећи послови, намењени побољшању и проширењу телефонске службе:

1) Дубровачка аутоматска телефонска група, која обухвата инсталацију, аутоматских и полуаутоматских телефонских централа у Дубровнику, Гружу, Херцег Новом, Требињу, Цавтату и Стону. Упоредо са овим инсталацијама преуређује се Дубровачка градска мрежа и изграђују линије између свих места ове групе са Дубровником. Дубровник се везује са Херцег Новим са две линије, са Цавтатом са две линије, са Требињем са две линије, са Стоном једном линијом. Груж се везује са Дубровником каблом. Сви ови радови налазе се у току извршења.

2) Сплитска аутоматска телефонска група, која обухвата инсталације аутоматских и полуаутоматских телефонских централа у Сплиту, Хвару, Маркарској, Шућурцу, Солину и Лукићу. Сва ова места везују се посебним телефонским линијама за Сплит у дужини од 130 км. Радови на овој групи биће завршени у току 1938 године.

3) Аутоматска телефонска централа у Земуну, која је већ монтирана, само се очекује полагање кабла између Земуна и Београда, који ће служити за везу између обе централе. Пуштањем у саобраћај ове централе отстраниће се све садашње тешкоће око добивања земуних претплатника. И ови ће радови бити завршени почетком наредне године.

4) У Београду су у току обилни радови на проширењу телефонских инсталација и градске мреже. Подижу се нове телефонске централе, на Крунском Венцу, Сењаку и Чукарици, израђује телефонска канализација и проширује градска ваздушна мрежа. Ови ће радови бити завршени у другој половини 1938 године. Тек овим проширењем омогућиће се у Београду давање нових претплатничких телефона, те ће га сваки, ко зажели, моћи одмах добити. Овим радовима створиће се нов капацитет у централама за око 4.000 нових претплатника, а истовремено је створена и основа за будућа проширења до давања нових органа.

5) У Загребу је предвиђено повећање капацитета садање аутоматске телефонске централе за 2.000 бројева. У вези са тиме врше се истовремено и проширења кабловске и градске мреже. Радови су у току и биће завршени у 1938 години. Загреб је у погледу давања нових телефона у сличном положају као и Београд, па ће довршењем ових радова бити знатно побољшано стање телефонског саобраћаја у Загребу.

6) У Љубљани предвиђа се такође проширење постојеће аутоматске телефонске централе за 1.000 нових бројева, као и проширење кабловске и ваздушне мреже, да би се отстранили исти недостаци, који се налазе у Београду и Загребу. Сем тога подиже се у Св. Виду код Љубљани мања аутоматска централа, као саставни део Љубљанске централе. И ови радови биће завршени у току 1938 год.

7) Да би се колико толико побољшао телефонски саобраћај са иностранством, јер постојећи ограничени број међународних веза ни из далека не може да прими сав саобраћај, предвиђене су и

налазе се у току извршења још неколико међународних телефонских веза постављањем високо-фреквентних уређаја и то: Београд—Софија—Атина три везе Загреб—Вилдон једна веза, Београд—Б. Пешта и Београд—Букурешт по три везе. Овим новим везама нешто ће се побољшати саобраћај са иностранством. Ова мера предвиђа се само као привремена, док питање полагања великог међународног кабла Београд—Загреб—Марибор—аустриска граница не буде коначно решено, јер ће тек изградњом овог кабла бити отстранене све садашње тешкоће и тек тада ће се добити један завршен телефонски саобраћај са иностранством, а у исто време и за унутрашњост земље.

8) Поред ових већих послова из поменутих зајмова набављене су веће количине разног гвозденог материјала и жице, који је употребљен за преправке већег броја постојећих линија.

Остали део из поменутих зајмова предвиђен је за градњу поштанских зграда, о чему ћу мало касније говорити.

Из редовних буџетских средстава изграђено је од нових радова у току ове године свега седам мањих телефонских линија у укупној дужини од 120 километара.

Радиофонија. — На овом месту желим да вам пружим и неколико података о стању наше радиофоније. Вама је, господо, познат веома велики значај радиофоније у погледу националном, економском и просветном. Користи, које нам данас пружа радиофонија, велике су и разноврсне. Све државе данас искоришћују ову велику тековину технике у националне, пропагандне, просветне, забавне и многобројне друге сврхе. Да би се могла овако свестрано искористити радиофонија, потребно је имати и станице добро опремљене и јаким снага, а сем тога и такав програм, који ће земљи пружити највеће користи. Наша радиофонија до пре неколико месеци стајала је готово на последњем месту у Европи по јачини својих станица. Постојеће три радио-емисионе станице са укупном снагом око 8-КВ нису биле у стању одговорити овоме задатку, јер је због малих снага њихов домет слушања веома ограничен. Покушаји, да се закључењем нових уговора са постојећим друштвима, која експлоатишу ове станице на основу уговора од 1928 године, по којима би друштва примила обавезу за изградњу нових станица јаким снага, нису довели до реалних резултата. После такве ситуације, друштво које експлоатише београдску Радио станицу, предложило је Министарству пошта, телеграфа и телефона, да на основу постојећег експлоатационог уговора инсталише о своме трошку, не мењајући ни у колико постојеће одредбе у погледу експлоатационог рока и процента који држави припада од бруто прихода, нову Радио емисиону станицу од 20-КВ најновијег типа. Министарство је то, разуме се, прихватило и ова станица је изграђена и од септембра налази се у раду.

Истовремено је друштво нешто побољшало и свој музички и вокални део програма. Овом новом станицом постигнут је знатно већи домет слушања и много боља чистоћа гласа и звука, него што је било код старе станице.

Код Загребачке и Љубљанске станице остало је стање непромењено. Овако стање није коначно и у скорој будућности имаће да се нађе решење, које ће најбоље одговорати интересима земље.

Поред ових станица, иницијативом господина Претседника Владе, налази се у току изградње државна радио-емисиона станица на кратким таласима, која ће бити подигнута у близини Земуна. Та ће станица имати јачину 10 КВ и служиће у првом реду државним и националним потребама и интересима. Она ће бити довршена и саобраћају предана у другој половини 1938 године.

Пренос поште и одржавање преносних сретстава

На трећем месту по својем обиму долази група расхода за пренос поштанских пошиљака и одржавање државних поштанских превозних средстава. Ови су расходи показани на парт. 743, 745, 751/г, 751/д и 761. Укупна сума ових расхода износи 32,230.000.— динара или 7,7% од укупних расхода. Према расходима у буџету за 1937/38 годину повећани су расходи за горње сврхе укупно за 2,015.000.— динара.

За пренос поштанских пошиљака користе се сва постојећа превозна средства као: експрес-ориент возови, државне, бановинске и приватне железнице, речни и поморски бродови, ваздухопловни, државни и приватни аутобуси, кола, коњи, а у извесним случајевима пренос поштанских пошиљака врши се и преко пешака.

У предњем износу није показан расход за пренос поштанских пошиљака државним железницама, који износи око 32,000.000.— динара за годину. Овај се расход исплаћује железничкој управи месечно из остварених прихода по поштанској служби, а на основу узајамног споразума са железничком управом и плаћа се по преваљеном осовинском километру поштанског вагона по 0.75 динара.

За пренос пошиљака возовима симплон-ориент-експрес, плаћа се Међународном друштву великих европских експреса према уговору по тежини превезених пошиљака, која се утврђује петнаестодневним статистичким мерењем сваке године у априлу, односно у октобру наизменично. Од једног килограма превезеног материјала плаћа се без обзира на дужину 0.20 франц. франака у папиру по одбитку 10% за вреће. У појединим годинама тежина превезених поштанских пошиљака варира, и последњих година показује сталну тенденцију за повећањем. Предвиђена сума за ово у износу од 1,200.000.— динара оснива се на тежини превезеног материјала у 1937 години. Углавном, у овим возовима преноси се транзитни поштански материјал.

Пренос поштанских пошиљака бановинским и приватним железницама плаћа се паушално или по осовинском километру на основу закључених уговора. У обзир долазе: Подринска железница, Барско друштво, Пожаревачка железница, Усора, Самоборска железница, Шипад и Славонско-подравска железница.

За пренос поште речним бродовима не плаћа се никаква нарочита накнада на основу споразума о узајамним услугама.

Поморским домаћим друштвима такође се не плаћа посебно пренос поштанских пошиљака на основу постојећих уговора, пошто та друштва примају државну субвенцију, коју исплаћује Министарство пошта, телеграфа и телефона, о чему ћу касније говорити.

У најновије време користе се ради брже отпреме пошиљака ваздухоплови домаћих и стра-

них друштава. У обзир долази домаће друштво „Аеро-пут“ и страна: француско друштво „Ер-франс“, немачко друштво „Луфтханза“ аустријско друштво „Аустрофлуг“, и чехословачко друштво „Чехословачке статне аеролиније“. На основу уговора, закљученог између државе и ових друштава, стављено је у дужност Министарству пошта, телеграфа и телефона, да са њима закључи посебне уговоре за пренос поштанских пошиљака. Уговор је закључен до сада само са друштвом „Ер-франс“ а са осталим друштвима уговори су припремљени и биће закључени до почетка наредне буџетске године.

Пренос поштанских пошиљака аутобусима на поштанским линијама, на којима саобраћају концесионирана аутобуска предузећа, врше ова предузећа на основу склопљених уговора који се сваке године закључује путем директне погодбе. На осталим сувоземним поштанским линијама, где не постоје концесионирана предузећа, уступање преноса поште врши се путем јавног надметања.

Пренос пошиљака у Београду и делимично Загребу, Љубљани и Скопљу, као и пренос пошиљака на извесним поштанским линијама Савске и Дравске бановине, врши се аутобусима у режији Министарства пошта, телеграфа и телефона.

На основу закључених погодаба последњих месеца, за пренос пошиљака у 1938 години јавља се тенденција за повећањем досадањих цена за пренос, услед чега је у предлогу буџета на парт. 781/1 повећан износ за 600.000.— дин. Исто тако услед поскупљивања аутомобилског материјала и поскупљивања радне снаге, упуслене у аутогаражама, повећан је расход на партији 761/2 за ауто-саобраћај у државној режији за 500.000 динара. Поред суме, коју Министарство пошта плаћа државним железницама за пренос пошиљака предвиђен је, као и прошле године, расход од 3,000.000 дин. за оправке поштанских вагона, које врши железничка управа, а трошкове сноси Министарство пошта.

У ванредним расходима на парт. 751/г показан је нов расход од 200.000 динара, из кога се имају преуредити неколико дво-осовних вагона, набављених још на рачуна репарација и употребити за поштански саобраћај на споредним линијама нормалног колосека.

Стање државног поштанског ауто-парка, услед недовољних сретстава у прошлим годинама није на потребној висини. У употреби су многа дотрајала кола старих типова, која нерационално троше велике количине погонског материјала. Сем тога знатан број ових кола већ је у таквом стању да се мора расходовати, јер више није ни за какву употребу. Обнова ауто-парка не може се вршити из редовне партије из 761/2 јер је она недовољна, па је због тога у ванредним расходима на парт. 751/д предвиђен нов расход од 800.000 динара за набавку неколико шасија и израду каросерија у сопственој радионици, чиме ће се стање поштанског ауто-парка нешто поправити, али ни то неће бити довољно за потпуну обнову.

Управни трошкови. Расходи за управне трошкове показани су на парт. 740 и 759 у укупном износу од 24,239.100.— дин., што чини 5,08% укупних расхода.

Према буџету 1937/38 год. повећани су ови расходи за укупан износ од 3,198.100 динара.

Повећање за манипулативне и канцеларијске трошкове за 1,013.000 дин. долази највећим делом због поскупљивања хартије за око 30%, а Министарство пошта, телеграфа и телефона набавља за своје потребе велике количине образаца и хартије. Сем тога, повећање долази и због потребе за штампање Правилника за поштанску службу, који је последњи пут штампан још 1922 год., па је сва залиха потпуно исцрпљена. Исто тако исцрпљена је потпуно и сва залиха поштанских саобраћајних карата, па се и оне морају штампати у току наредне године за службене потребе.

Повећање за огрев у износу 450.000 динара изазвано је поскупљивањем огревног дрвета и превозних сретстава.

За осветљење смањен је ранији износ за 70.000 динара.

За службену одећу и обућу повећан је расход за 1,100.000 динара. Према организационој Уредби, званичници, служитељи и дневничари мушкога пола, ако не врше канцеларијску службу или ако нису занатлије, имају право на службену одећу и обућу. Њихов број износи 5303 службеника. Просечно на једног службеника долази расход за одело и обућу за једну годину 600 динара. Ранијих година снабдевање службеника оделом и обућом није, услед недовољно предвиђених буџетских сретстава, било уредно, те због тога имам свакодневне жалбе од стране службеника.

За одржавање зграда повећан је расход за 575.000 динара. Услед недовољних сретстава у прошлим годинама одржавање државних поштанских зграда било је веома слабо. Зграде су услед тога постале руиниране и веома запуштене. Потребан износ за уредно одржавање постојећих државних зграда износио би по прописима технике, годишње најмање 2,500.000 динара. Толико није предвиђено, али је ипак овогодишњи расход повећан за 575.000 динара, чиме ће се омогућити да се један знатан број зграда овом повећаном сумом доведе у ред.

Штампање Телефонског именика повећано је за 170.000 динара због тога, што је Министарство пошта, телеграфа и телефона понова преузело у своје руке штампање именика, које је до сада према уговору вршило Удружењу новинара, па је уговор отказало, јер су му услови били неповољни.

Расход за кирије смањен је за 50.000 динара.

Сви ови расходи предвиђени су у најнеопходнијем обиму.

Поштанске потребе. За покриће потреба за поштанску службу предвиђен је укупан расход на партији 746 и 760 у износу од 6 милиона 500.000 динара, што чини 2,27% укупног прихода. Повећање према прошлогодишњем буџету износи дин. 100.000.

Износ од 5 милиона динара на партији 746 предвиђа се за снабдевање поштанским маркама и другим вредносницама, а износе од 1,500.000 на партији 760 предвиђа се за снабдевање материјалним потребама свих пошта у земљи и то: касама, ковчежићима, вагама, писмоноским врећама, катанцима, жиговима, бојом за жигове, канапом, оловним пломбама и т. д. Оба су ова износа одмерена реално за подмирење неопходних потреба изградња нових зграда. Највећи број државних пошта смештен је у приватним зградама. Поштан-

ске зграде изискују нарочити распоред просторија, па због тога највећи број закупљених зграда не одговара потребама поштанског, телеграфског и телефонског пословања. Чињени предлози и покушаји у ранијим годинама, да се изнађу потребна сретства изван буџета и из тих сретстава приступи постепено изградњи свих поштанских зграда нису остварени. С друге стране нису у раније буџете расхода уношене никакве суме на ове сврхе. Изузев неколико приватних зграда, купљених за смештај пошта, још пре десет и више година, није изграђена ни једна нова зграда за пошту сем зграде на београдској железничкој станици. Да би се приступило постепено изградњи поштанских зграда закључен је на основу овлашћења у Финансијском закону за 1936/37 годину зајам код Поштанске штедионице од 20,000.000 динара са годишњом отплатом од 2,380.000 динара, који је расход унет на парт. 751. Даље је закључен код исте установе, на основу овлашћења у Финансијском закону за 1937/38 год. зајам од 10,000.000 динара и отплата овог зајма у износу од 1,193.000 динара унета је на парт. 751/б. Крајем прошле године донета је привредна Уредба о проширењу телефонских инсталација у Београду, Загребу и Љубљани, по којој Министар може закључивати набавке на кредит у износу до 38,000.000 динара и зајам код Поштанске штедионице у суми од 17,000.000 динара. Отплата по овој Уредби предвиђена је на парт. 751/а у износу од 7,200.000 динара. Сва ова три зајма намењена су за проширење телефонских инсталација и мреже, као и за изградњу поштанских зграда. Који се све послови за побољшање телефонске службе из ових зајмова извршују, навео сам напред. Зграде, које се извршују из ових зајмова, а које су у овој години већ изграђене или се налазе у градњи јесу следеће: зграда за Дирекцију пошта, телеграфа и телефона у Сплиту; зграда за централну пошту, телеграф и телефон у Сплиту; зграда за Дирекцију и централу пошта, телеграфа и телефона у Скопљу; зграде за пошту, телеграф и телефон у Дубровнику, Херцег Новом, Тополи, Горњем Милановцу, Ђуприји, Каменици (ваљевској), Брусу, Блацима, Јабуковцу, и Крупњу; зграде за телефонску централу на Крунском венцу, Сењаку, Чукарици и у Гружу. (Александар Лазаревић: Не гради се!) Купљен је плац и градиће се сигурно.

Поред ових зграда из истих сретстава има се извршити оправка и преуређење постојећих зграда за пошту у Крагујевцу и Нишу. Зграде у Блацима, Брусу, Каменици и Крупњу већ су готове, а у осталим местима налазе се у градњи или у припремном стадијуму и биће завршене у току 1938 године. За изградњу нових зграда примио сам до сада велики број нових захтева. Да би се наставила у границама буџетских средстава изградња нових поштанских зграда, унео сам у предлог буџета износ од 4,000.000 динара на парт. 754/ђ. Од ове суме око 1,000.000 динара биће потребно за завршне радове и поштански намештај за напред наведене зграде, а око 3,000.000 динара моћи ће се употребити за изградњу нових зграда.

Стручни течаји. — У циљу стручног образовања манипулативног особља друге категорије одржавају се при Министарству сваке године једногодишњи течаји. На овај течај позивају се службеници после једногодишње праксе у манипулатив-

ној служби. На течајевима се држе стручна предавања из свих грана поштанске, телеграфске и телефонске службе. По свршеном течају службеници се распоређују на рад по поштама. Резултати ових течајева су врло добри. Организациона уредба предвиђа стручне течајеве по дирекцијама и за особље треће категорије, али се ти течајеви не одржавају из два разлога: прво зато што нема за то буџетских средстава, а друго што би се из службе морало повући на течај годишње око 80—100 службеника, чија се радна места по поштама не би могла попуњити особљем са друге стране јер, као што сам напред навео, постоји велики недостатак у потребном особљу за службу. Ово се особље оспособљава за службу праксом у манипулантним установама.

Стручно усавршавање нижег техничког особља вршено је до сада углавном праксом у нашим радионицама. То се раније и могло допустити, док је телеграфска и телефонска техника била на нижем ступњу свог развоја. Данас, када је ова техника учинила један гигантски корак унапред, лица која се у радионицама обучавају и усавршавају, немају ни из далека оно техничко знање, потребно за руковање телеграфским и телефонским инсталацијама, којима Министарство располаже. Последња тога јесте, да се машине нестручним руковањем кваре и изазивају непотребне оправке, које скупо стају, а сем тога рад са оваквим лицима угрожава и сигурност саобраћаја. Због тога је у предлогу буџета на парт. 749 предвиђена као нова посебна позиција у износу од 80.000.— дин. ради омогућавања отварања једног течаја за техничку службу.

Остали расходи. — Остали расходи предвиђени су углавном у истим износима као и у текућем буџету и одмерени су према реалним потребама. Њихова намена одређена је текстом у предлогу буџета.

Субвенције паробродским друштвима. — Као и у текућој буџетској години налази се и у овом предлогу буџета расхода на парт. 744 расход од 50,000.000 динара за субвенције паробродским друштвима (Јадранска, Дубровачка и Зетска пловидба, Океанија и Југословенски Лојд). Министарство пошта врши овде само благајничку службу. Овај расход не проистиче из поштанског пословања, па при упоређивању остварених прихода и расхода по поштанској, телеграфској и телефонској служби овај расход не треба узимати у обзир, јер би такво упоређење довело до погрешног закључка о пословању пошта и не би пружило верну слику стварних расхода и прихода подручног ми Министарства.

Са овим, господо, завршавам излагање буџета расхода Министарства пошта, телеграфа и телефона и прелазим на предлог буџета прихода.

Приходи. — Господо, општа привредна депресија за време буџетских периода 1932/33 до 1934/35 год. закључно имала је осетне реперкусије и на кретање прихода од поштанске, телеграфске и телефонске службе, јер се преко поштанских, телеграфских и телефонских установа манифестује великим делом читав привредни живот једне земље. Ови буџетски приходи бележе и знатно смањење прихода. Али, почев од 1935 год. показују приходи код свих служба стални пораст из године у годину, који у овој години долази до снажнијег изражаја, па се са пуно разлога може оптимисти-

чки гледати и на 1938/39 годину с озбиром на опште снажење привредног живота, као и с обзиром на новопроектоване техничке инсталације и уређаје, који ће у току 1938 године бити завршени, а који ће осетно утицати на пораст прихода. Да бисте, господо, имали што јаснију слику о томе, како су се остваривали приходи по појединим гранама службе у ранијим буџетским годинама, сматрам за потребно да вам о томе пружим неколико података.

а) *Приходи по поштанској служби у унутрашњем саобраћају.* — Рекордна година у погледу ових прихода била је 1930/31 година, у којој је остварен приход по поштанској служби у унутрашњем саобраћају у износу од 295,550.000 динара. Следећих година ти су приходи били у опадању и у 1932/33 год. износили су свега 259,240.000 динара, а после тога кретали су се по буџетским годинама овако:

1933/34 год.	261,400.000.— дин.
1934/35 „	263,200.000.— „
1935/36 „	267,220.000.— „
1936/37 „	273,660.000.— „

У току првих седам месеци буџетске 1937/38 године остварен је приход по поштанској служби у унутрашњем саобраћају од 174,450.000.— динара, што чини месечно заокружено 25,000.000.— динара, или за целу буџетску годину 300,000.000.— динара. С обзиром на то да зимски месеци дају веће приходе него остали, може се са сигурношћу очекивати, да ће приходи по овој служби изнети у буџетској 1937/38 год. 305,000.000.— динара. Значи, да ће приходи за 1937/38 годину пребацити приходе по истој служби из 1936/37 године за 31,340.000.— динара, у буџету за 1938/39 годину предвиђени су приходи по овој служби на партију 25 позицију 5 у износу од 337,000.000.— динара. Овај приход калкулисан је на бази прихода за 1937/38 годину, коме су додати још и следећи приходи: 3,000.000.— динара, од повећане таксе на дописне карте; 4,000.000.— динара, од прихода, који ће се добити ревизијом таксе за чековне уплатнице и по штедном промету; 25,000.000.— динара, очекује се повећање прихода по овој служби, услед уопште побољшаних привредних односа.

б) *Приходи по телеграфској служби у унутрашњем саобраћају.* — Ови приходи износили су у 1936/37 години 23,760.000.— динара. У текућој буџетској 1937/38 години остварено је за првих седам месеца 15,000.000.— динара, што просечно на месец износи 2,150.000.— динара, или за годину 25,800.000.— динара. Како месеци децембар и јануар доносе сваке године повећан приход по телеграфској служби за по 450—500.000.— динара, излази да ће реални приходи из 1937/38 године изнети 26,700.000.— динара, тј., пребацити за 2,700.000.— динара предвиђене приходе по овој служби за 1937/38 годину. У предлог буџета прихода по овој служби предвиђено је на партију 25 позицију 6 износ од 29,700.000.— динара, тј., за 3,000.000.— динара више него што су били предвиђени за текућу буџетску годину.

в) *Приходи по телефонској служби у унутрашњем саобраћају.* — Ови приходи износили су у 1936/37 години 102,355.000.— динара. У току првих седам месеца ове 1937/38 године остварени су приходи по овој радњи у износу од динара

71,100.000.—, што чини просечно на један месец 10,160.000.— динара, према томе очекује се да ће приходи по овој радњи бити остварени у износу од 122,000.000.— динара, тј., за 7,000.000.— динара више него што је предвиђено у буџету прихода за ову годину. У предлогу буџета за 1937/38 годину предвиђен је приход по овој служби у износу од 152,000.000.— динара. Ово предвиђање засновано је на приходу од 122,000.000.— динара, који ће се остварити у 1937/38 години, повећан за динара 10,000.000.—, колико се предвиђа од инсталационих такса и претплата за нове телефоне, кад инсталације, које су у току, буду завршене у 1938 години, а 20,000.000.— динара предвиђа се као повећање услед општег побољшања привредних прилика и тежње за све већим коришћењем телефона.

г) Приходи од радиофоније. — Ови приходи припадају држави на основу уговора, закључених са друштвима, која експлоатишу радиофонске станице. Ти приходи износе 40% од бруто наплаћених претплата од радиофонских претплатника. Број радио претплатника последње две године у великом је порасту и просечно се повећавао годишње 10.000 до 12.000. Изградњом нове београдске радио станице од 20 КВ пробуђен је знатно већи интерес за радиофонију и очекује се да ће пораст радио претплатника у току 1937/38 године бити повећан за 15.000 претплатника. Број радио претплатника износи сада око 105.000, а до краја буџетске 1937/38 године попеће се, вероватно, на 108.000. Према томе очекује се да ће број радио претплатника у току 1938/39 године изнети 123—125.000 и на томе су броју засновани и приходи по овој служби и у предлог буџета прихода на парт. 25 поз. 8 предвиђен је износ од 15,500.000 д.

д) Приходи по писмоносној међународној транзитној служби. — Ови приходи проистичу од писмоносног транзита преко наше државе и утврђују се на основу петнаестодневног статистичког мерења за три године. У протекле две буџетске године износили су приходи по овој служби око 7,200.000 динара. За 1938/39 годину предвиђен је на парт. 25 поз. 1 приход по овој служби од 6,300.000 динара. Мање је предвиђено него прошле две године, због тога што се у овим сумама од 7,200.000 динара налази, поред редовног годишњег прихода, још и наплаћени дуг од разних држава из ранијих година.

ђ) Приходи по пакетској међународној служби. За пакете који се из иностранства упућују за Југославију и обратно, из Југославије у иностранство, наплаћује се прописана терминална такса. Исто тако наплаћују се у корист наше државе транзитне таксе за све оне пакете, који транзитирају нашу земљу. Приходи по овој служби износили су у златним францима: у 1934 години 677.000 златних франака; у 1935 години 685.000 златних франака; у 1936 години 729.000 златних франака; у 1937 години, услед осетно повећаног пакетског промета, предвиђа се приход од 770.000 златних франака, а за 1938/39 годину предвиђен је приход од 840.000 златних франака или 12,800.000 динара, колико је и унето на парт. 25 поз. 2.

е) Приходи по телеграфској међународној служби. Ови приходи били су досада у стагнацији и кретали су се око 12,000.000 динара годишње. Какав осетни пораст нису показивали, али исто

тако ни тенденцију за опадањем. Изградњом директне телеграфске линије Београд—Париз преко Игала очекује се повољнији и јачи транзитни телеграфски саобраћај, па је услед тога и приход од ове службе предвиђен за буџетску 1938/39 годину по парт. 25 поз. 3 у износу од 13,200.000 дин.;

ж) Приходи по међународној телефонској служби. Напред сам изложио да садањи број телефонских међународних веза из наше земље и преко ње ни издалека не одговара стварним потребама. Све су линије преоптерећене. Приходи од ове службе расли су у сразмери стварања нових међународних транзитних веза. Уколико се успело да се изгради која нова линија у току буџетске године, утолико су расли приходи. По буџетским периодима износили су ти приходи по овој служби овако:

1928/29	6,930.000 дин.
1929/30	8,270.000 „
1930/31	9,135.000 „
1931/32	9,742.000 „
1932/33	10,280.000 „
1933/34	14,746.000 „
1934/35	16,700.000 „
1935/36	17,200.000 „
1936/37	18,500.000 „

Изградњом неколико нових међународних веза, крајем прошле и почетком ове године, очекује се приход по овој служби у току 1937/38 године, око 24,000.000 динара. За 1938/39 годину предвиђен је приход по телефонској међународној служби на парт. 25 поз. 4 у износу од динара 30,000.000 с обзиром на то, да ће се у следећој години створити, инсталацијом високо-фреквентних уређаја, осам до десет нових међународних веза, па ће и приход отуда бити знатно увећан.

з) Остали приходи. Приходи од продаје инвентарских предмета, од кирија за изнајмљене просторије, од превоза путника државним аутобусима и разни ситни приходи, показани су на парт. 25 поз. 9, 10, 11 и 12 и укупно износе 5,200.000 динара. Ови су приходи износили:

1933/34	5,030.000.— дин.
1934/35	5,121.000.— дин.
1935/36	4,940.000.— дин.
1936/37	4,520.000.— дин.

Поред ових буџетских прихода поште и телеграфа врше бесплатно поштанску и телеграфску службу за све државне и самоуправне власти и установе, као и за друге установе, које су Уредбом ослобођене од плаћања поштанских такса. Овај бесплатан рад, изражен у садањим таксама, износио би око 180,000.000 динара.

Укупно предвиђени приходи за 1938/39 годину износе 601,700.000 динара.

Упоређени предвиђени приходи са предвиђеним расходима дају чист приход од 183,594.841 динара за покриће других општедржавних расхода. Сем тога Министарство пошта, телеграфа и телефона сноси и расход за субвенције паробродским друштвима од 50,000.000 динара. Значи од укупних прихода 60% отпада на покриће расхода Министарства пошта, телеграфа и телефона, а 40% за покриће других расхода изван Министарства.

Овом приликом напомињем да овакав однос не постоји ни код једне стране администрације, па изражавам наду да ће се барем у будућности један

део ових čistih прихода ставити на расположење Министарству пошта, телеграфа и телефона за подмирење својих још многобројних потреба.

На основу свега напред изложеног молим Народну скупштину да прими предлог буџета расхода и прихода у предложеним односима. (Бурно одобравање и плескање код већине).

Potpredsednik Jevrem Tomić: Ima reč narodni poslanik g. Milan Banić radi ličnog objašnjenja.

Milan Banić: Gospodo narodni poslanici, juče — kao što je sasvim prirodno — u onoj opštoj nervozni nisam imao prilike i mogućnosti da dam jednu izjavu koju je od mene zatražio gospodin narodni poslanik i bivši ministar dr. Svetislav Popović. On je, naime, u svojem govoru prekjuče kazao da očekuje od mene da ću lojalno priznati da sam se prevario, dok sam njemu pripisao da je u julu 1935 godine, glasajući za budžetske dvanaestine, kazao, da daje budžet državi, i da država treba budžet. Zbog toga ja tek danas vršim tu svoju dužnost i dajem sledeću izjavu:

Povodom prekjučerašnjeg govora poslanika i ministra u penziji gospodina d-ra Svetislava Popovića, smatram svojom dužnošću da ovde učinim sledeće priznanje:

Sasvim pouzdano se sećam da sam jula 1935 godine, u vreme glasanja za budžetske dvanaestine, od više poslanika koji su se tada (kao i sada) priznavali pripadnicima JNS, čuo ovakvo rezonovanje: »Državi je potreban budžet — ona ne može da bude bez njega! Mi dajemo budžet državi, Jugoslaviji, ali to ne znači da dajemo puno povorenje Vladi gospodina d-ra Milana Stojadinovića!«.

Sasvim pouzdano se sećam da se je tada, u kularima Skupštine, govorilo da se je i gospodin dr. Svetislav Popović poslušio ovakvom motivacijom za svoje glasanje u prilog budžetskih dvanaestina. U to sam poverovao, u toliko pre, što u takvom obrazloženju nisam video ništa monstruozno ni nečasno. Zato sam prekjučer i dao izraza tom svom verovanju, a da mi pri tome nije bilo ni na kraj pameti da izidem pred Skupštinu s nekim svojim »J'accuse« na adresu gospodina d-ra Svetislava Popovića. Da je tako, služi dokazom i to što sam i sam lojalno, već a priori, dopustio mogućnost da gospodin dr. Svetislav Popović nije ni izrekao pomenute reči.

Nakon prekjučerašnje izjave gospodina d-ra Popovića, moram lojalno priznati da sam bio u zabludi kad sam poverovao da je i gospodin dr. Svetislav Popović dao pomenuto obrazloženje svome glasanju za dvanaestine 1935 godine.

Ali moram, tim povodom, da učinim još jedno priznanje: Nikada u životu nisam sa gospodinom d-rom Svetislavom Popovićem izmenjao ni jedne jedine reči. Mi se, dakle, lično nikako ne znamo. Ali, na osnovu svoje optičke impresije, a i na osnovu pričanja, verovao sam da je gospodin dr. Svetislav Popović čovek koji zahtev za lojalnošću postavlja ne samo drugima nego i sebi samome, i da se drži načela »noblesse oblige« (ne mislim, dabogme, na »noblesse« po krvi i poreklu nego na duhovno blagorodstvo). Verovao sam, naime, da gospodin Popović drži do svoje ali i do tuđe časti, pogotovo do časti čoveka koga lično nikako ne zna; verovao sam da gospodin dr. Svetislav Popović traži da se respektuje njegovo uverenje, ali da i on respektuje tuđe; verovao sam da gospodin dr. Svetislav Popović, kao višekratni Kraljevski ministar i dugogodišnji parlamentarac, odme-

rava svoje reči, kad ima da kvalifikuje tuđe političke postupke. Nakon prekjučerašnje izjave gospodina d-ra Svetislava Popovića, moram lojalno priznati da sam se i u tome verovanju prevario, i da sam bio žrtva svoje optičke varke i tuđeg pričanja.

Dopustite, gospodo, da dam jedno kratko obrazloženje ovoj svojoj izjavi:

Gospodin dr. Svetislav Popović, bivši višekratni ministar, nazvao je moje glasanje za budžet, uz motivaciju da dajem budžet državi Jugoslaviji, jednom »nevaljanom radnjom« — ja citiram prema stenografskim beleškama — pa je rekao da on tako kvalifikuje tu radnju ne samo u ime svoje i u ime JNS nego da je to — ja opet citiram po stenografskim beleškama — nevaljana radnja i po nahodenju celokupnog javnog mnjenja i cele Narodne skupštine«. Gospodo, ja nemam potrebe, ni vremena, ni volje, da pred vas iznosim telegrame i pisma koje sam dobio sa teritorije cele države, a koji jasno pokazuju da javno mnjenje odobrava, a ne osuđuje moj stav u načelnoj debati; nemam potrebe ni da apeliram na vas, gospodu sa desnice, pa i na mnoge sa leveice koji bi mogli da uvere gospodina d-ra Popovića da pomenuta moja radnja nije bila nevaljana.

G. dr. Svetislav Popović, u tom govoru, rekao je da sam se pozvao na nj, da sam tobož sledovao njegovom primeru i njegovom savetu, i da sam „spasavao Jugoslaviju“, glasajući na senatskim izborima za listu JRZ, i glasajući u budžetskoj načelnoj debati za budžet!

Gospodo, ja konstatujem da apsolutno nisam, tim povodom, govorio o nekom spasavanju Jugoslavije. Kako i sami znate — poznajemo se već blizu 3 godine — po svojoj prirodi, po svome natirelu, ja sam skloniji pesimizmu nego optimizmu. Možda i na aktuelnu situaciju ne gledam optimistički! Ali, uza sve to što sam sklon pesimizmu, moram ovde priznati da — hvala Bogu! — Jugoslavija nije spala na to da je svojim glasanjem spasava ni Milan Banić, ni dr. Svetislav Popović. (Pljeskanje kod većine).

Kada je reč o nekim savetima, koje mi je navodno g. dr. Popović davao i hoće da mi daje — jer on hoće da mi ih daje i za sadašnjost i za budućnost — moram da kažem još i to: Do sada, nisam imao prilike da dodem u iskušenje da mi dr. Svetislav Popović daje bilo kakve savete; nisam imao naprosto zato jer je g. dr. Svetislav Popović, zajedno sa pokojnim Svetozarom Pribićevićem, valjao „državni gvozdeni točak, koji na svome putu ima sve da smrvi“, u ono vreme kada sam ja valjao valjak sporazuma. Ni u buduće, verujem, g. dr. Svetislav Popović neće imati prilike da mi daje neke savete, niti ću ja, kako rekoh, pasti u iskušenje da njegove savete primam, mada postoji mogućnost, na osnovu njegove sopstvene izjave, da se nademo na jednoj liniji. Jer g. dr. Popović, u pomenutoj izjavi, kaže od prilike i ovo: „Ako steknem ubedenje da ova Vlada hoće da bude verna svojoj deklaraciji, ja sam pripravan s punom energijom da saradujem s njom i da je pomazem“. Možemo, dakle, da se nademo na jednom terenu, ali ni u tom slučaju g. dr. Svetislav Popović neće biti taj koji će mi davati savete, jer će nam ih valjda davati neko drugi koji će da stoji iznad g. dr. Svetislava Popovića i mene.

G. Popović, bivši ministar, u svome govoru kaže i to, da sam svoje glasanje za budžet obrazložio državnom potrebom.

Konstatujem, da o državnoj potrebi, tom prilikom nisam govorio! Niti je državi potrebno da Milan Banić glasa za budžet, niti je to ovom režimu potrebno. G. dr. Popović je ustvrdio i to da sam tražio, i pledirao za to, da cela Skupština jednoglasno votira budžet. Gospodo, to takođe nije tačno, jer sam ja samo izneo svoje ubedenje da u ovoj političkoj situaciji, u momentu dok Kraljevska vlada brani Ustav od 1931 godine i hoće da ga brani —, da je potreba ne državna nego potreba moje savesti, savesti unitariste, da u tome pomognem Kraljevsku vladu. A rekao sam da bi trebalo da isto savest diktuje i ostalim unitaristima. (Pljeskanje kod većine).

G. dr. Popović rekao je reči — ja ih citiram prema stenogramu — „Ako trebaju kome govori (kao što je bio onaj g. Banića u generalnoj debati), ...to su stvari g. Banića, u koje stvari ja ne ulazim”.

Gospodo, ja sam dosta pismen čovek i razumem kuda cilja g. dr. Popović sa ovim rečima. Sasvim je jasno da je time g. dr. Popović hteo da kaže da je onaj moj govor u načelnoj budžetskoj debati bio naručen, poručen.

Gospodo, preko ove, uistinu nevaljane radnje gospodina d-ra Svetislava Popovića, prelazim, za sada, jednostavno — s prezirom!

Ja, dabome, nemam ništa protiv toga da unitarista i jugoslovenski nacionalista gospodin dr. Svetislav Popović lomi koplje za onog »čestitog« gospodina Đuru Ružića, koji je prema Pretsedniku Kraljevske vlade, gospodinu d-ru Milanu Stojadinoviću, preuzeo obavezu da će u Sušaku podići »Narodni Dom«, pa ga obmanuo, i podiže »Hrvatski Kulturni Dom! A upravo mi je milo što se slobodni mislilac gospodin dr. Svetislav Popović zalaže za njegovog brata, čestitog rotarijanca, Bana savke banovine, gospodina d-ra Viktora Ružića, koji bogatom zagrebačkom kaptolu daje doprinos od 800.000.— dinara za opravku zagrebačke prvostolne crkve (ne daje, dabome, iz svog džepa nego iz sretstava banovine)!

Hteo bih, na kraju, da kažem još samo ovo: Relativno sam mlad parlamentarac, a ministar nisam još nikako bio! Ali sam se u ovoj budžetskoj debati začudio, bio sam upravo frapiran, kako neki bivši ministri, — a, nažalost, čak i poneki aktivni ministar, — govore u Skupštini, kakav ton daju debati, kakvim se rečnikom u njoj služe, i kako srozavaju nivo Narodne skupštine! (Odobranje i pljeskanje u centru i na desnici).

Potpretседник Jevrem Tomić: Ima reč narodni poslanik g. Joca Georgijević.

Јоца Георгијевић: Господо народни посланици, немам намере да вас дуго замарам, желим само да у једном толико важном ресору, као што је ресор Министарства пошта, телеграфа и телефона укажем на извесне потребе, чије се спровођење и остварење не даје у интересу земље ни тренутка више одлагати. Мени је веома жао, што моје прве речи морају да буду критика г. Министра финансија. Ми смо имали у судству града, чији сам претставник, једнога богатог спахију, који је по старом начину водио своје књиге, наиме, на тај начин, што је имао један велики орман са безброј фијока, и у свакој фијоци чувао је приходе од својих разних пустара. Кад му је, једном приликом, дошао управитељ његовог имања и једнога лепога дана тражио за једну пустару извесну своту за оправку коша, који се тамо рушио, стари Мочоњи отворио је фијоку и казао: драги госпо-

дине управниче, ова фијока је празна. Пустара или салаш Анка ове године није дао ништа. Ја много жалим, што не могу да вам ставим на расположење ни нијскомнију своту, мада увиђам потребу, да се тај кош оправи. Али док не унесете нешто у ту фијоку, донде не можете ништа из ње ни да изнесете. На то је управитељ рекао: па милостиви господине, Ви имате у другој фијоци новаца. Овај је рекао: јесте, али те паре нисте ми ви донели него ваш колега са онога другог имања, ерго немате могућности одавде ништа да црпите и узимате. Кад би се господин Министар финансија држао тога принципа примитивног књиговодства, као што су га вршили онда, не би дошао данас г. Министар пошта у ту непријатну ситуацију да његов буџет, који износи 29 штампаних табака, на свакој страни барем два пута у овом високом Дому да мора да реферише због буџетских немогућности. Ја поштујем до душе и модерно књиговодство, али не оно, које у једном лукративном послу одузима и последњи марјаш прихода и то без много скрупула, а страшно скрупулозно и шкрто даје одломак од онога што је узело.

Евидентно је, господо, штетан овакав поступак. Да почнемо са анализом буџета Министарства пошта и телеграфа од натраг. И можемо да констатујемо да код једног прихода од 183 милиона динара плус 50 милиона колико износи субвенција паробродским друштвима, минус 5 милиона колико би коштало ако би се паробродским друштвима наплаћивало, остаје чист приход од прилике 238 милиона динара. Једна замашна свота за југословенске прилике. Дозволите ми да на један моменат учиним екскурзију, али не у стара добра времена, него на модерно доба у Енглеској. 1935 године изнео је енглески министар пошта и телеграфа свој буџет енглеском парламенту и реферисао је да је 1934 године уложио у потребе свога ресора 4,5 милиона фунти и постигао са њима задовољавајуће резултате у 1937 години од 7,5 милиона фунти. Али је уједно додао да ће свих тих 7,5 милиона фунти да утроши у најновије изуме техничке за модернизовање и усавршавање поштанско-телеграфске службе Енглеске Краљевине. Ако бисмо ми могли да применимо тај принцип у нашој пошти и телеграфу, то би значило да би наш Министар пошта на основу прошлогодишњег искуства уложио тих 238 милиона за модернизовање својих поштанско-телеграфских и телефонских потреба да би већ наредне године, ја сам у то уверен, могло Министарство да очекује пола милијарде динара вишка, јер ми нисмо развијена и модерна земља као Енглеска и много што шта недостаје и наш је свет жељан олакшица у сваком погледу које би му се пружиле, и верујем, да би ту скокови били несравњено јачи него што су биле код енглеског министарства пошта и телеграфа.

Да расмотримо пре свега штету која нам од тога настаје. Недостатак кредита, односно немогућност утрошка онога вишка, који пошта у својим приходима пружа, за остварење својих намера, принудила је поште да код поштанских карата подигне са 4 милиона динара, да код разних других служби подиже цене које су вршење те службе тражиле. Дешавало се у недостатку буџета управо оно што не би смело да се деси, или дешавало се обратно од онога што треба да се дешава у оваквим случајевима. Јер у интересу побољшања свога посла поште би требало да задрже своје тре-

нутне ставове а не да их повећавају, јер је старо искуство у свима гранама привреде да снижење ставова може једино да несразмерно брзо увећа своје прихода. Материјал који је Министарству пошта потребан за остваривање разних, насушних потреба мора се набављати без обзира на буџетске могућности.

Шта то значи? То значи да, ако би рецимо Београд, као престоница, или која друга наша већа места као центри појединих покрајина требали инсталације, рецимо на пример за аутоматске централе, они морају, при набавци и при остварењу те своје намере, да се скуче на један минималан број, који одговара тренутној потреби, јер нема довољно кредита, да се према предвиђеним могућностима и вероватности развоја тих градова и привредних центара у врло кратким роковима, удари одмах солидна база оним инвестицијама и институцијама за дуље време и према сврси за коју су одређене.

Сва накнадна надопуњавања су много скупља и нерентабилнија, а што је најглавније, они су увек крпкеж.

Из програма Министарства пошта и телеграфа видимо шта се све намерава учинити у наредним годинама. Међутим, видите, господо, имамо, на пример, продукционих подручја, као што је Банат, за који није свеједно да ли ће имати добре телеграфско-телефонске и остале поштанске везе у поштанској служби. Мора се мало узети у обзир и ток привредних послова. У Југославији ми данас немамо новчаних завода, који располажу новцем. Све се то мање више сконцетрисава, што год у новцу постоји, у Загребу, у Београду и можда у Љубљани. (Иван Мохорич: У државним заводима!) Јесте, у државним заводима, потпуно коректно, г. колега.

Господо, у Војводини оно што има готовог новца, ја не знам да ли те количине новца одговарају потребама само једног недељног промета читаве војвођанске привреде. И, онда, настаје берба, настаје жетва, потреба да се храна од сељака купује и исплати а све то, господо, везано је данас услед потребних цена, за потребе телефонског споразумевања, да се телефонским путем диспонира преко новца, а то, господо, данас није могуће. И, шта се дешава? Дешава се то да читав онај крај мора да устане изјутра у 3 сата, да узме своју торбу, да дође овамо и издангуби читав дан, док дође у који новчани завод, да узме паре које су потребне за исплату сељака.

Ја сам био сведок, да стотине кола чека пред магазином који прима храну по 24 сата, само зато, што је онај у немогућности да на ма који начин добави новац благовремено, него мора да се служи возом, да донесе потребну своту за исплату.

Није то само директна штета, која настаје из недостатка поштанске службе и средстава за задовољење њених материјалних потреба, него постоји нешто много горе, а то је да наша привреда отуда губи и у времену, и у вредности, и у могућности искоришћавања најповољнијих момената за купњу, или за продају.

Има још један недостатак, господо, што тај вечити недостатак новца Министарство пошта и телеграфа само и у размерном обиму стварних њених потреба, присваја да купује материјал лошији.

Поштанско-телеграфски материјал и телефонски апарати и централе нису од доброга матери-

јала грађени и створени као што би то требало да буде јер се не купују од првокласних фабрика за дуже време већ се купују да се задовоље тренутне потребе. Гледа се само да се набави што већи број телефонских апарата или других потребштина, а не води се о томе рачуна да је квалитет тога материјала лош. На тај начин се тренутно задовољавају потребе, али отуда настаје велика штета, јер кроз три, четири или пет година тај материјал више не ваља и мора да се купује нов, а то значи нови терет за буџет.

Господин Министар финансија одузима читав чист приход пошта и телеграфа, јер ми видимо јасно, да оно што поште набављају да морају да набављају из зајмова, да се задужују, поред своје готовине, поред онога свога вишка, који сваке године постижу. Колико је то нерационално о томе не треба даље говорити, јер је јасно, да, кад би господин Министар пошта могао рецимо ове године 238 милиона да уложи у своје потребе, онда би могао јасно да предвиди у једноме програму кроз три, четири или пет година на који ће начин задовољити 80% свију потреба. Услед тога није никакво чудо, што на пр. у Вршцу не можете да телефонирају ни вашем комшији, јер су тамо стари апарати који су остали од мађарских пошта и који су у оно време били добри и у техничком погледу претстављали савршеност док, међутим, данас они не претстављају ништа, претстављају само старо гвожђе и олупине. На таквим апаратима чујете све друго само не оно што вама говори онај који је са вама укупчан, нити он чује оно што ви њему говорите.

Онда није чудо што ја, кад хоћу да говорим са Баном, да морам да чекам по три четири часа док добијем везу. Онда није чудо што ни једна општина не може да телеграфски разговара са среским начелником. Није чудо што погранична места на пр. Сочица, уопште немају телефона ма да имају жандармерију, пограничну стражу, свега и свачега на су зато упућени да се помажу на други начин и да се за случај потребе са својим старешинама телефоном уопште не могу да служе. Због тога што погранична места немају телефона, морају, кад неки путник пређе на нашу територију да тога путника задржавају, жандарми или финанси да га затим спроводе до првога места које има телефон па да се из тога места споразумевају са полицијским и царинским властима, да ли да дотичнога путника пусте на југословенску територију или да ли морају да га врате. Ради тога путник мора да чека до пред вече када се страже смењују па да онда може да стигне до прве централе одакле могу органи да се споразумеју са својим старешинама. Да то не служи ни угледу наше државе то је више него јасно.

Господо, постоји једна ставка, то је потпора паробродским друштвима, то је субвенција од 50 милиона динара. Зашто овај терет долази на Министарство пошта? Једино је објашњење у томе што Министар финансија из других извора неће тих 50 милиона динара да потражује.

На супрот томе, ни један срески начелник, ни један општински бележник, ни једна општинска управа или друге локалне власти немају кредита и немају могућности да са својим старешинама дођу у телефонску везу, кад им је она потребна, јер немају за то довољно кредита и могућности. Ја онда сматрам, господо, да би то много целисход-

није било да се бар један део те субвенције, коју мора Министарство пошта и телеграфа у ратама да даје паробродским друштвима, употреби на то у виду кредита на административне трошкове Министарства унутрашњих послова и обезбеди могућност телефонске везе службеним органима у интересу чувања јавне безбедности, сигурности и осећаја сигурности у оним крајевима. Јер ви треба да знате да је то нелагодан осећај за свакога кад види да је сада, у модерно доба, отсечен од света и да нема могућности споразумевања са својим властима.

Да поштанска служба трпи и квалитативно у своје особљу то је познато и господину Министру пошта и телеграфа, само и он мора да нам призна да он нема средстава да ни у техничком погледу, нити у другом има потребно особље да би одговорило стварним потребама. И онда се дешава то да од 10 брзојава добијемо коректна и исправна свега два, а у осам случајева морамо да нагађамо шта је хтео онај, ко нам упућује телеграм да саопшти. Онда није никакво чудо кад то недовољно изображено особље, и то не само технички недовољно, него и у погледу учтивости недовољно, и у погледу начина вршења своје службе недовољно обавештено особље, поступа самовољно, неучтиво, грубо и шиканира публику.

То су последице недостатка новца. Колику штету трпи Министарство пошта од тога што нема средстава, ево вам једне једине ставке па да видите. На страни осмој, где господин Министар пошта и телеграфа реферирше о објављеном броју међународних телефонских разговора, видимо да округла свота свих међународних телефонских разговора износи 345.000.— То је, господо, једна мизерна цифра. Ова би цифра морала да је најмање десет пута онолика колико је овде назначено. Кад немамо везе, кад не можемо да дајемо везе, по себи се разуме да ту изостаје један приход који би сам износио много и много милиона годишње, и који би био довољан да даје могућност да се оствари много од онога што се данас не може остварити.

Да, господо, немам обичај овако да скачем са ставке на ставку без логичне везе, али овде много логике не треба. Овде је довољно указивати на чињенице, на оно што безусловно мора да се мења, а да би се пружила она слика, која се мора пружити и без које се не може бити.

Одговарајући жељи г. Претседника да се на секунду тачно придржавам времена, које нам према Пословнику стоји на расположењу, данашња разлагања, ја желим да завршим са једним апелом на г. Министра финансија: да ма на који начин омогући Министарству пошта да искористи несметано сав онај приход који му стоји на расположењу, да би ову толико важну грану за потпору наше привреде могао да изради до онога степена на коме ће она моћи одговорити својој намени, и са једним апелом на г. Министра пошта и телеграфа: да има на уму, да поред оних потреба, које је он изводео унети у свој буџет, постоји један крај, а то је Банат у коме од дана ослобођења до данас није измењена ни једна поштанска централа, није измењена ни једна поштанска линија, није учињено апсолутно ништа како би и тај крај осетио да и он има могућности да, на модеран начин, долази у везу са оним центрима који су

му безусловно потребни у остварењу и уновчењу плодова његовог зноја и његовог труда.

Ја се надам да овај апел неће наићи на глуве уши г. Министра пошта, телеграфа и телефона и ако он из наведених разлога није у стању да тај апел уважи у току овога буџета, да ће будући буџет да предвиди било полуаутоматску било ма коју другу и најпростију али употребљиву централу у градовима и већим општинама јужног Баната. Уверен у његову добру намеру, имајући пред очима онај и поред свих тешкоћа ефикасан успех који је уз највеће напоре Министарство пошта остварило за ове две и по године откако је постало самостално, ја ћу гласати за овај буџет. (Одобравање и плескање у центруму и на десници).

Potpetsednik Franjo Markić: Reč ima izvestilac manjine narodni poslanik g. Ivan Mohorič.

Ivan Mohorič: Gospodo narodni poslanici, ja nisam mislio da ću biti danas već treći govornik koji govori protiv ovoga budžeta. Gospodin Ministar pošta bio je prvi koji je kritički razmotrio i rasčlanio pred nama svoj budžet i jasno izrazio svoje nezadovoljstvo što mu bitne potrebe resora nisu tim kreditima obezbeđene, što mu nije omogućeno da razvija onaj aktivitet koji i on sam uvida i nalazi da ga bezuslovno iziskuju potrebe privrednog oživljenja i kulturnog života u našoj zemlji. Posle njega i prvi govornik iz vladine većine imao je samo reči kritike za ceo taj budžet.

Ја не могу да предем преко ове констатације јер, господо, ја мислим да би и господин Министар и господин први говорник из владине већине, а тако и цела владина већина требали да буду конзеквентни: када виде да се један ресор експлоатише на један начин да треба да даје чисти приход 40%, када сам господин Министар пошта већ констатује колико му болује особља, како особље трпи услед нехијенских прилика поштанских уреда, затим да од недовољних материјалних прихода скапава, да има преко 12% тога персонала који отворено болује од туберкулозе, онда треба имати нешто мало логике па да кажу: ја, као члан владине већине, односно, ја као члан владе не могу да се помirim са оваквим буџетом и са оваквим поступком Министра финансија. Јер, господо, не иде да се једна овако важна привредна грана као што су поште, телеграфи и телефони, где смо толико заостали, где је толико један важан предуслов успеха у привредном раду, да се тако maltretira због неких формализама кредитних и због тога, што треба да тај ресор даје 230 милиона чистог приноса на државним приходима.

Господо, видите како се поступа са овим буџетом. Прво награла се једна ставка, коју је већ предговорник споменуо, која апсолутно не спада овamo. То је субвенција паробродарским друштвима. Она је једна ствар опште државне политике, она може да буде ствар саобраћајне политике и да спада тамо, где су и остали издатци за поморство и ја — да се разумемо — ја наглашавам да не спорим потребу ове суме. Ја, шта више, налазим да је 50 милиона можда и врло уско и ограничено одмерено, да се то од једанпут утрпа у поште, и ако се каже да је то само једна ставка за прокњижење, да је ту Министар пошта само благајник, да се он терети и да се онда приказује његов рад, ефекат пошта за толико smanjen.

Господо, ми видимо да од 1.761 поште ми имamo свега 68 државних пошта. Све остало је базирano на другим врстама пошта, а нарочито на угворним по-

štama. Ugovorne pošte, onda je to jedna institucija koja ne može stručno da napreduje.

Danas su uslovi za te ugovorne pošte naročito materijalna otšteta koju dobiva jedan ugovorni poštar toliko nesrazmerno nisko odmereni, prema poslu i odgovornosti, da nisu u nikakvom skladu. I u tome baš leži glavna teškoća za rad na tim ugovornim poštama. Mi vidimo da ako upoređujemo statistiku koju izdaje Ministarstvo pošta, telegrafa i telefona da je od 1930 godine broj osoblja smanjen u toku 6 godina za 380 lica, a; međutim, broj pošta je povećan za 59, broj telefonskih ureda za 371, broj telefonskih centrala za 265, a telefonski promet je u milionima porastao za 169. Molim vas, gospodo, šta te cifre znače? Znači, da se je smanjilo osoblje, koje je sada opterećeno dvostrukim i trostrukim poslom i onda je prirodno da moraju da nastupe one štetne posledice koje je gospodin Ministar ovde pred nama priznao i izneo. Gospodo, ovde ne sme da se stane na pola puta. Nije dovoljno da se to ovde samo konstatuje, nego treba iz tih konstatacija povući i konzekvence. Treba da se nešto više uradi preko onoga što je ovde prikazano da ima neko humano udruženje poštanskih službenika, koji sami nemaju dovoljno ni za svoju najskromniju ishranu, i da će članovi toga udruženja da izgrade sanatorijum za svoje bolesne drugove. Gospodo, tu treba ozbiljno da se zamislimo. Danas se taj resor od strane Ministarstva finansija, u sklopu celokupnog državnog budžeta, tretira na takav način da mu se trpa, pored pomenutog, još i 17 miliona za službu dugova. Odjedanput pošta tu kao nosilac državnih dugova, kao nosilac zajmova koje sama ima da ukamaćuje. Ja bih to razumeo kada bi mu se ostavio višak prihoda! To bi bilo i opravdano. Ali da prihode uzme Ministar finansija, a hipoteku ostavi Ministru pošta, to je, gospodo, jedan i suviše jednostavan način postupanja i tako ne može da se dode nekom poželjnom cilju i napretku.

Gospodo, ima u ovoj zemlji za sve moguće stvari i za javne radove kredita, ima mogućnosti kreditnih operacija, ali da se za ono što je sa ove govornice konstatovano kao hitno potrebno da bi se zadovoljile želje i potrebe privrede, za to se ne nade mogućnost, jer neće da se stvori. Ja sam očekivao poznajući poziciju novog Ministra pošta da će on malo energičnije u Ministarskom savetu zatražiti svoje pravo, ono pravo za koje može biti siguran ako ga bude zatražio da će celokupna privreda stajati iza njegovih leđa i odobravati njegov postupak.

Gospodo, ja bih želeo da g. Ministar pošta još jedanput revidira svoj stav i da pre nego što zaključimo budžetsku debatu i da te svoje zahteve iznese i zatraži da se oni bezuslovno zadovolje, jer, gospodo, nisu oni potrebni samo za ličnu ambiciju g. Ministra za akcije koje bi hteo da spovede, nego tu su najširi slojevi koji su zainteresovani, tu je celokupna privreda koja to očekuje i on će se odužiti toj opštoj privrednoj potrebi ako to učini.

Gospodo, mi vidimo da je budžet povećan za 42,000.000 dinara po rashodima, ali je povećan i po prihodima za 71,000.000 dinara, a to je važno. Gospodo, u poslednje dve i po godine otkako je na vlasti Vlada g. Milana Stojadinovića u ovom resoru mi jednako moramo da registrujemo povećavanje tarifa i pristojba za poštansko-telegrafsko-telefonsku službu, a to danas već prelazi u nekim tarifama onu granicu gde je g. Ministar sam konstatovao da se opaža kao posledica stagnacija u prometu, da nema napretka. Ako, međutim, postoji taj privredni prospe-

ritet o kome sanja g. Ministar finansija, trebalo bi da se on manifestuje i ovde kod Ministarstva pošta, telegrafa i telefona, a ako se ne pojavi, treba ispitati razloge i uzroke i treba naći sanaciju. Ako bi se tako postupilo, ja verujem, da bi se jedan niz tarifa mogao i morao da se revidira i da se smanji.

Gospodo, poštanske investije danas su vrlo jednostavne. Prethodnik sadašnjeg g. Ministra izvodio je u prošloj godini čitav niz investicija u pravcu Sarajeva. Ja ne osporavam potrebu ovih investicija, ali pored toga pravca postoje i drugi pravci u zemlji koji su, kako smo čuli od predgovornika, takode od koristi, koji mogu da budu rentabilni i o kojima bi bi trebalo da se vodi računa. Ove godine takode ne vidimo ni jednu poziciju u pravcu Dravske banovine. Međutim, u Dravskoj banovini mi imamo čitave doline koje imaju mnogo industrije kao n. pr. počevši od Maribora prema Ptuju, Čakovcu gde imade jednako samo gvozdene omnibusne telefonske linije, da se ne može sa tih linija da vrši neki razgovor sa veće udaljenosti od 100 klm. jer se ne razume ni reči. Tako isto u savinskoj dolini a da ne govorim o glavnoj liniji od Ljubljane do Beograda gde imamo ne samo jedan veliki službeni promet, a naročito kada se u leto nalazi Kraljev Dvor i ceo diplomatski kor na Bledu. Onda privreda uopšte nije u stanju da dobije po nekoliko dana vezu sa Beogradom, a sve je to, gospodo, čist gubitak za državnu kasu. Za Ministarstvo pošta i telegrafa je odgovoran onaj koji ne daje da se taj prihod stvori. Gospodo, ako g. Ministar finansija ne može ni egzekucijom od poreskih obveznika da stvori prihode za državnu kasu, onda bi mnogo pre morao da ih stvori kod ovih rentabilnih organa i pozitivnih vrela pribave za državnu kasu.

Gospodo, g. Ministar nam je ostao dužan odgovora po jednoj stvari a to je pitanje kablova. U prošlogodišnjem finansiskom zakonu videli smo da je bilo ovlašćenje da se ta nabavka izvrši, kazano nam je da će biti kompenzacija za bakar, pa ako i toga ne bi bilo mi znamo da ima dovoljno deviza da se ta transakcija može izvršiti, mi znamo da ima 2 milijarde nezaposlenog novca u Poštanskoj štedionici i Državnoj hipotekarnoj banci, i ne možemo da razumemo zašto se ta nabavka ne vrši. Gospodo, ne mislite da će velike svetske firme ići jednako na te licitacije, to košta mnogo, tu su prilični troškovi, i oni neće jednako da idu samo zato da se to poništava iz administrativnih razloga, ili zato da se saznaju uslovi i cene nekih za svrhe intimnijih veza sa konkurencijom, da dolaze na te licitacije.

Gospodo, meni je ta stvar tim čudnija, jer je g. Ministar pošta prošle godine izjavio da će biti povećanja čistog prihoda od tih kablova otprilike od 25 miliona i prema tome mi se lišavamo toga prihoda. Ja ne znam iz kog se razloga to odlaže, nego mislim da je trebalo da mi tu stvar forsiramo, jer je već sada, na našu štetu i našu međunarodnu štetu, i suviše dugo odlaganje.

Gospodo, i što se radija tiče, mi smo čuli da se jednako odlaže pitanje Zagreba i Ljubljane, a mi znamo da u Beogradu paradira kao jako patriotsko društvo neki »Radio d. d.« o kome nam je svima poznato da se 98% akcija nalazi u stranim rukama, u rukama Markonijevog društva u Londonu. Izgleda da to nacionalno društvo, koje se uostalom tretira kao domaće društvo koje je dobilo zamašan broj privilegija, kako smo čuli od g. Ministra pošta, ne daje rezultate koje je on sam očekivao.

Gospodo, ja moram da konstatujem da ne delim mišljenje da je nemoguće naći izlaza iz te paradoksalne situacije u kojoj se Ministar pošta, njegov resor i njegov budžet nalaze.

Gospodo, ja moram još jednu stvar da ispravim. Nisu, gospodo, svi prihodi ovde u budžetu pokazani. Mi znamo da taj maltretirani poštanski personal vrši jednu vrlo odgovornu i vrlo krupnu službu, a to je službu za Poštansku štedionicu. Poštanska štedionica danas figurira sa jednim prometom sa 300 milijardi dinara ili, kako sama kaže u svome izveštaju, sa jednom milijardom dinara dnevno. Ona, gospodo, ne daje nikakvu oštetu 13.000 službenika poštanske struke koji primaju taj novac i koji odgovaraju i nose posledice toga velikog obrta. Zato Poštanska štedionica pokazuje 67 miliona čiste dobiti i podiže palatu od 100 miliona dinara.

Gospodo, ja ću da vam skrenem pažnju na jednu stvar koju nije izneo gospodin Ministar pošta, a to je pitanje kazna. Mi vidimo ovde u izveštaju da je bilo kažnjavanja u 1936 godini, da je bilo kažnjeno 4.402 lica. Gospodo, to je jedna simptomatična stvar, i znači da je od 12.000 službenika jedna trećina kažnjena. Čovek se mora zamisliti, da li je ovako kažnjavanje opravdano ili da li je to samo šikaniranje. Mi znamo da polovina ovih kazni nisu bile samo službene opomene ili samo disciplinske kazne, nego da je polovina novčanih kazna. Gospodo, i to je jedna stvar o kojoj treba da se ovde govori i da se o tome vodi računa. To je jedan sistem koji nije dobar, i koji treba bezuslovno da bude izmenjen.

Ja bih hteo u vezi sa investicijama da spomenem da, pored lepog programa koji smo čuli za primorska mesta koja imaju jak promet stranaca u zapadnom delu naše zemlje, ima, na primer, mesto Celje koje ima veliki promet stranaca i turistički je centar i koje do danas nije moglo da dode do automatske centrale. Ja bih molio da se nadu sretstva i da se unese i to u program radova.

Mi smo čuli da će se graditi nova linija Beograd—Cetinje—Budva. Ja mislim da i jedna linija Beograd—Ljubljana ne bi bila na odmet, jer ja posle gorkog iskustva sa obećanjem sa kablovima ne verujem da ćemo dogodne doći do poboljšanja veze sa Ljubljanom.

Gospodo, isto tako i naše veze sa inostranstvom su nedovoljne. Mi vidimo, međutim, u izveštaju, da smo otvorili telefonski promet sa Salvadorom, Paragvajem i celom Južnom Amerikom, da smo otvorili 293 centrale u Grčkoj a isto tako i u Bugarskoj, a u blagajni su tako mizerni prihodi od našeg telegrafskog saobraćaja sa inostranstvom. Zašto? Jer svaki interesant koji se prijavi za govor, on mora satima da čeka, da gubi interes na tim spojevima. Mi vidimo u zapadnim delovima Evrope da se na udaljenosti od 3 do 4 hiljade kilometara čeka svega 20 minuta pa da se dobije telefonska veza. Mi imamo, međutim, u najbližem susetstvu centre, sa kojima bi ureden saobraćaj bio vrlo aktivan i rentabilan.

Mi smo čuli da od celog povećanja koje ovde iznosi 42.000.000 dinara, da od toga jedan deo, što je za svako priznanje, ide za to da se mora povećati broj službenika, i da se mora njima u okviru skromnog obećanja koje je dato, povećati i prihodi, ali od materijalnih rashoda ima svega 23.000.000 dinara, i tu najmanje ide na investicije svega nekih 4, odnosno 8.000.000 dinara.

To je, gospodo, jedna nemoguća situacija i u takvoj situaciji opozicija je u punom pravu ako glasa

protiv ovoga budžeta. Da su gospoda iz vladine većine konsekventna, i oni bi morali to isto da učine.

Gospodo, ja ovde vidim i jednu drugu poziciju. Izdatak za prevoz pošte simplonom. Na njega se troši od prilike 4000 dinara dnevno. Ja neznam, gospodo, da li je taj ugovor, koji je u svoje vreme sklopljen, i danas za nas racionalan. Tu poštansku službu koju simplon vrši, mogli bi da vrše i konvencionalni brzi vozovi samo sa razlikom od 2 do 3 sata dnevno, jer je samo toliki razmak između ta dva voza u pravcu prema Parizu i prema Londonu pa, verovatno, i prema ostalim pravcima, — prema Grčkoj i prema Sofiji. Prema Ankari mi imamo već mešovite konvencionalne brze vozove, te prema tome prenos simplonom nije potreban.

Ja mislim, gospodo, da je ovo jedan dosta visok izdatak i da bi ga, stoga, trebalo revidirati i smanjiti.

Mi vidimo, gospodo, da se na 745 dnevničara troši svega osam i po miliona dinara. To je, dakle, ceo kredit na njih. Međutim vidi se, da danas na njima bazira ceo ovaj veliki poštansko-telegrafski i telefonski saobraćaj.

I zato se nemojte čuditi što danas kvalitet službe, pod ovakvim prilikama, ne može da nas zadovolji. Ja tyrdim da je poštanski pravilnik ne samo za unutrašnju poštansku službu nego i većina drugih pravilnika toliko pun izmena i dopuna i raznih tumačenja da se danas ni jedan kontrolor ne može lako snaći u tim propisima. Stoga bih ja molio da se svi pravilnici, a ne samo ovaj za običnu poštansku službu, da se svi ti pravilnici oštampaju u prečišćenom izdanju, jer ovo izdanje od 1922 godine odavno se je već preživelo.

Gospodo, danas se pored toga u određivanju budžetskih prihoda otišlo i preko granice koju pokazuje sadašnji tekući budžet, jer za osam dvanajestina ostvareno je svega 327 miliona dinara. Ako tome dodamo četiri dvanaestine, tj. 50% od te sume, dobija se 491 milion; i ako je sada predviđeno u novom budžetu 601 milion prihoda, mi vidimo ovde preko 110 miliona dinara, koliko se očekuje povećanje prihoda u tome resoru. Ovo se, gospodo, ne može ostvariti redovnim putem; tu se svakako krije neko ovlašćenje za poslednji momenat, prilikom izglasavanja finansijskog zakona, ili neka onerozna blagodet za privredu, sa čime se manjina ne može da složi.

Ja mislim, gospodo, da sam dovoljno jasno obrazložio stav koji mi zauzimamo i izneo stvarne momente sasvim u skladu sa ekspozicijom gospodina Ministra pošta, pa ćete stoga i razumeti kad izjavim da manjina i ovoga puta glasa protiv ovoga budžeta. (Burno odobravanje i pljeskanje na levlci).

Pretsednik Stevan Ćirić: Ima reč narodni poslanik g. Manfred Paštrović. (Gospodin nije tu). Kako g. Paštrovića nema, smatra se, da je odustao od reči.

Ima reč narodni poslanik g. Vojislav Lazić u ime grupe Nezavisnog kluba.

Вojислав Лазич: Господо народни посланици, ја много ценим улогу поште, телеграфа и телефона у народном животу; те су установе, господо, ко-рисне народу са више страна те би зато требало да им се посвети мало више пажње.

После онаког лепог излагања господина из-вестиоца мањине, ја немам потребе да потанко улазим у критику овог буџета и рада у ресору овога Министарства.

Противу буџетског повећања од 42 милиона за ову установу ја не бих имао шта да кажем када

бих имао веровања да ће овај кредит, ово повећање, бити искоришћено онако као што би то требало.

Ја, господо, хоћу сада да се осврнем на нека обећања г. Министра која су била дата Финансијском одбору. Данас су та његова обећања изостала и, право да вам кажем, ја сам се тих обећања био много уплашио и што он та обећања није данас поновио и што је та обећања, дата у Финансијском одбору, данас тргао натраг, могу да кажем да је добро учинио. Говорећи о радиофонији г. Министар је казао у Финансијском одбору да ће ова Влада увести у сваку сељачку кућу радио. (Смех). Казао је да ће на тај начин ова Влада да просвећује сеоски народ јер, вели, радио шири просвету, и каже, да он хоће да просвећује сеоски народ и помоћу радија и да ће због тога учинити да свака сеоска кућа добије радио апарат. Ја сам се, господо, био уплашио да ће Влада то заиста извршити и помислио сам шта ли ће тада бити, када ујутру рано, још зора, а радио почео већ да пева и свира, жена отворила радио и слуша како свира и пева, а на све своје домаће послове заборавила, лонац са ручком изгорео, крава непомужена, кућа неуређена, домаћин се вратио са посла на ручак а ручка нема — домаћица заборавила поред радија на све своје послове! (Смех) Ја сам се, дакле, јако био уплашио тога његовог обећања да ће нам покварити село и, уместо просвете, добили би искварен народ. Наш иначе сиромашан сељак после тога би још више осиромашио. Ја, господо, мислим да је још прерано да наша Влада мисли о радију на селу. Много је прече да Влада мисли о другим потребама на селу које су много прешније и ближе народу него радио. Ова Влада би требала ако жели добра селу, да се постара да појединац сељак има фактичке могућности за зараду, да заиста има просперитета и да може живети бар толико да има у кући одећу и хлеба а без радија може и трпети. Господо, гладан човек и бос и го нема потребе да слуша радио, њему се радио не слуша, кад он мора бригу бринути од данас до сутра, када је последњи комад хлеба поделио увече својој деци и треба да сутра створи други. Зато и кажем да је г. Министар добро учинио што је од тога обећања, датог у Финансијском одбору, одустао.

Поред тога, господо, г. Министар је обећао сеоске поште и, по његовом обећању, малте не изгледа да ће свака наша сеоска кућа имати оне сандучиће као што их има у Београду у већим кућама и да му се тамо остављају писма у те сандучиће. Ми то не тражимо, него нека нам се бар обезбеди да оне општине које леже поред пруге и које имају у својој општини железничку станицу, где возови доносе уредно пошту, да свакога дана бар те општине не морају слати три пута недељно свога послужитеља среском начелнику или у срески суд да тамо приме званичну пошту и званична акта. Бар то нека се постигне да срески суд и среско начелство буду дужни та акта слати преко поште кад већ постоји железничка станица у дотичним селима.

Господо, радио наша влада врло добро или управо не добро него енергично искоришћава за своју агитацију, и можда је г. Министар, кад је говорио да свака кућа у селу добије радио, имао на уму ту агитацију која за рачун Владе преко радија врши сваке ноћи и често пута и дању, па је

помислио: ако тако учинимо онда не морамо сазивати зборове него ћемо из Београда на радију држати говоре, па нека народ слуша, а ми ћемо му износити све шта смо урадили за његово добро и његов просперитет!

Господо, друштво за које сада има концесију радио много је благонаклоно према Влади. Ја не знам зашто оно то чини. Ово друштво чак издаје и потребне новине које су опет намењене да хвале Владу.

Известилац мањине г. Мохорич говорио је о великим таксама за услуге на пошти, телеграфу и телефону. Ја бих његовим примедбама додао још само то да су обична писма скупа, она су била у прво време 50 пара па су отишла на 1 динар па после на 1.50.

Ја тражим да се поштанске таксе на обична писма смање бар на један динар. Сиротиња треба да некеме за своје потребе пише, па није баш то за њу zgodна ова такса. Каже се, није много то један динар и педесет пара динарских, али сиротињи тешко падају ових један динар и педесет пара динарских. Тако и војници у војсци, они тамо у војсци немају никаквих прихода, немају никаквих доходака, они служе држави, па за ово време треба да се јаве својој фамилији, својој породици, али они немају чиме да плате ту поштарину. Па и препоручена писма, такође доста су скупа. И ту, господо, треба смањити таксе.

Господо, г. Министар је говорио о неким установама које су ослобођене плаћања поштарине, и он је овде изнео једну повећу суму, која би била наплаћена када би се та поштарина заиста наплаћивала. Он није ређао те установе, и ми од њега то данас нисмо чули. Међутим, имају врло корисне народне установе које би фактички требало да буде ослобођене од плаћања поштарине, а то су земљорадничке задруге. Господо, раније земљорадничке задруге нису плаћале поштарину, на преписку са својим савезима. Међутим, и савези и задруге сада су оптерећене плаћањем тих такса. Ја тражим да ова Влада укине плаћање те поштарине. Али ја сматрам да имам права од ове Владе то да тражим, јер у овој Влади два су министра претставници задругарства. Ту је, господо, доктор Корошеч један од најјачих стубова ове Владе. Он је председник Главног задружног савеза. Ту је, збиља, министар без министарства, али ипак Министар, Воја Ђорђевић, претседник Савеза српских земљорадничких задруга. Они, господо, свакако треба да имају бар толико моћи, ако ништа друго нису могли задругарству да помогну, бар да учине то да се не плаћа поштарина на задружна писма. (Живота Милановић: Помогли смо ми више него сви други!)

Господо, збиља, ми смо расправљали пре неколико месеци о оном несрећном Конкордату. И у том Конкордату била је једна одредба да се поштарина, односно, да се писма, којим писмима опште свештеници католичке вере и бискупије са Светом столицом ослобођавају плаћања поштарине, па су били ослобођени и плаћања телефонских разговора. Е, па, господо, кад је могла Влада г. др. Милана Стојадиновића да прими једну такву одредбу и да за једну такву одредбу гласа Скупштинска већина онако компактно, онда, господо, мислим да је ред да се прими овај предлог, да се задруге ослободе плаћања поштарине.

Господо, пошто са ово неколико примедба мојих које сам имао да учиним на владин рад по ресору Министарства пошта, телеграфа и телефона, немам вере да ће у будуће бити бољи рад него досадашњи, ја гласам против овога буџета. (Пљескање на левици).

Predsednik Stevan Ćirić: Reč ima u ime grupe Jugoslovenskog kluba narodni poslanik g. Dimitrije Vujić.

Димитрије Вујић: Господо народни посланици, пре говора о овоме важном ресору морам да кажем и данас исто оно, што сам рекао и синоћ, јер ме исте прилике потсећају да то кажем, решава се један од највећих буџета наше државе, а то је буџет саобраћаја пред 10 до 12 људи, који треба да реше судбину тако једне велике установе, која гута милијарде, да реше судбину и да набаце те терете на овај ојађени наш народ. Исто тако важан ресор Министарства пошта спада по својој функцији у саобраћај, и изгледа ми да је и он изазвао толико интересовање г. г. народних посланика, да се пред празним клупама решава овако важан један проблем, важан један ресор, а г. Министар очекује кредите да му дамо. Господо, верујте ми, мени је необично непријатно кад погледам овога нашег г. Министра како се шћућурио и како га душа боли што никога у овоме Дому осим вас, не интересује његов ресор и вели: гласали за, гласали против, народ ће платити и опет ће бити оно, што је бивало и што бива данас. Ја не говорим само о данашњем Министру. То је тако од после рата и то се одмотава, господо. (Глас са деснице: Тако је било и док сте ви били министар!) Чућете ствар. Ја никад не бежим од одговорности, јер ко ради, он мора и да греши. Али ја позивам све вас овде, и бившег г. Министра пошта, и садашњег г. Министра пошта нека нају и једну нечасну, неложну, недобру ствар за време мога министровања, верујте, господо, убићу се овде. (Пљескање на левици).

Господо, ви знате, шта значи говор једног народног посланика. Ако хоћете доиста да буде стручан, да буде објективан он мора да се спрема по три до четири месеца и када изиђе на ову говорницу да прикаже стање онако какво јесте, а никако да изађе на говорницу па да се платка и да износи ствари не проверавајући истинитост факата. Кад се излази на ову говорницу, поштована господо, излази се стручно опремљен и спреман да сва питања о којима овде говори, да их са овога места и докаже. Ја изађох синоћ, дођох, верујте, спремајући се толико времена да говорим о саобраћају и добио сам пуну сатисфакцију од господина Министра Спахе. Ја верујем, да је и он убеђен исто као и опозиција, да сам говорио потпуно непристрасно, не питајући за личности, макар то била и моја фамилија. Косио сам и лево и десно, и све што је за одговорност стављао под одговорност.

Господо, пошта, телеграф и телефон претстављају данас по својој улози у уређеној држави један од важних чинилаца тако да их треба ставити у исти ред или одмах иза железница, са којима по природи својој чине једну сродну грану као саобраћајне установе. Могло би се рећи да све оно, што прође железницом мора претходно да прође кроз пошту, телеграф и телефон, то јест, сваком трговачком послу, из којег би произи-

шла каква пошиљка робе, мора претходити споразум и то било преко поште било преко телеграфа и телефона.

Данас се и најпримитивнија социјална заједница у свету не да замислити без поште, телеграфа и телефона. Последница једнога ма и најкраћег заустављања функционисања ових установка била би изолација свих насељених места у погледу међусобног контакта и дерегулисања целог јавног живота. Ми смо навикли да ова установа функционише непрекидно и без застоја и не можемо ни замислити нити довољно јасно претставити случај и последице једног дужег застоја њиховог. Ми смо навикли да се служимо поштом, телеграфом и телефоном као што дишемо ваздух, као што уживамо своје здравље, те у редовним нормалним приликама заборављамо и да помислимо на то шта би било, ако би ова установа отказала своју улогу, или, боље рећи, тек тада бисмо увидели и проценили праву вредност ове установе.

Као фактор државне одбране и безбедности, пошта, телеграф и телефон имају једну од прворазредних функција. У ратним операцијама као и случајевима унутрашње несигурности, поузданост и исправност ових установка на равnoj је нози по важности са војном и оружаном силом.

Господо, модерни генералштаби проучавају не само методе употребе пошта, телеграфа и телефона на бојном пољу већ и њихову функцију при унутрашњим немирима. Проучавајући улогу ових установка у државним унутрашњим превратима, увидело се да онде где су превратнички и антидржавни елементи успели, имали су за тај успех да захвале великим делом — ово наглашавам, — околности што су превратнички елементи на важним положајима, објектима и местима ове установе били благовремено наместили своје агенте или пак — што излази на исто — што су они који су били на важним и доминантним местима ових установка, били неспособни да схвате важност националних и моралних квалитета функционера, који су имали да непосредно рукују објектима и службама ових установка. Отуда проистиче закључак о великој важности правилног распореда у употреби снага у ресору пошта, телеграфа и телефона.

Господо, ја малочас поменух, а и један од господе ми упаде: Јесте, господо, имао сам овај ресор када је он био саставни део ресора саобраћаја и када, услед обимности послова, нисам могао целокупну пажњу да му посветим. Али сам, господо, тада увидео нешто чега у другим ресорима нема, а противу чега сам морао највише напора уложити при санирању стања пошта, телеграфа и телефона, а то је једна котеријашка затрованост која је парализовала целокупну функцију овога тако важног ресора. И сувише сам се мало задржао у овом ресору да бих био могао довести све ствари на своје место. Санирање прилика у пошти, телеграфу и телефону претставља стварно херкулсовски посао тако, да чишћење Аугијевих штала претставља ситницу према ономе чишћењу које би се имало извести у Министарству пошта, телеграфа и телефона. Ја сам имао част да као народни посланик три дана вежем пажњу ове Куће, када сам први пут запазио и изнео расклиматаност, корупцију и страховите неуредности, које су се биле зацариле у овоме ресору. Понављам, да сам касније,

као министар саобраћаја, имао и овај ресор, али све реформе, које сам био замислио нисам могао спровести, једно због краткоће времена, а друго због једног немогућег састава персонала овог Министарства, за чије је рашчишћавање требало много апсорбовања и рада и много времена, које за кратко време мога министровања нисам могао наћи.

Не задржавајући се, господо, више на овом општем уводу прећи ћу на појединачна излагања појединих неисправности установа овога ресора. Ви сте ноћас седели до 3½ часа као и ја и верујем, да једва чекате да се ова седница заврши.

Да пођемо, господо, редом. Да пређемо на поште.

Пре рата, поште су у Србији функционисале на опште задовољство. Обраћена је била нарочита пажња на то да цео народ буде услужен и задовољан. На сеоске поште је била обраћена нарочита пажња, и оне су на опште задовољство функционисале. У делу наше државе, који је тада био под Аустријом, постојао је нарочити систем т.зв. уговорних пошта. Тај систем је усвојен после ослобођења и уједињења и проширен на целу државу, али морамо констатовати да није дао повољне резултате. Како је систем уговорних пошта јевтинији него ли систем државних пошта, то се у Министарству пошта приступило наглом деераризовању пошта без обзира на све рђаве последице овог система. Пало је у очи да се у тежњи за смањивањем буџета овога ресора ишло слепо у овом смеру без икаквих претходних или дубљих студија.

И можда ћете одмах рећи да је овако поступање сасвим у складу са интересима и потребама народа и да стога овај рад треба само похвалити. Нажалост, овај се поступак и хвали, али зли језици говоре да је ова похвала главна побуда за оне, којима је сврха да се рекламирају, и као штедише што боље утврде на својим положајима на јевтин начин.

У ствари, поступак је скроз штетан за државне и опште интересе и углед државних власти, а у основи несумњиво корумптиван.

Постављање уговорних поштара треба да се врши тобоже конкурсом — по закону — али у ствари можемо рећи, да ни један случај не постоји да је од предложених кандидата постављен по рангу најквалификованији, већ обично један од последњих, а често неко који уопште није био на списку.

А какав је пак рад ових уговорних пошта, види се по томе што је то пре свега један експлоататорски и несоцијални систем који изазива прохтеве за злоупотребама и штећењем како публике тако и државне касе. Замислите да се једној поштарници, јадници, одреди плата од 5—600 динара месечно, с тим да она за ову, мање него просајчку награду, има да врши не само сав посао, који се пошти ставља у залатак, већ да се снабдева огревом и материјалом и још уз то да плаћа служитеља за доставу писмоносних и пакетских пошиљака. Само би луд могао пристати на овакве услове, ако не би било добрих изгледа и на друге споредне зараде. Тако се, на пример, дешава да је поштарница удата за трговца, или да међу својим рођацима и познаницима има трговаца. За трговца је телефон од велике важности. И, не само да се споразумевање телефоном врши бесплатно, већ се прислушкују

и туђи трговачки закључци конкурената. А ове услуге свакако вреде да се добро плате. Поред тога врше се и колегијалне услуге. Одмах се ограђујем и кажем: част изузетцима, али су злоупотребе врло честе, а доказивање о овим кривицама злоупотребе телеграфске, телефонске и поштанске тајне скоро је потпуно немогуће.

А читање туђих писама и разношење приватних вести из тих писама, то му некако долази, после овога што је речено, као обична невина грешница.

Шта да кажемо тек о заштити и сигурности тајне политичких разговора! О томе изволите сами закључити.

Пошту и телеграме, и поред свих прописа код уговорних пошта обично доставља које дете, нека стара неписмена баба или неписмени старац, који успут моле пролазнике да им прочитају адресу на писму, мада се то такође коси са прописима о заштити тајне телеграфских и писмоносних саопштења. Па се исто тако често наплаћују таксе, које ни по каквим прописима нису предвиђене за ручивање писама и телеграма. Али, како народ уопште мало зна шта је у ствари прописано у погледу таксе, нарочито код поште и телеграфа — јер се ту прописи најчешће мењају, то плаћа и ћути, захваљујући уопште што је писмо добио. Али, за Бога, да ли би ко имао срца да штогод и приговори за бакшише, кад се зна да поштарница врши службу, одржава локал, треје га и плаћа послугу, и то све за овако бедну награду? Сви добро увиђају да је овде по среди једна неправда и по правилу упућују се незгодни комплименти на адресу државне управе.

Питамо се зашто се онда одржава и настоји увођење што више уговорних пошта, када ове претстављају прави лик ропства, кад се зна да су оне очевидно на штету народа и кад је овај систем овако нехуман и несоцијалан? Све се ово ради само зато што је ово врло zgodан начин да се постављањем уговорних поштара, — ма да на штету закона и морала — овом или оном посланику, сенатору, бану, или ма којој зверци, па да се на тај начин, постављајући њиховог протежера, против закона, против морала, стекне, убележи заслуга, обавеза, која ће после у zgodном моменту, када се столица високог функционера у Министарству пошта заљуља, ову задржати да се не изврне. Жалостан је ово морал и жалостан систем који само чека југословенског Гогоља да га достојно избличи. То је систем који шири корупцију и руши све основе друштва: Агитатори противу државе и државног поретка добро виде ова недела, и указују народу прстом на ово као zgodан пример и доказ, да је државни апарат пропао и да га треба заменити другим, без обзира на то какав је тај други, кад је сигурно и тако очевидно да овај садањи сигурно не ваља. Ови антидржавни агитатори сигурно неће тражити никакве друге позитивне примере из државне администрације, јер им они не требају, јер их они неће ни износити пред народ, већ износе само негативне примере, јер желе, не да поправљају, већ да руше. А то је опасно, јер су ови негативни примери тачни. Стога је врло важно и прва је дужност врховне државне управе да што пре уклони оне који, подржавајући овакво неморално стање, пружају разорним елементима најпогодније сретство у њиховом агитационом послу. Зло се укоренило дубоко у овоме

ресору као крља. Ту су потребне оперативне методе.

И као што је занемарен надзор у правилном примењивању закона и прописа, већ се допушта личан утицај, исто тако постоје читаве појаве у овоме ресору, које су срачунате на јевтине ефекте и дејство на масу, чисто вашарске рекламе. Тако на пример слушали смо пре кратког времена да је г. Министар пошта, у намери да великодушно заштити особље, скратио радно време у поштама за читав сат и наредио да се такође празником и недељом не достављају новине и пакети. Морам одмах исправити утисак, који на први поглед изгледа да је заснован на хуманим побудама, и да кажемо праву истину, да је ово само једно јевтино агитовање за придобијање масе иначе измученог, проређеног и уназађеног п. т. т. особља. Ако се стварно хтело да помогне овом особљу, онда је требало извршити постављење особља у довољном броју према предвиђеном статусу, тако да ова служба, која захтева изванредан напор, у случају болести, отсуства или заслуженог и неопходно потребног одмора, има довољно резервног особља за замену, као што га имају и сличне установе у другом свету. Не може се на овај начин прикрити грех високих функционера, који желе да прикаче себи ордене за уштеде постигнуте на животима и здрављу особља. Да је ово све тачно сведочи и факт, да у овом ресору — нечувена ствар — има преко 2.100 чиновника, који су незаконито и неправедно заустављени у напредовању. Попуњавање упражњених места скоро се никако не врши, а у колико се и врши, то се постављају званичници и дневничари један од најпогоднијих начина да се гомилају врло корисне обавезе утицајних људи и што боље утврђује она фотелја о којој смо мало пре говорили. Мањак особља у овоме ресору страховит је. Услед тога служба не сме да трпи, већ је особље непрекидно преморено, годишњи одмор скоро нико не добија, и ако му по закону припада. Хигијенске прилике, услед потпуно непригодних и нездравих зграда, као и услед недостатка одмора врло су тешке, те није никакво чудо да 70% п. т. т. особља болује и умире од туберкулозе. У погледу унапређења, које особљу по закону припада, ово је несумњиво један од ресора у коме се о особљу најмање води рачуна. Инспекциона служба је скоро укочена, јер постоје монструозни назори — а то свакако да би се што више уштедило — да инспектори треба да се крећу тамо онда када се деси нека проневера или злоупотреба. Вероватно да су проневере и злоупотребе зато и на дневном реду:

Потребно је нарочито пажњу обратити ужасном стању поштанских зграда, које је углавном узрок нехигијенским приликама и оболењу особља. Место да се зидају државне зграде за поште, то се годинама плаћају скупе кирије, а поред тога и овде се умешала она кобна политика стварања обавеза, јер се приликом закупа зграде воде читаве политичке битке, при чему интервенције и протекције налазе широко поље рада. Услед плаћања огромних закупа, нема довољно новаца да се државне зграде одржавају у исправном стању. Тако се дешава да се државне зграде често доводе скоро до рушења, тако да, када се оправци једном и приступи, онда она много више стаје него да је одржавање било редовно и да су оправке на време вршене.

Поред зграда, врло рђав утисак на јавност чине и поштанска кола, на којима се може видети сасушено и прошлогодишње блато а шкрипа неподмазаних осовина чује се с једног краја улице на други. Опруге су зарђале, боја са кола згуљена, а кочијаши одрпани, те заједно са изгладнелим рагама, које вуку поштанска кола, пружају праву симболичну слику занемареног ресора. Министарства пошта, телеграфа и телефона. Бољу слику не пружају ни аутомобилске критике, које вуку пошту по престоници и већим градовима.

Интересантно је да при набавкама аутомобила ово друго има пресуднији значај, него ли практичност и сврха употребе кола, којима су снабдевене техничке секције да возе по сеоским путевима, а имају слободну висину над површином пута свега 10 сантиметара. Та су кола можда добра и економна, за париски, берлински, па и београдски асфалт, али не и за сеоске путеве код нас, где се употребљавају. Министарство пошта има и ауторадионицу, која оправља стара кола, која иначе у паметном свету нико не оправља, јер најобичнији рачун говори да сваки аутомобил који непрекидно ради 5—6 година касније троши за свој погон више бензина за годину дана, него што вреди аутомобил у новом стању. И овде је по средли фамозна „штедња“ којом се овај ресор већ надалеко прочуо. У овом ресору, као што се види цаује нерационално газдовање, па би требало тај ресор претрести и на место људи, који нису способни за праву техничку калкулацију и рационалну експлоатацију довести оне, који ће показати више смисла и разумевања. Из извесних разлога при неспособности данашњих извесних главних функционера овога ресора не може бити ни речи о увођењу каквих новина, или механизацији пошта, бар оних највећих, како се то врши у напредном свету.

На пр. купују се десетине аутомобила Мерцедес Дизил који троше нафту — „ради штедње“ а штедња се састоји у државној трошарини, јер држава наплаћује трошарину за бензин а Министарство пошта, да би, бајаги, то избегло, купује кола са нафта-мотором и плаћа их 2—3 пута скупље. А одржавање тих кола кошта много скупље, него бензин-мотор.

Стање телеграфа може се стварно назвати жалосним. Ако знате сви да је Југославија давно већ уједињена, не знате сигурно да у погледу телеграфа још постоји граница на Сави и Дунаву. Стручњаци Министарства пошта још студирају који ће систем телеграфа усвојити: са радном или са сталном струјом. И, ево већ скоро 20 година, размишљају и „прибирају податке“ о томе, који је систем јевтинији и за нас практичнији. А када треба један телеграм с Југа државе да се откуца за Север или обрнуто, он мора на Дунаву и Сави да буде примљен, па да се понова откуцава за онај други крај државе — као да још постоји Аустрија.

У погледу распореда рада, т. ј. који телеграф коме телеграфу даје своје телеграме, или преко којих телеграфа као посредничких има да ради, влада највећи неред. Обично сваком давању телеграма за дуже отстојање престоје преговарања на тастеру између телеграфиста и молбе, а често и свађе и претње да му она прими, или да му отвори линију да преда некоме трећем телеграфу свој материјал. Деси се у току рада, да телеграф, који

је дао пролаз кроз свој телеграф, случајно искључи и прекине везу и тада морају преговори поновно да се воде, т. ј. ако овај средњи случајно није линију стрпао у земљу, или ако није нашао други посао, па се више и не одазива на позиве. Зашто се онда, господо, чудите, што телеграми тако касне, да скоро на њих не можемо рачунати, и да је најобичнија појава да неко који је пошао на пут, и најавно телеграмом свој долазак, обично стигне пре возом него ли његов телеграм жицом.

Типови телеграфских апарата још нису утврђени, већ постоји такво шаренило, као нигде у свету, па је и одржавање апарата при оваквом стању врло тешко, а с обзиром на потребу исто тако великог броја резервних делова, врло скупо. Као што видите, и у овом погледу у ресору Министарства пошта царује знање „стручњака“ као и у самој пошти. И ове техничке „специјалисте“ требало би удаљити што даље, ако се жели да се стање телеграфа модернизује и доведе на висину модерне технике.

Рећи ћете да сте читали у новинама, како се наш телеграф модернизује, набављају се неки нови апарати — телетипи, који раде и штампају слова као писаће машине. На ову модернизацију имаћете прилике одмах да се горко насмејете.

Јесте, набављено је, како кажу, око 40 таквих апарата по 35.000 динара комад. Дакле, издато је тако нешто око 1.500.000 динара до 2.000.000 динара. Али, нажалост, ови сви апарати се не употребљавају онако, како их употребљава културни свет, тј. уопште не служи сврси за коју су конструисани. Дакле, на место да за њих заседну перфектне дактилографкиње, „стручњаци“ су се, изгледа, после набавке потпуно дезинтересовали за даљу судбину ових апарата. Изгледа да је њихов спорт само набавка. Ови апарати су после набавке предати телеграфистима, да они с њима трљају главу како знају. Тако и сада. За овим скупоценим апаратима дежурају телеграфисти, који изгледа нигде нису учили да раде на писаћој машини, те се сада занимају да на њима траже слова.

Постоји једно правило у експлоатацији телеграфа, које уосталом важи и у свакој индустријској експлоатацији: да ли ћемо се у једном телеграфу задржати на употреби тастера и Морзеа, или ћемо набавити Хјузов или Бодов, или Вастернов или Кридов апарат и давати аутоматски десет, двадесет или сто пута брже него ли тастером — зависи од количине материјала (броја телеграма). И телетип спада у брзе апарате. За овај апарат рашава се једна управа, која има мозга да мисли, онда, када има довољно оптерећење, јер су инвестиције за ове апарате велике. И у државним установама мора се ваљда гледати да инвестиције буду корисно уложене, јер би оне у противном представљале расипање државног новца, а за ово се одговара. О томе смо ми овде позвани да водимо рачуна. И ја овде дижем глас против овог расипкућства у Министарству пошта, и захтевам од господина Министра пошта, да одговори која су та господина, која су набавке ових скупоцених апарата спровели, који су мотиви ових набавки били, и који су то органи који се нису постарали да се ови апарати правилно употребе те да буду од користи и да се државној каси не наноси штета.

Као даља сметња исправности рада телеграфа јесу рђаве телеграфске линије. Спроводници (жи-

це) кидају се, а стубови се изваљују при сваком мало јачем ветру. Ово се дешава зато, што се линије граде нестручно. Линије граде сељаци, чувари линија, док технички чиновници и инжењери ретко помаљају своје главе из својих канцларија, и ако за то примају масне додатке. О узроцима и сметњама на раду телеграфа говорићемо детаљно на другоме месту, кад будемо изнели податке о стању техничке службе и особља.

Често рушење стубова често има своје узроке не само у рђавом и нестручном раду, већ и у рђавом квалитету саме грађе и импрегнације. О рђавој импрегнацији стубова, које лиферију велике фирме и о скандалозној корупцији, која се иза тих лиферација крије, говорићу такође на засебном месту.

Услед нестручног рада при грађењу линија, жица се често кида, а услед слабог стручног познавања посла, чувари жицу рђаво настављају, ови рђави наставци дају велики отпор струји, услед чега се морају употребити много јаче батерије при раду. Ово изазива повећање издатака на набавку батеријског материјала. Исто тако рђаво грађене линије често пута проузрокују губљење струје у земљи, што се такође своди на много већи утрошак батеријског материјала. И доиста, ако се зађе по појединим нашим телеграфима, видеће се, да обично имају два до пет пута јаче батерије, него што је то нормално потребно. Ја питам шта раде стручњаци у ресору пошта, зашто се не упознају са овим неисправностима, зашто их не отклањају и зашто не спречавају наношење оволике штете државној каси? Изгледа да господина „стручњаци“ немају када да загледају у поште услед давања изјава по новинама, где се свакодневно вашарски рекламирају отварањем нових телеграфских и телефонских веза. Господо, ово је један извините на изразу, блеф прве класе, срачунат на обману необавештене јавности. Узмите ма који дневни лист, па ће ретко проћи дан а да се не прочита — те отворен телеграфски саобраћај са Сиријом, те са Источном Африком, те са Парагвајем итд. Мислио би човек: Где поштари подигли линије до Африке, или до Сирије, или до Парагваја, или бар подигли до наше границе, па свезали за оне жине, које воде даље до других земаља. Или, можда, су нешто направили некакве везе преко радија. Али ако мало боље загледамо, макар и онако сељачки просто пропитамо где су те жине и како иду, утврдићемо да нису повукли ама баш ни један метар нове жине, него се само споразумли по такси и о взајамној размени телеграма, или о телефонским везама по линијама које су већ давно постојале.

Боље би било, дакле, да се господина стручњаци Министарства пошта упуте да место давања ових рекламских изјава по новинама, које не значе стварно ништа, и које, држим, да после овога што ја износим, неће више никога обманути, боље би било, кажем, да загледају мало више по телеграфима и телефонима или нареду да се уклони прљавиштина са апарата, да се телефонске батерије доведу у ред и смање на прописану меру, да се линије такође доведу у ред и да се струја не губи, да уреде који ће телеграф са којим радити и који коме посредовати. Нека господина мало боље поведу рачуна да се народни новац не разбацује за набавку непотребних машина и да се набављени материјал економно искористи. Ми имамо права

да то захтевамо, јер смо овде зато да водимо рачуна како се народним имањем рукује.

У магацинима има толико набављаних образаца тако да се употребљавају за концепте или се у њих увијају пакети. Тога има много по дирекцијама, те треба извидети ко је и зашто извршило толике набавке.

У погледу манипулативне службе на телеграфу све иде, како се рекло, на божију вересију. Око отпремљања телеграма нема баш тако унога журбе а и што би било, кад контроле скоро никакве нема и нити ко кога на то гони. Често се дешава да телеграм од предаваоца до примаоца путује и по 24 часа па и више. И, ако се неко потужи, знате и то се понекад деси, да се и за то тужи, јер се за то плаћа такса од 10 динара да би се добило враћање таксе за промашени телеграм која износи, може бити 6.50—10 динара, тада ће се можда и водити нека истрага и утврдити, до кога је кривица за закашњење, па ће се можда неко и казнити. А можда власти и имају права што не воде истрагу и не кажњавају никога све док неко од публике не завршти, јер су поштари и онако доста кажњени и скоро на смрт осуђени, чим се налазе у овоме ресору, јер је по самој статистици 70% њих осуђено да умре од туберкулозе. Услед овако рђавог функционисања телеграфа, данас ретко ко и даје телеграме. Дотле смо дошли са репутацијом нашега телеграфа! Телеграф служи данас, изгледа, само за честитања и изјаве сачешћа, јер за ове сврхе није никада доцкан кала ће телеграм стићи. За озбиљан посао обично нико не даје телеграм, већ ако се не може послужити телефоном, седне на воз.

Један од главних узрока рђавог функционисања телеграфа је такође у недовољном броју особља, тако да је у часовима највећег оптерећења закашњење телеграма неизбежно. Још је жалоснији случај при достави приспелих телеграма, јер је број достављача такође недовољан, нарочито у већим градовима, где је овај број скоро свуда далеко испред предвиђенога статуса. И тако се може десити да телеграм, који ће случајно за пола часа стићи из Лондона за Ниш, мора овде чекати још један и по сат више, док не буде уручен адресанту. Ово је веома жалосно. Зашто ми набављамо скупocene машине и трудимо се, да се што брже телеграми отпошљу или приме, а после свега видимо, да је разносач отишао, да је преоптерећен и да тек после један и по сат може да изврши доставу.

Колико се у ресору пошта мало има смисла за потребом брзине, доказ је и то што достављачи немају бицикла, а често им, место сваког саобраћајног средства, набављају месечне трамвајске карте. Тако се дешава, да, док се не сврше административне формалности око отварања кредита и док се ове не буду добавиле, достављачи телеграма лепо иду пешице. Као што видите, ствар се граничи са смешним. Моторни точкови код нас се уопште не употребљавају за доставу, те изгледа да „стручњаци“ у ресору пошта не познају ово саобраћајно сретство.

Ради убрзања рада на телеграфу у неким напредним земљама постоје и нарочите награде-тантијеме које се исплаћују телеграфистима сразмерно отправљеном телеграфском материјалу, чиме се иде на убрзање рада. И код нас су некада по-

стојале тантијеме, али је нека мудра глава укинула, да би она фамозна цифра уштеде могла да се попне на што већу висину. Изгледа да је главно у овоме ресору да се по сваку цену врате суме, предвиђене по извесним позицијама као неутрошене и да зато неки као мали ђаци очекују да буду похваљени и препоручени. Какву ће реперкусију ова неразумна уштеда имати на струку и саобраћај, то неће опазити они којима је задатак да што више крешу у државном буџету.

Особље у телеграфима ради скоро као робље. Хигијенски услови су очајни. Телеграфске сале су прљаве, без вентилације, рђаво осветљене. За ноћна дежурства треба да постоје постеље, да би се особље у размацима када не ради, могло наслоњити и одморити. Нажалост, старешине резонују овако: Ако је дежурство, онда не сме да се спава, а ако може да се спава онда је дежурство непотребно. Овако се образложење може само назвати циничким, кад се зна да се то ноћно дежурство плаћа 5 динара. Нека изволе господа „стручњаци“ за 5 динара напустити своју чисту кућу и чисту постељу и своју породицу и провести, макар ништа и не радили, већ спавајући у једној смрдљивој телеграфској сали. Постеље су често тако нечисте и загађене да ни последњи просјак не би се спустио на њу без предомишљања.

Телефон. — Телефон је данас без сумње остао нераздвојни атрибут културног човека. Без телефона се данас не може замислити уредно функционисање ни власти, ни саобраћаја ни привреде. Па када је тако, онда телефонска служба треба да буде на висини модерног техничког напретка. А какав је наш телефон? Одрах ћу рећи да је он врло далеко, не само испод нивоа модерног техничког савршенства, већ и од тога да пружи и најскромније користи народу на начин како се то у културном свету врши.

Пре свега, као и код телеграфа, телефонске линије граде нестручни сељаци — чувари, који се користе са нешто мало напавирченога искуства, угледајући се на старије чуваре, ма да и ови мало што знају. И телефонски стубови се руше при најмањем јачем ветру, а жице се кладају и при најмањем мразу, или услед рђавих наставка дају сувише велики отпор струји, или, услед рђаве монтаже, воде струју у земљу и онемогућује разговор на већој далбини. Рђаво грађење телефонске линије при употреби често изазивају прекиде у говору, мешања туђих разговора, сметање од стране телеграфа, тако да је често немогуће разумети говорника.

У погледу експлоатације и овде, као и код телеграфа, није тачно утврђено која пошта са којом ради, или која посредује између двеју других. При успостављању веза и овде бива, као што смо поменули код телеграфа, погађање и свађа до миле воље. И овде бива прекидање у половини говора, а често, док се телефонскиње погоде да нам продуже везу, прође доста времена, а онда настаје питање да се плате и оне јединице, за које говорник уопште није имао споја. О рђавом функционисању телефона држим, да сте се сви овде имали прилике уверити приликом међуградских разговора.

Познато је, да се на добијање веза чека бескрајно, и да нико, сем ако не мора, неће се лако одлучити да говори телефоном. Обично се каже

да су линије преоптерећене. Тачније говорећи, могло би се рећи да су услед слабе стручне техничке спреме особља, или манипулативног особља линије слабо искоришћене. Тако се код нас линије поглавито искоришћују примитивно, тј. по једном двоструком телефонском ланцу врши се само један телефонски разговор, док се по правилима телефонске технике, онде где имамо више линија на истим стубовима, могу телефонске линије искористити вишеструко. Међутим, они који су у ресору пошта у улози „стручњака“, нису знали о томе водити рачуна, нити су имали ни толико смисла да и после деценија проведених на томе месту, нешто савремено науче. Неспремност и незнање водећих органа у овом ресору, као и Њихов немар, у правом смислу речи, фрапира. Тако на пр. између Београда и Загреба вишеструко искоришћавање жица, о којем смо мало пре поменули, није изведено. Ово није учињено још мање на другим краћим правцима. У току година при грађењу телеграфских линија апсолутно се није водило рачуна о целисходности и о томе да треба спроводници да буду исте дебљине, да би се могле спровести оне тековине и могућности које телефонска техника омогућује. Тако на пр. најобичније осигурање противу мешања страних разговора, индукција не може бити на вишим линијама спроведено. Кривицу за ове погрешке, које се не би смеле допустити ни шегртима у телеграфско-телефонској техници, има да сносе начелници, шефови и стручњаци телефонске технике, који традиционално заузимају места у овоме ресору.

Место нормалних техничких директива за искоришћавање т. т. линија и обезбеђење несметаног саобраћаја телефона и телеграфа, сва стручност „ментора“ Министарства пошта свела се на набавку врло скупоцених апарата, као што су на пр. они за високу фреквенцију, који омогућавају више разговора по једној телефонској линији. Али ни у овом погледу није учињено оно што омогућава максимално искоришћавање, већ су ови апарати примењени врло примитивно и за велике паре постигнут је врло мали ефекат. Тако, на пример, докле у иностранству апарати високе фреквенције допуштају по једном телефонском ланцу 7—8 истовремених разговора, дотле код нас, не само да нису све телефонске линије тако вишеструко искоришћене и то са 2—3 ланца високе фреквенције. Ни ово лак искоришћавање није потпуно у реду. Друкчије се није могло ни учинити, пошто линије нису ни у најмању руку прилагођене за ово искоришћење, јер се нико о каквом систематском техничком раду не стара нити има воље па и способности да што учини. Не бисмо се чудили, ако би и ово захтевало велике студије и неке сасвим нове напоре на истраживању могућности, али је невероватно, да се у овом смислу није показало ни најмање воље ни активности за примену потпуно готових, тако рећи сажваканих метода, које примењују западне државе.

Кад би било смисла у овоме ресору за систематски рад, могло би се стање наших телефонских веза, на пример између Београда и Загреба, тако поправити да добијемо 10—15 телефонских ланца савршено доброг квалитета, што би потпуно задовољавало потребу телефонског саобраћаја између Београда и Загреба као и осталог, које би овај правац примао између севера и југа наше земље.

За једно рационално оспособљавање садањих т. т. линија Загреб—Београд ради примене високе френквенције у смислу поменутог искоришћења, не би било потребно више од милион до два милиона динара. На овај начин решило би се потпуно питање телефонског саобраћаја Београд—Загреб за можда 10 даљих година, без икакве потребе каквих каблова за толику телефонију, нити великих инвестиција које ови објекти захтевају. На исти начин имао би се оспособити и правац Суботица—Нови Сад—Земун на што би се имало утрошити око 500.000.— динара.

Остављајући да по питању међуградских телефонских каблова говоримо на засебном месту, где ћемо доказати излишност товарења непотребних издатака на леђа овог доброг нашег сељачког народа, који има много прече и виталније потребе, које нису задовољене, ја ћу сада прећи на излагање о томе са како мало смисла и разумевања ресор п. т. и т. врши експлоатацију телефона и телефонских линија.

Господо, како који Министар дође на положај Министра пошта, телеграфа и телефона он одмах налети на неког референта, одмах му почну говорити како без каблова не може бити ништа. Али није то тачно, господине Министре. Ја Вам тврдим да ћете Ви изаћи на крај са једном трећинном пара ако поклоните пуну пажњу добрим линијама и видећете, да ће то бити јевтиније и 10 пута боље и Ви ћете бити задовољни. (Др. Бранко Калуђерчић: Само смо Албанија и ми без каблова!) Господине Министре, Ви сте адвокат и ја не бих хтео да третирам то питање са Вама. Ви сте нешто чули и научили на памет о струји ниског напона, а то се не учи у Вашим годинама. И дозволите ми, господине Министре, када се Ви мешате, онда ћу ја да третирам са вама ово питање о набавкама каблова и позивам вас да ме демантујете ако није тачно. Господине Министре, прећи ћу на београдске каблове па ћемо да видимо да ли ми смете погледати у очи! (Др. Бранко Калуђерчић: Смем, наравно, зашто не бих смео!)

Експлоатација телефонских линија врши се на један начин који показује отсуство сваког смисленог система, далеко од начина који искоришћавају и примењују иностране администрације п. т. и т. „Стручњаци“ наши, изгледа, као да не познају ни најосновнија правила експлоатације телефона. Тако, докле се нигде у свету једној телефонисткињи, на линији једног саобраћаја не дају у рад више од једне или две међуградске линије ако се жели максимално искоришћавање линије, дотле се код нас наилази на случајеве, да једна телефонскиња има на руковању 5—6, па и више јакних међуградских линија, а спореднијих и до 10 на броју. Што је још лепше, нашим телефонскињама, поред техничке манипулације, наметнуто је читаво књиговодство на место ранијег задатка за вођење једног простог записника. Јасна је ствар да се пажња дежурне на овај начин ремети, из чега резултира успорено давање везе, и разне погрешке, што све има за последицу јако умањени приход од телефона. И овде долази до изражаја поменути фантом уштеде, који се тако бесмислено свуда спроводи у овом ресору без обзира на то да ово страховито умањује ефект прихода ове врло рентабилне саобраћајне установе.

Особље на телефону као и на телеграфу прептерено је, и, по неком за нас неразумљивом кључу овај посао, који је изванредно заморан и страховито неповољно утиче на живчани систем особља, третира се као обичан физички посао и дежурство одређује у континуитету по 8 часова, додајући уз то и разна ноћна дежурства, која још више и неповољније утичу на нервни систем и физичко здравље особља. Да би иронија била још већа напомињемо да је за овакво напорно и мученичко дежурство одређена награда од 5.— (пет) динара на ноћ! И овде напомињемо да никаквих угодности ово особље на ноћном дежурству не ужива, већ или дрема на тврдој столици или на неком немогуће прљавом кревету. На сваки начин при оваквом стању хигијенских и осталих прилика експлоатације онај проценат од 70% туберкулозних и на смрт од туберкулозе осуђених, не може се без пресуде никако смањити. Више пута за несретно особље служба у телефону претставља гледање смрти у очи, само високе старешине далеко су и срцем и душом од тога да виде ово страшно физичко и морално стање својих подређених. Њих не буне тако сјајне награде за убиствену ноћна дежурства од 5 дин., које често у недостатку кредита деле две дежурне на пола, те припада свакој по 2.50 динара на ноћ. Тантијеме су одавно у интересу штедње и велике бригае за државну касу укинута од стране високих старешина, које при свем томе немају, кад су у питању њихови лични приходи, тако јако развијено чуло осетљивости о интересима државне касе, јер на пр. неки високи чиновник прима 70.000 динара тантијеме од Поштанске штедионице, а извесни г. г. начелници и разни секретари, шефови, и остали у п. т. школи по 1.500.— хонорара за неколико сати недељно проведених на часовима. Исто тако дешава се да при високој контроли старешина поједини „писци“ узимају за своје „сочинија“ по 30—40.000.— динара. Међутим ова „књижевна дела“ састоје се из прштампавања старих правилника са малим коректурама или штампање статистичких и осталих административних података, који су већ готови и припремљени редовним пословањем чиновника у Министарству.

Допустио сам себи ову малу дигресију, јер ми је некако природно дошло да истакнем ове страховите контрасте у схватању правде, поштења и рада од стране старешинског особља ресора пошта, а сада ћу прећи на даље излагање о служби на телефону.

Добијање телефонских веза са местима или из места, која леже на главним телефонским линијама, врло је тешко, тако, да има места која чекају на везе са Београдом или Загребом по 2—3 дана. Познате су ми нарочито прилике из мога изборног подручја, где има врло много индустрије и великог извоза.

У Банату се огромне штете наносе фабрикама и извозу услед другог чекања на телефону, јер се зна да данас фабриката како земаљских производа: кукуруза, жита, кудеље, тако и индустријски, као што су производи меса, сира, уља, а исто тако и сточарски претстављају производе који се котирају на берзи. Услед тога, при прављењу закључака у трговачком свету, не само са оним у земљи већ и са иностранством играју улогу не више дани, већ часови, па и краће време. Није никакво чудо што се дешавају и такви случајеви да фабри-

канти, или извозници, да би телефонирао и начинио закључак са својим пословним партнерима, мора да отпутује било у Београд или Загреб, да би одакле могао којекако телефонски разговарати са иностранством. Свима вама изгледају ове ствари мало чудновате, а свакако изгледају врло чудновате свакоме који упореди ово стварно мизерно стање телефона са оним бомбастим изјавама појединих „стручњака“ ресора пошта о стварању далекомерних светских, прекоокеанских директних телефонских веза.

Ма да је телефонска мрежа у Војводини једна од најгушћих, ипак је систем везивања појединих пошта телефонским линијама застарео и онемогућава брзо добијање веза. И, ево има већ 20 година од формирања наше државе, а технички „стручњаци“ министарства ни после толиког рока нису успели да модернизују систем телефонске мреже, већ задржавају онај стари од пре 40 година. Кад се уз то дода, да су у поштама још у употреби застарели типови телефона, и телефонских централа, који датирају од пре 40 година, онда није никакво чудо, што се споразумевање на телефону и на најкраћим одстојањима врши врло тешко, а разговор из мањих места са иностранством скоро је немогућ.

Набавке телефона и телефонских централа, у колико су вршене такође су спровођене без икаквог система и дубљег техничког или економског проучавања. Тада не само да нису вршене никакве претходне студије о системима који ће се набавити с обзиром на то које системе ми већ у земљи имамо, већ су често и у саме комисије за пријем ових апарата у иностранству одређивати људи без икакве солидне техничке спреме, или чак и људи потпуно ван техничке струке. Ни овде нећу наводити имена, али ко се интересује, добиће их.

Те репарационе централе, које су примљене као добре од стране ових „стручњака“, нису биле грађене за међуградску службу, па чак ни за градску, већ за употребу у већим трговачким кућама, које имају више телефона у истој згради. Али ипак нашим „стручњацима“ није сметало да овакве централе употребе у међуградској служби и што је најлепше, да у саобраћају на истој линији помешају ове централе са другим централама потпуно различитог типа. Резултат је био немогућност позивања уопште, услед чега су ове централе морале бити преправљене. Негде пак, оне и даље раде без преправке проузрокујући увек ону исту несигурност у телефонском саобраћају, тако да се често, при влажном времену, једна пошта не може позвати или да не може позив упутити.

После ових набавака, набављене су централе из Пољске и то у размену за дуван, који смо ми испоручили Пољацима. За ове централе кажу да су „стручњаци“ у нашем Министарству правили планове. Међутим, само једно особље које је принуђено да на овим централама дежура, зна какву муку мучи. Ту има тешкоћа при позиву, ту нема мењача за батерије, хоризонтална плоча је тако узана, да се не може ни записник ставити ради уписивања говора итд.

При набавци телефона поступљено је такође без смисла и система. Тако је од Уједињења до данас набављено у више махова и то разних типова телефона. Да би комедија била потпуна министарство је било расписало један конкурс за државни тип телефона, али на жалост касније се по-

казало да се тај конкурс свео само на нацрт облика спољне кутије телефона. Сви нови телефони набављени су такођер без икаквих стручних услова. Сви они имају мали отпор, велике сопствене вибрације, мембране, често показују и резонанцију између слушалица и микрофона, Г. З. В. Ларсеново дејство, која се појава показује у томе што телефон звизди, чим се слушалица подигне, или слушалица производи такве сопствене звуке, да је често немогуће издржати са слушалицом на ушима. Није никакво чудо да телефони показују толике мане, кад се зна да при њиховој куповини, односно изради нису постојали никакви технички услови, јер их у Министарству пошта нико није био у стању ни сачинити. Поред тога, за сваку је осуду и набавка тако великог броја типова јер ово изазива и потребу разних резервних делова што необично поскупљује експлоатацију и одржавање.

Комерционални смисао код овог ресора уопште не постоји. Тако можемо констатовати да се у свима већим местима више не могу давати нове телефонске везе, јер су централе попуњене, а слободних спроводника више у кабловима нема. То значи да „стручњаци“ у Министарству пошта нису на време мислили о потреби проширења централа и каблова, а ја вас питам, господо, зашто онда они уопште у ресору пошта постоје. У последње време пада у очи да се чак не могу давати ни везе ван каблова, ваздушне везе, јер нема више ни жица. Молбе за нове телефонске прикључке чекају по једну до две године. Овака оскудица у телефонским везама доводи до читаве трговине око добијања телефона. Тако се чује да су за уступање телефонских веза поједини претплатници давали 10—15.000 динара, а било је случајева да су вршене и злоупотребе. Докле је дошло са борбом око добијања нових телефонских веза, јасно ће вам бити кад кажем, али молим само да се не смејете, да сам господин Министар одлучује о давању нових телефона. Ово је доиста еклатантан доказ о овој мизерији, беди овога ресора. Када се пак зна, да за сваки нови телефон претплатник уплаћује саме инсталационе таксе, у средњу руку око 1.000 динара, а уз то и годишњу претплату, која износи толико исто, то значи, да се код сваког новог претплатника телефона има да инкасира око 3.000 динара. Исто значи, да држава губи узевши у обзир, да данас чекају на телефоне око 10.000 њих, округло 20—30.000.000 динара. Није ли ово Богу плакати? Није ли, господо, ово неопростиви грех ускраћивати државној каси оволики приход? Ако су господи „стручњаци“ и Господин Министар пошта били неосетљиви према овим цифрама, ја питам је ли исто тако неосетљив и господин Министар финансија. Ово што износим, ова огромна цифра, то је само непосредна штета за државну касу. Може се само слутити колика је тек штета која посредно проистиче за државну касу отуда, што немогућност укупчања утиче негативно на трговину, индустрију и цео привредни живот, кочећи његов развој и слободно функционисање. Телефон је данас код нас реткост, и луксуз. То је свакако наопако схватање. Колико смо ми далеко од практичности напредних народа! У Америци, Шведској и другим напредним земљама поштанске управе се старају да свака нова зграда која се у градовима зида, добија потребан развод

спроводник тако, да сваки стан може одмах по уплати таксе и то једне мале сношљиве таксе, у року од 2 часа добити телефон. Код нас за добијање телефона треба скоро читав капитал, а само поступање око добијања телефона, то је читава једна дугачка процедура.

Донесен је нов Правилник о телефонској служби. Нажалост, он је много гори и назаднији од старог. Да он стварно не ваља, доказ је то, што је за кратко време од увођења доживео измене и допуне, да се његова садржина скоро удвостручила. По одредбама овога Правилника одмах се види да је он само копија неког застарелог и рђавог иностраног правилника о телефонској служби. Пре свега прописане таксе су претерано велике, што чини телефон приступачним само богатом свету, великим предузећима и великим трговинама: Класификација претплатника је кроз несавремена, свакако копија каквог рђавог страног правилника, јер уместо таксирања и наплаћивања такса према трајању говора — што је најправичније — овде се и даље врши према занимању и врсти пословања претплатника, често са смешним и депласираним одредбама, као радње на мало и радње на велико, мали посед и велики посед и т. д. што даје маха произвољним тумачењима.

Има у овом Правилнику још штетнијих и несавременијих одредаба, као н.пр., она којом се допушта да претплатник може сам набавити себи телефонски апарат или телефонску централу. И, докле се у иностранству стручњаци телефона боре да баш ову застарелу одредбу измене, дотле наши реформатори, нажалост, мењају оно што је у нашем правилнику било добро и напредно, и на чему би нам и странци могли позавидети, на горе и непрактичније. Свакако ће бити јасно па чак и нестручњаку да ће разговори двају претплатника у једном граду бити бољи, ако она оба двојица имају телефоне истог типа, него ли ако су њихови телефони различите конструкције. Колику ће пометњу само овај факат увести у погледу утврђивања узрока сметњи при разговору! Претплатник ће тврдити да је његов апарат добар, јер га је сам набавио, то ће се онда уместо приступања послу на оправци отпочети дискусија о томе који је апарат узрок сметњи. Сви приговори овој мојој одредби, да је неоснована, јер ће се у Министарству пошта прописати тачни технички услови, по којима приватни имају набављати телефоне, а да на основу тога неће бити последица при заједничком функционисању разних типова телефона у истој мрежи; само су празан изговор, јер Министарство пошта уопште нема могућности да научним методама врши контролу, мерење и проверавање услова ново набављених апарата.

У погледу телефонских веза наших села, морамо се детаљније забавити. Телефон је једна важна и неопходна потреба културног човека. А ми морамо обратити велику пажњу селу, јер у селу живи осамдесет од сто југословенског народа. Селак је главна чињеница у овој држави. Он привређује и плаћа све, па има права да буде и он унапређен и снабдевен најосновнијим културним потребама које човека чине човеком, културним бићем, различитим од животиња. Кад знате да има села удаљених по тридесет километара од најближег места, где има лекара и лекова, где нема саобраћаја, нити власт може лако да при-

текне у помоћ народу у случају какве веће невоље, појмићете да једина могућност брзог обавештања, коју пружа телефон, значи много, а често и све, да се спасе живот и одржи егзистенција народа чији је животни стандард сведен на минимум и на такав минимум, који је често једноме варошанину непојмљив, несхватљив.

А шта је стручни ресор пошта урадио да задовољи ову најскромнију и тако важну потребу сељачког народа? Сада ћете чути. Народ је често, схватајући потребу и важност телефона, прибавио материјал и набавио све што је потребно за грађење телефонске линије, што није могао дати у природи од свога добра, па је још уз то положио новац за стручну радну снагу, да му држава подигне телефонску линију. „Стручњаци“ Министарства пошта узели су у своје руке и овај посао свршили, али се даље ни о чему нису бринули. Нису дали народу потребна упутства како да одржава ове објекте, нити су сами шта предвидели, како да се ово народно добро очува. Кроз две три године од сеоских телефонских линија није више остало ни трага. Као најбољи пример могу да послуже општинске телефонске линије у Срезу лазаревачком. Од 200 км. подигнутих о народном трошку телефонских линија, после три године није остало више од 3 км. и словом: три километара линије. Питам, да ли је Министарство пошта смело догле упустити ову народну имовину и народну потребу, за коју је то Министарство као стручно и надлежно било дужно да реши питање чувања и одржавања овог народног имања, а никако допустити, да се народу оволика штета нанесе. „Стручњаци“ Министарства пошта требали су да буду бар толико увиђавни, да знају да телефонске линије не могу одржавати неуки сељаци, те да предвиде бар један сигуран начин надзора и одржавања, као што се то врши код државних телефонских линија. Народ, видећи како се његово добро уништава, нерадо приступа новим трошковима и у томе има право.

Тако многа села, која имају велику потребу за телефоном, остају на овај начин без везе са светом. За ово назадовање нико други не сноси кривицу и грех, господо, до она група бирократских чиновника, која се запарложила и не знам зашто постоји у томе Министарству пошта, телеграфа и телефона.

Дајте, господине Министре пошта, нека се Ваша господа „високи стручњаци“ мање занимају и мање мисле о неким далекометним кабловима, јер они нису баш тако потребни као што то та господа воле да претставе, већ нека се мало више мисли на потребе сељачког народа и како да се овај веже са светом и културом, и дајте му бар то, ако му се и онако слабо или ништа друго не даје. То је дужност и господе из Министарства пошта, зато их народ плаћа, а не да му овако рђаво враћају. Тој господи „стручњацима“ у Министарству пошта изгледа да се навукла кабловска мрежа на очи и не виде оно што им је дужност да пре свега виде, а то је да брину о задовољењу потреба широким слојева народа, што им према задатку ресора спада у дужност.

Стручно образовање особља. — Када је румунска влада предала своје телефоне једној америчкој финансијско-техничкој групи у концесију на 25 година, прво што су практични Американци

учинили, било је, да су основали школу за обуку механичара и школу за обуку чувара линија. Дакле, стручно образовање особља био је посао са којим су опочели практичан рад на експлоатацији телефона, из којих су хтели да извуку највећи финансијски ефекат. У ресору пошта код нас не постоје уопште сталне поштанске школе, већ се п. т. т. школа отвара повремено, ма да постоји огромна оскудица у стручном поштанском особљу.

И уместо да се одржава стална школа која ће снабдевати поште стручним особљем, у овом ресору прибегло се методу постављања дневничара, тако рећи са улице, који се без икакве спреме убацују у пошту. Ја видим у овоме само начин на који висока господа врше услуге својим високим протекторима, док им је свеједно што се стандард струке из дана у дан све ниже и ниже сазнава. У погледу особља техничке спреме ствар не стоји мање жалосно. Школа за обуку чувара линија такође не постоји, већ се чувари спремају у току рада угледајући се на старије чуваре, који ни сами не знају Бог зна шта. Није онда никакво чудо, што се телеграфске линије тако рђаво изграђују, рђаво одржавају, а још горе задовољавају сврху за коју су намењене. За механичко особље постојале су некакве школе при Министарству, али без обраћања икакве пажње на практичну страну обуке. Сем тога, и ова школа није довољна била да задовољи потребу за стручним механичарским особљем целе земље. Али можда најглавнији разлог што се школе и течајеве не одржавају треба тражити у томе што Министарство пошта жели да прави уштеде, као што смо већ више пута о овој „врлини“ и њеним красним последицама спомињали.

Постоји неки виши п. т. т. течај у Министарству пошта у који се примају свршени матуранти или чак и студенти, т. ј. они који су почели студије на Универзитету, па не могу да их доврше, било из разлога што немају средства, било из разлога што не воле да јаче запну и да раде, па су због тога дошли и уписали се на овај течај. На тај начин бојим се да се овде не примени она народна изрека: „кога је мајка изгубила нека га тражи међу поштарима“. Изгледа да се у овом течају више мање све по овој народној ради. На том течају има око 15 наставника са месечним хонораром. Изгледа да су господа наставници све привилегована господа и предају по нешто на овом течају, и то све у обиму редовног канцеларског времена и за то као што видите, имају удвојену плату. Шта мислите, например, да за само вежбање у куцању на тастеру постоји пет наставника? Шта мислите, господо, колико је само ту нагомилано „стручњака“? За време Министра г. Калуђерчића сви шефови кабинета и секретари били су наставници за куцање на тастеру. Мора да је то врло тешка наука, јер ми се један Управник поште жали да су му послали у његову пошту неколико свршених ученика ове више поштанске школе и да он није знао шта ће с њима, јер нису били употребљиви низашта, а, што је најинтересантније, ниједан није знао да ради на тастеру. Дакле, поред оних 5 наставника оволико сјајан успех! Ја држим, господо, да боље не би могао да нас насмеје ни најбољи виц „Ошишаног жека“. Ако ме питате о конкретном случају, где се и када се ово десило, рећи ћу Вам, да из принципа не помињем имена. Кад је реч о течају, са знао сам такође једну бриљантну ствар: Један од

наставника, баш један Начелник Министарства, толико је, сиромах, био заузет нослом, да читавих 5 месеци није долазио да држи часове. Он можда услед презаузетости не би ни примао хонорар за ових 5 месеци по 1500 динара месечно, да му нису доносили плату лично у канцеларију и приморали га тако рећи, да је прими. Ја сам доследан, господо, те овде не помињем личности, јер не желим да му упропаstim ремене, али тражим од г. Министра пошта да тога господина пронађе и примора га да врати незаслужено примљени хонорар државној каси. Да ли ће га Господин Министар пошта и даље држати за наставника, можда почасног, његова је ствар, а моја и наша је ствар, господо, да спречавамо пљачку државне касе ма са које стране и ма у коме облику се она појављивала.

Правилници и прописи. — У Министарству пошта постоје многи прописи који су давно застарели или који се од измена и преправака више не могу познати, какви су првобитно изгледали.

У колико се пак ради на новим правилницима, чине се често погрешке, као што је учињена са поменутиим Правилником о телефонској служби, а главна је ствар да се о правилницима и њиховој потреби можда и мисли, али се врло рђаво увођење правилника приводи у дело, нити се саображавају правом стању ствари. Тако на пример при увођењу у живот новог Правилника о рачунско-благајничкој служби није се уопште мислило на то, какве ће последице овај правилник изазвати и, конкретно, како ће се на терену у пошти, провести ова промена. Тако се десило, да кад је Правилник ступио на снагу, многи образци, који су њиме били предвиђени и који су требали да се уведу у живот, нису уопште били штампани, нити су поште биле њима снабдевене. Настала је пометња, и особље је дуго времна било приморано да се мучи и само шпарта обрасце, који су били предвиђени.

Дешава се и то да Министарство без довољне студије, већ зато што је неко нашао за потребно да по својој фантазији уводи какву реформу, уведе неки нови образац о коме се одмах по употреби докаже да је потпуно непрактичан и непримењив. Тако се десило са једним образцем за вођење инвентара о телеграфским линијама на терену. Штампан је један формулар, велики као чаршав, за чије је штампање издато, изгледа око 100.000 динара, формулар је раздељен свима секцијама, али је остао ван употребе ка опотпуно непрактичан. Његовом аутору изгледа, да се ништа није десило. И овде има реч господин Министар пошта да потражи тога умног реформатора и да га запита, на чији трошак треба да падне овај не потребни издатак?

У погледу техничког дела службе овај ресор такође слабо стоји са правилницима и стручним прописима. И овде постоји један застарели правилник из 1926 године, који садржи прописе давно избачене из употребе. Овај технички правилник ушао је већ у пословицу, колико дуго траје његова припрема. Изгледа да ће пре бити готов речник Краљевске Академије Наука него ли он.

Одредбе овога техничког правилника су често тако неодређене да се могу тумачити на савим два супротна начина. У колико је овај правилник међан, ништа није добивено у јасности.

Тако на пример, шефови секција уживају паушал од 1800 динара месечно, међутим се не може утврдити, нити је игде јасно одређено да ли ова господа морају ма и један дан за овај новац изићи на терен. Тако се дешава, да се ова господа, имајући према томе дуплу плату него ли остале њихове колеге, не морају уопште да мрдају из места становања. Замислите, на пример, шефа секције у Београду са једним додатком од 1800 динара. Где је његов терен и где су ти трошкови, ради којих му се додељује паушал од динара 1800 динара? Реон му је град Београд, Земун и Панчево и оно мало до Авале, тек колико да промени ваздух, али зато чим пође на тај далеки пут, има ауто и поврх тога дневницу. Сазнао сам да чиновници секције добијају — све по Закону — решењем господина Министра о изаслању на рад на том терену са $\frac{1}{3}$ прописане дневнице. Дакле, тако рећи, не маћи из Београда и преко плате примати још 990 динара месечно. Али то важи само за господа техничке чиновнике који служе у Београду. Али pazите добро, то су све протекционаши, које никакав Указ није у стању из Београда покренути. Пре ћете Авалу померити с места, него ли њих. Изволите покушати. Напомињем, да се протекционизам толико угњездио у овоме ресору и то такав који иде преко свију начела и преко свију партиских боја и не зна се, да ли су јачи протектори, који ове људе намештају, или су протекционаши утицајнији од којих често и висока господа у министарству подрхтавају. Свакако сјајна морална слика!

Техничка служба. — Не само да „стручњаци“ за техничку службу у Министарству пошта за 20 година нису успели да израде правилнике за техничку службу, већ се уопште за све ово време у овоме ресору није ништа урадило, да би се техничка служба вршила солидно. Тако се и данас грађење телефонских и телеграфских линија врши посве примитивно. Радове изводе поглавито чувари, који су прости сељаци самоуци.

Од техничара и инжињера слаба се вајда види, јер се од њих тај посао и не тражи, а код њих се нажалост за ово интерес и не показује. Тако се при извођењу радова на терену не респектују никакви ни најелментарнији захтеви технике. Телеграфски стубови укопавају се врло плитко, те није чудо што их и најмањи ветар обори. Изолатори се на гвожђа слабо навијају, па се услед тога ломе и отуда наступа силна штета по државну имовину. Жице се затежу без икакве контроле и мерења, већ према томе, колико који чувар може да запне и хоће да запне. Зато се жице кидају при најмањем мразу и зато се често телеграфски и телефонски уштеде учинио је и овде своје те су пре у исправности цела држава подељена је на секције а секције на чуварске реоне, али, нажалост, онај фантам уштеде учинио је и овде своје, те су пре неколико година министарски „стручњаци“ редуцирали број чуварских реона, наносећи тиме велику штету т. т. саобраћају, јер су тиме добивени реони, чија дужина врло често прелази сто километра. Услед тога чувар није у стању ни да обиђе довољно своје реоне, још мање је у стању да на време и брзо отклони сметњу, која му на линији наступи. Уз ово повећање реона треба додати нов гест Министарства — све у духу штедње, ни мало разумне — укидање додатка чуварима реона на коња

и бицикле. Можете сами претставити какве је жалосне последице ова последња одлука произвела. Овде није потребно говорити да је наше Министарство далеко од тога, да за одржавање линија уведе још бржа саобраћајна средства, као што су мотоцикли и моторне дресине. Ови разлози ће вам доказати још више, зашто је наш т. т. саобраћај из дана у дан све гори.

Да се доиста у ресору пошта т. т. линије граде нестручно доказ је факт, да су се пре две године срушиле линије на правцу Београд—Загреб, у дужини од преко 100 километара, те је свака веза између Београда и Загреба била прекинута. Тада се увидело да су многи стубови укопани у земљу свега 0.80—1 м. дубине, а при томе су жице биле сувише затегнуте. И ако је вођена истрага, нико за ову штету није кажњен. Министарство је било, дакле, свесно своје кривице и своје срамоте. Није било довољно искуства са падом стубова на истом правцу између Инђије и Винковаца пре шест до седам година, када су телефонски стубови били пали на пругу и зауставили саобраћај.

Прошле године довршена је нова телефонска мрежа у Сарајеву. Чим је дошао први снег све су се жице покидале и нашле на земљи, а цео саобраћај телефона укочен. Узрок је био: нестручан рад и отсуство контроле. Никога глава није заболела за то. Нико није био смењен, нико кажњен. Штета износи око 600.000.— динара. Господо посланици, господине Министре пошта, ја тражим анкету по овом питању под надзором Народног претставништва и тражим да се тачно утврди кривац за овај рђав рад, а такође, ко је тај, који је до сада крио кривца и није предузимао никакве мере противу њега. Исти случај имамо и са падом телефонских линија у Словенији. Ни тамо нема кривца, а јасно је да је по среди немарност.

Министарство пошта није само усрећило овај ресор оваквим „стручњацима“, већ је позајмило од овога цвећа и Министарству војске. Војне линије које су рађене предпрошле године, такође су израђене рђаво и за време мразева су се кидале, као и носачи, који су два пута тежи него ли са временом немачки носачи. Непосредна последица употребе овог несавременог и претешког носача је у томе што је Министарство војске издало 4—500.000 динара више само за набавку овога гвожђа застарелог модела. Као стубови набављени су неки патенти под називом „стубоштит“ и плаћени по 200—300 динара по комаду. Међутим, већ после две године ови „стубоштити“ су иструтели и стубови падали. Сматрам да је, како набавка гвожђа тако и набавка „стубоштита“, у вези са злоупотребом и тражим да се у овоме смислу такође поведе анкета и утврди кривица, не само за причинену штету, већ и за кривицу што су се за одбрану земље подигли овако несолидни објекти.

Стање т. т. линије и градских мрежа. — Сви који се у Београду служе телефоном, добро су познати са неугодностима, које при томе срећу. Чујете истовремено, док говорите, и туђе разговоре; кад тражите бројеве, врло често вам се деси да већ при бирању треће цифре добијете знак „заузето“; дешава вам се да упаднете у говор трећих лица, или да вам треће лице упадне у говор; а често да се и три говора истовремено поклопе; да су вам сигнали слободне линије или заузетости слаби, или потпуно неразоветни. То су вам све рђаве одлике београдске телефонске

мреже и централе, а сад ћу вам рећи од куда то долази.

Пре свега узрок томе што чујете истовремено туђ разговор са других линија лежи у рђавој изолацији подземних телефонских каблова. Ови каблови су нестручно у земљи постављени кроз цеви и при томе оштећени, те им је оловни омотач напукао и пропушта влагу у кабл, која производи спојеве између разних линија. Остали недостаци, као што су слаби сигнали и упадање у туђ говор и добијања знака заузетости на првим бројкама, последице су рђавог распореда линија при монтажи. Очигледно је по среди нестручност приликом монтаже од стране надзорних органа. Ми ипак знамо, да су надзорни органи по свршеној монтажи прикачили ордење и били унапређени.

Градске мреже у нашој земљи врло често престављају провизорне инсталације, али које ће као такве и потрајати. У самом Београду један за другим долази у сметњу телефонски претплатници, који иду преко провизорних ваздушних каблова.

Уместо да се мреже доведу у ред и провизорије замењују сталним објектима, наше Министарство већ помишља на многе крупније ствари на аутоматизацију телефона у међуградском саобраћају. И аутоматизација телефона у међуградском саобраћају као и међуградски каблови сматрамо да су радови који уопште не долазе у обзир за наше прилике. А то не сматрамо ми, већ и многи други светски стручњаци по свим питањима. Зашто лак „стручњаци“ м. п. „друкују“ и навијају за грађење ових скупочених, а непотребних објеката, препуштам вама, господо народни посланици, на размисање и сматрам да када о овоме мало дуже помислите „казаће вам се само“.

Оно што је потребно, међутим, и што не трпи одлагање јесте преуређење т. т. мреже и потпуна преоријентација праваца, измена старог система омнибусних линија, где су поште поређане на истој линији и једна иза друге, на други модерни систем, где су линије зракасте поређане и где су све мале поште директно везане за веће, главније чворове.

Од Ослобођења до данас сва брига Министарства пошта зауставила се на којекваком одржавању т. т. линија, а у колико је било грађења нових линија, то је вршено без икаквог система и без обзира на то у какав ће положај доћи ново повучене линије према онима које се већ на истим стубовима од раније налазе. Није се апсолутно ништа мислило о томе да треба дати један одређени систем и план о коме би се систематски изводили радови у будућности.

Био сам министар саобраћаја и имао овај ресор под собом, али, као што рекох, недовољно дуго, да бих могао учинити коренитије реформе, али оно што сам констатовао у томе ресору било је поразно.

Није сва невоља у томе, што су на високим положајима били људи недовољно квалификовани, већ је већа штета била што је од стране оваквих старешина овај ресор гарниран читавом плејадом протекционаша и то већином и пре свега родбине: синови, зетови, кумови, побратими итд. То друштво чврсто везано фамилијарним и личним везама, претставља фалангу, која и данас влада у Министарству пошта и сложено по принципу „један за све и сви за једнога“ руши и уклања све оне

способне и квалификоване људе, који би могли да јој се једнога дана ставе насупрот као конкуренти. Организована клика располаже савршеним психолошким методама да свакога министра одмах у почетку фрапира.

Увидео сам све ово зло, увидео сам и презрео методе, којима се котерија служи, али признајем да нисам био у стању услед краткоће времена да изведем рашчишћавање.

Међуградски каблови. —

Већ дуже времена покреће се у јавности питање међуградских каблова. Било је разних пројеката и то почев од првог: Марибор—Београд—Београд—Суботица—Београд—Ниш—Цариград, који је требао да стане 1,500.000.000.— динара, па до последњег, који је г. Калуђерчић обрађивао као свој најмилији предмет пажње, а који је требао да стане 160.000.000 динара. То је пројекат Вилден (аустријска граница) Загреб—Београд. Зашто баш тај правац, кад је за везу с Европом краћи и јевтинији правац Хоргош (мађарска граница)—Београд, који би требао да стаје око 80.000.000 динара.

Сматрам да је за највећу осуду платити скупи кабл, када и онако са малим издатком можемо имати одличне везе као што смо напред поменули и у довољном броју између Загреба и Београда. Потребно је, дакле, само огроман материјал, који се налази на овоме правцу стручно претрести и поправити. Као што смо поменули, ако би се привела једна солидна реконструкција овога правца и применили модерни начини експлоатације, могли би смо добити најмање 15 веза Загреб—Београд и то потпуно поузданих.

Зашто је усвојено решење са каблом и зашто се захтева непотребан издатак од 60.000.000.— динара? Изволите пресудити сами, а закључци, ни мало повољни по оне, који су били иницијатори овога посла, сами се намећу сваком, ко се дубље буде позабавио овим питањем.

Образложење, које је дато из ресора пошта о већој користи која би резултирала услед тога што се промет упућује каблом Вилден—Загреб—Београд, уместо каблом Хоргош—Београд, тобож, што би услед веће дужине првога кабла припадала већа такса за међународни промет, апсурдан је и наиван, кад се логички намеће закључак, да ће за већи кабл бити и веће инвестиције, која ће прогутати те имагинарне користи без обзира на то, што је и велико питање хоће ли и публика упућивати своје телеграме тим дужим и скупљим правцем, јер треба знати да се никаквим међународним конвенцијама не може одузети право пошиљаоцу да означи правац пута свога телеграма.

Кад се на све стране врше редукције буџетских партија императивно се намеће смањивање издатака и када народ грца под теретом дажбина, Краљевска влада мора чинити питање о томе зашто се такорећи баца 60.000.000 динара на каблове који претстављају једну проблематичну инвестицију. Ја чиним питање и тражим анкету стручњака, али не „стручњака“ из ресора Пошта, већ професора Техничког факултета и то оних који нису имали никакве ни посредне ни непосредне везе са овим пројектима.

Има још једна околност, која сведочи о томе, да оволико интензивно настојање за постављање каблова, није било последица неке особите бриге за побољшање саобраћаја и задовољење акутних

народних потреба, а то је факт, да ресор пошта није ниуколико учинио да се простудира садашње стање телефонских линија и припреме планови да се претходно локалне мреже и кратке међуградске везе, које ће утицати у велике каблове артерије, претходно солидно преуреде, како би, пошто међуградски каблови буду постављени, могли да овима осигурају потребан прилив телефонских међуградских говора. Постављање међуградских каблова, без претходног преуређења система садашњих међуградских веза кратких праваца, који су потпуно застарели, изједначило би се са једном бесмислицом, као што би било подизање једне велике водоводне цеви кроз један град, а да се при томе није мислило на прикључке домова за ову главну цев, већ да се о томе остави размишљање тек у време кад главна цев буде готова. Интересовао сам се у Министарству пошта. Нигде нисам наишао на трагове каквих озбиљних пројеката или студија.

И још нешто. Верујем да, кад би каблови и били положени, да би тек онда у Министарству пошта искрело питање о томе, да треба тек припремати стручњаке, који ће ове каблове одржавати. А можда у интересу штедње, стручњаци неће бити ни обучавани, већ се каблови предати на чување садашњим нашим полуписменим чуварима. Посматрајући судбину садашњих кратких каблова који воде обичне међуградске линије кроз градове до улаза у централу, и узимајући у обзир, да су сви ови кратки каблови већином упропашћени услед непажње самих чувара, можемо унапред прорећи судбину и ових великих међуградских каблова.

Можда би се одмах приговорило, да ће се стручњаци, и то како чувари тако и механичари, формирати код саме фирме која ће овај посао изводити. Не задовољавам се усвајањем метода које пристају можда Абисинији и Тибету и сматрам да је неопходно имати механичарски и чуварски подмладак, који има да се стручно обучи у одржавању овако деликатног објекта, као што су међуградски каблови, ако стварно мора да дође до полагања ових каблова. Господо, међуградски каблови као једна врло скупочена народна имовина, не би се смела овако упустити, као што верујем да ће то учинити „стручњаци“ Министарства пошта, јер су они довољно дали доказа о својој индоленцији према интересима службе.

Најзад, што сматрам да је врло важно, питање међуградских каблова, не може се решавати и погрешно је решавати га као чисто унутрашње техничко питање. Ово се питање има безусловно схватити и решавати као међународно питање. Јер као што се питање међуградских телефонских веза, које ће ићи кроз ове каблове, не може да реши без сагласности са државама кроз које се има овај саобраћај настављати, да би се постигле најудаленије и, према томе, најрентабилније везе, ово питање баш са гледиште економије и државних прихода претстављало би једно апсурдно решење да му нема равних. Експлоатација једног таквог кабла, какву је предвидело Министарство пошта, претстављала би једну потпуно пасивну инвестицију. Овај пројекат би се имао извести искључиво једино у споразуму са државама кроз које иде комуникациски телефонско-телеграфски правац Лондон и Калкута. Према томе, неопходно

би било потребно извести ове радове у споразуму са Бугарском, Турском, Ираком и Индијом. Тек тада верујем да би овај кабл извор државних прихода, а био такође и користан као објект телеграфског и телефонског саобраћаја. Зашто се у Министарству пошта пропустило да се ради на овој једино рационалној бази не знам, али изгледа да се, не знам из кога разлога, ово обећање сматрало као врло хитно, па је сигурно ова хитност и узрок свеколикој површности, са којим је ово питање постављено и цитирано. Аутоматизација околине Бледа и Дубровника жалосна је и по углед ове земље, а велика штета за наше Приморје, које је у последње време дошло на врло леп глас као летовалиште и привукло пажњу целе Европе. Жалосно је, велим, да се из Дубровника, Херцеговог и Сплита не може добити честита телефонска веза са Европом. За сваку би похвалу било свако интересовање да се овај недостатак, за који цела држава сноси штету, што пре отклони. И, када се онако бомбасто кроз штампу отпочне засипати изјавама о аутоматизацији Дубровника и Бледа мислили смо да ће се оној потреби телефонских веза са Европом, за којом посетиоци Јадрана кукају, једанпут изаћи у сусрет, те да и ми стекнемо глас земље у којој има реда. Нажалост, радост нам је била исувише кратка. Аутоматизација групе Блед и Дубровник, на рачун које се бацала толика прашина у очи јавности, односила се само на локалну аутоматизацију ових места у ужем смислу и њихове непосредне околине — предграђа. Можете сада, дакле, врло лако, кад одете на Блед или у Дубровник, поручити кочијаша из оближњег места или јавити у хотел да нећете доћи тачно на вечеру. Од веза са Европом ту, дакле, нема ни помена. И даље остаје иста рђава међуградска и једна једина линија, која спаја не само Дубровник већ и целу Црну Гору са Београдом, а одатле са Европом наше Приморје. И даље се на везе са Европом чека 4—6 часова. Ова линија је, као и све остале наше линије, несолидно грађена и, према томе, саобраћај по њој је несигуран.

Локалне групе аутоматизације, поред рђавих међуградских веза које су и даље остале, сматрам да, како са гледишта технике тако и са гледишта националне економије, претстављају потпуно депласиране подухвате, који су за највећу осуду.

Ми ћемо и даље, дакле, продужити да се брукамо пред иностранством у погледу телефонског саобраћаја. И та брука неће бити ипак ништа већа од оне бруке, коју смо преживели прошле године када је између Београда и Загреба, услед пада стубова, био прекинут цео телеграфско-телефонски саобраћај, услед чега је и железнички саобраћај трпιο тешка поремећења. Ви се сви сећате, уверен сам, оних дугачких изјава из ресора Министарства п. т. и т. како је наша п. т. т. управа била приморана да се послужи посредовањем бечке и пештанске радио-станице да би довела у везу Београд са Загребом. Господо, ја сматрам да је не само факт, да се преко Беча и Пеште помажемо за споразумевање између Београда и Загреба једна срамота прве класе, већ пада у очи и то, да одговорни органи ресора пошта нису у томе осетили нашу националну, па и своју личну срамоту, већ тај факт износе као, рекао бих, неку своју велику промућурну досетку. А где су вам радио-станице Београд, Загреб, Љубљана, Подгорица? Зар се ни толико у томе ресору није водило рачуна о томе

да се у случају већих прекида имају аутоматски да потраже везе са сопственим бежичним централама, већ се прибегава Бечу и Пешти. Овим је поступком нанесена велика срамота не само ресору пошта, већ и угледу наше државе, и ја тражим по овоме предмету истрагу и најстрожију казну за одговорне органе ради немарности у вршењу дужности.

Бежична телеграфија. — Навикли смо, да, као публика, будемо засипани дугачким интервјуима из ресора Министарства пошта, где се говори скоро свакодневно о отварању саобраћаја далеке телефоније, о извођењу великих планова аутоматизације, па и о хвалама бежичних станица које експлоатишу приватна концесионирана друштва. Али, када је у питању велика штета, која резултира из нестручног и несистематског рада, фактора овог ресора, тада треба имати вештину стручњака Скотланд Јарда, па да се такви предмети открију. Једно од таквих наопаких дела из ресора пошта је и афера са концесионираном бежичном станицом у Раковици. Ма да ми је добро познато да у основном уговору наша држава није апсолутно ни једном речи гарантовала добит концесионираном друштву Радио-Франс, ипак како сазнајемо, прошле године дошло је чак до тужбе и парнице код Међународног бироа у Берну, по којој већ изгледа да смо изгубили парницу и да имамо да платимо неких 8.000.000.— динара за изгубљену добит овом страном друштву. Господо, тражим хитну истрагу за ово беспримерно вршљање, које се дешава у овоме ресору и утврђивање кривца, који је самовласно, и свакако из прљавих личних рачуна, променио основни уговор и уметнуо једну тако скандалозну одредбу на штету наше државе, одредбу која у оригиналном уговору није постојала. Дакле, јасна је ствар да је овде извршен фалсификат у потпуном смислу речи. Нисмо ми ничија црначка колонија, а најмање смемо допустити да нас овако беспримерно гуле страни Јевреји. Зар, док је у уговору фиксирана укупна вредност Радио-станице у Раковици, на 12 милиона франака 1925 године и док није унесена била никаква клаузула о каквом јемству државе, сада само за накнаду штете имамо да платимо 8 милиона динара! То је нечувени скандал, и верујем, да се у овој књи. без обзира на боју и политичко мишљење, неће остати индиферентним.

Ја верујем да ова страна безобзирна компанија манипулише са лажним билансима, када успева, да, иако станица ради пуном паром, показује оволике дефиците.

Особље, које је држава позајмила тој станици, странци криво експлоатишу с обзиром на то колико се то особље искоришћује. Чудновата је и необјашњива ствар да при овој станици постоји контролни орган Министарства, државни чиновник, али кога по уговору плаћа сама концесионарна компанија и то 9.000.— динара месечно. Овај чиновник, дакле, који има задатак да контролише концесионара, плаћа се из касе саме концесионарне компаније. Господо, ја мислим да већег апсурда у државној администрацији не може бити него што је овај. Исто тако не могу претпоставити, да се све махинације са променом уговора и сва штета која је отуд па по државну касу произашла, није могло да се деси без знања овог контролног органа. Захтевам пре свега да се овај контролни ор-

ган сместа уклони са дужности и отвори истрага над његовим радом, као и над радом свију оних који су имали за дужност да воде рачуна о овој компанији, па су дозволили да се овако безобзирно штете државни интереси.

Сазнајем и то, да је Министарство пошта требало, да да свој радио станици за искоришћавање и међународну телеграфску линију до Солуна, као и то да противно гласу уговора, фирма добија на отпремање бежичним путем преко своје бежичне станице и један велики број телеграма, на који стоји ознака пошиљача „виа радио-Београд“ или „виа т. с. ф.“ на који једино право има концесионар.

По томе истом уговору, требали су сви странци ове радио станице, изузев директора, да напусте радио станицу, а на њихова места да се употреби домаће особље. Међутим, то никада није учињено, и главни механичар, Француз, дан дањи после 13 година седи у Раковици и прима око 8.000 динара месечно. Директор прима око 30.000 динара месечно. Је ли онда чудо, кад се уз то дода згодно књижење, да биланс ове радио станице испада негативан, а цео цех опет плаћа гурави сељак.

Захтевам, да се сви странци, који према уговору немају права да даље остану у овој станици, одмах из ње одстране, и да се од неке накнаде која се њима даје, ма како она била велика, одбије претходно плата ових преплаћених службеника, странаца, чије се задржавање противи уговору, а такође да се и плата директора компаније редуцира, пошто ми имамо право да захтевамо, јер се и овако нама све на леђа сваљује.

Познато ми је такође да је радио-Раковица одржала везу са Пољском, Чехословачком, Бугарском и Румунијом, па је ово напуштено, јер се концесионару није рентирало. Питам, је ли ова земља Дахомеа или Конго, или пак слободна Југославија, која има права да одржава телефонске везе са својим пријатељским и савезничким државама, и нико нема права да јој у томе кроји капу, а најмање једна инострана група.

По овој ствари тражим анкету, проналажење криваца и моментано — хитно успостављење ових веза, ако то већ није учињено.

Сазнао сам накнадно, да је ова компанија у Раковици, после моје интерпелације из 1926 године због неисправних и старих моторних машина ове избацила из употребе, али на њихово место није ставила модерне машине према гласу уговора, већ је поставила електро моторе и струју довела водом високог напона из Београда. Е, господо, није свеједно хоће ли једна бежична станица на коју земаљска одбрана има да рачуна у случају опасности рата, да ли ће имати сопствени погон, или ће зависити од једне електричне централе која лако може бити онеспособљена, а исто тако од једне линије за довод струје, која је подложна квару и рушењу.

Тражим да се концесионар примора, да сместа набави модерне Дизелове моторе за погон генератора електричне струје. Тражим хитност за ово питање, пошто непосредно интересује земаљску одбрану.

Тражим да се положи рачун овој Кући, о томе, шта је урадио ресор п. т. и т. са бежичним станицама, које су примљене на рачун репарација, јер су оне претстављале огромну вредност. Обавеште-

ња о тим станицама никоме се не дају, већ се све што се на њих односи у ресору пошта крије као змија ноге. А има се шта и кривци: велика штета причињена држави и велика одговорност надлежних. У магацинима у Цетињу, Скопљу и Загребу још и данас, после толико година, леже упаковане у сандуцима и лифероване од Немаца на рачун репарација велике бежичне станице, како емисионе тако и пријемне. Надлежни у ресору п. т. т. изгледа да су их већ давно заборавили.

Тражим да ми се одговори: шта је са бежичним станицама у Дришцу од 10 кв. и оном у Подгорици од 4 кв.? Ове су станице у то доба биле најмодернијега типа. Тражим, да ми се одговори је ли истина да је станица у Дришцу већ отпочела да се разноси и да су већ моторну машину некуда однели? Шта је с радио-станицом у Подгорици и је ли она у исправном стању? Зашто су ове станице набављене ако нису биле потребне? Зашто су монтиране на овим местима, где су, кад нису искоришћене? Овде напомињем, да је у своје време, кад сам тражио рачуна, одговорено једном неистином да је ове станице на овим местима захтевао генералштаб. Ја тврдим да је ово неистина, и тражим да се пронађе кривац, који је оволико имане државно оставио неискоришћено и изложио пропасти. Најзад тражим од господина Министра пошта да ми одговори, шта мисли даље са овим скупоценим објектима, као и са овим машинама, које још нису монтиране и налазе се у магацинима? Мисли ли господин Министар пошта да, ако ове радио станице нису за употребу на местима где се налазе, ове станице пренесе и монтира у Београду, или где ће моћи корисно послужити.

Упућујем питање господину Министру пошта, да ли му је познато да радио-гониометријска служба, тако потребна за контролу скривених емисионих станица, код нас уопште не постоји и да ли му је познато какве све незгоде данас, а поготову у случаја рата, из овог недостатка могу да проистекну? Какве стручњаке има господин Министар пошта за контролу радио-службе, ако му до сада нису реферисали о потреби ових институција, без којих скоро ниједна земља више није? Колико ми је познато, у инвентару Министарства пошта налазе се и гониометри већ давно набављени, али изгледа да није било интереса у томе ресору за њихово монтирање и пуштање у дејство.

Радио претплатници апсолутно су изложени самовољи оних који чине сметње радио-пријему, јер гониометријска службе ни за радиофоније апсолутно не постоји. Концесионирано друштво Радио а. д. Београд не интересује се овим питањем такође, нити је уговором на то обавезно, ма да би се могло очекивати интересовање јер је гониометријска служба у интересу тога друштва, пошто омогућава отклањање сметњи и осигурава бољи радио пријем.

Тражим анкету и истрагу по предмету тајне емисионе станице која је пре неколико година откривена у Загребу и кривци пронађени. Зашто је ова афера заташкана и зашто кривци нису кажњени? Ко се служио овом радио-станицом и у које сврхе?

Имајући у виду да је садашњи рад у ресору Министарства пошта, телеграфа и телефона далеко од тога да задовољи потребе нашег народа и наше државе, ја ћу, господо, гласати против буџета рас-

хода Министарства пошта, телеграфа и телефона. Хвала вам што сте ме саслушали. (Одобравање и плескање на левици.)

Potprednik Franjo Markić: Reč ima narodni poslanik g. dr. Branko Kaluderčić.

Др. Бранко Калуђерчић: Господо народни посланици, ја нисам имао намеру да говорим, али сам приморан да се осврнем на неки начин на печатна тврђења, да би се извесне ствари које су поменуће у овој дебати поставиле на право место.

У јесен 1935 године, када сам ја дошао у Министарство пошта, већ је био израђен предлог буџета за 1936/37 годину и упућен господину Министру финансија. У томе буџету по први пут унесена је свота од 50,000.000 динара у име субвенције нашим поморским паробродским друштвима: Јадранској пловидби, Дубровачкој пловидби, Бокни, Оцеанији и Југословенском Лојду, и ако је, по уговору, господо, склопљеном између Министарства саобраћаја и тих друштава, Министарство саобраћаја било је дужно да плаћа ту субвенцију из својих сретстава у износу од 50,000.000 динара. У вези са тим преносом субвенције из Министарства саобраћаја на Министарство пошта појавило се, господо, једно мишљење да се те субвенције плаћају паробродским друштвима због „преноса поште“ што је посве погрешно, јер далеко су већи и важнији други интереси који диктују држави да плаћа ове субвенције, а пренос поште само је једна узредна ствар. Оно што су железнице на копну то су паробродска друштва на мору. Она су један од стубова наше економске безбедности и ради тога треба им поклонити пуну пажњу, тим више што железнице врше своју задаћу на нашем националном тлу, па немају стране конкуренције, барем не у оној мери као наша паробродска друштва, јер је море приступачно бродовима свих народа, а сви ти народи и све те државе дају огромне субвенције да би могли да оспособе своја паробродска друштва за међународну утакмицу. Паробродска друштва врше паробродску службу у јавном интересу и на свима линијама, где то интереси привреде и државе захтевају, без обзира на то, да ли су те линије пасивне или активне, и да ли им одређена тарифа конвенира или не. Њихова је служба диктована и вишим националним и државним интересима, а не само профитом, па је дужност и наше државе да наше национално поморско бродарство помогне и оспособи аз међународну утакмицу, дајући му субвенције у потребној висини. Само тако потпомогнуто поморско бродарство моћи ће привући у наше луке (Сушак, Сплит и т. д.) не само наше извознике, него и страни извоз (из Чехословачке, Аустрије и Мађарске) упутити у наше луке тако да би држава врло брзо на другим пољима добила накнаду за издатке на субвенције. Да субвенције треба дати ван сваке је сумње и дискусије. Спор је једино о висини тих субвенција: а) управе паробродарских друштава стоје на становишту да државну субвенцију треба повећати, тврдећи, да паробродарска друштва раде са дефицитом и да неће под тим условима моћи дуго издржати и наставити рад у обиму који се од њих тражи; б) Министар финансија, напротив, стоји на супротном становишту, да је државна субвенција одмерена пре 10 година у време кад је динар имао много мању унутрашњу и спољну вредност и да стога

висину државне субвенције треба смањити и довести је у склад са данашњом повећаном вредношћу динара. Да би се то питање решило правилно и споразумно, одржани су до сада већ неколики састанци претставника свих паробродарских друштава са претставницима Министарства финансија, саобраћаја и пошта. На једном од тих састанака постављено је питање делегату Министарства пошта „колико би коштало државу, ако би она пренос поште вршила у својој режији“. На основи прикупљених података тај делегат је дао одговор да би тај пренос коштао државу највише 5 милиона динара. Тај износ је израчунат на основу података које је прикупило поштанско одељење, односно њен шеф, сада пок. начелник Тутек, наш најбољи стручњак у поштанској струци. Његова стручност најбоље гарантује да је тај износ тачно прорачунат. Треба уважити да ни један 50-ти део поштанског саобраћаја не иде паробродима, а све остало да иде, у главном, железницама. Па када се за превоз пошта железницом, и то по једној врло скупој тарифи, по осовинском километру, плаћа 30 милиона годишње, онда је ван сваке сумње да је цифра од 5 милиона одмерена тачно и да би била потпуно довољна.

Господин посланик Паштровић говорећи о субвенцијама, рекао је, између осталог, и ово: „Господо, било је неких министара, сада да им не помињем имена, који када је било питање субвенција на тапету, казали су: шта мени треба субвенција за преношење пошта, узеху три до 5 милиона динара и са пар аутобуса обиђу ћу целу Далмацију и пренети пошту аутобусима а пароброди ми нису потребни. Исто тако рекло се и са стране војних кругова, да се даје превише за пароброде и да се пошта може пренети са пар лађа“.

Ја, господо, нерадо употребљавам оштре изразе, али овде, поред најбоље воље, не могу то избећи, јер доиста све ово што је казао г. Паштровић, ако је мислио на мене, сушта је неистина и клевета против које се ја најенергичније ограђујем. Ја никада, господо, као ресорни министар нисам био противу ових субвенција. Ја сам једино као Министар пошта инсистирао на томе, да те субвенције плаћа Министарство саобраћаја које је уговором на то обвезано, и да се престане са политиком искоришћавања Министарства пошта. Дана је г. Мохорич рекао да је ова политика отприлике таква, да новац из чистог прихода Министарства пошта прима Министарство финансија, а ануитете за инвестиционе дугове плаћа Министарство пошта. Јер, господо, не смеју се ни поште занемарити, јер и оне врше функцију која је од непроцењиве важности по интересе државе и народа.

Оваковим искоришћавањем пошта довело се докле да се дешава да у већим пограничним и трговачким местима као Сушак, Марибор, Суботица итд. један привредник, ако хоће да говори са иностранством, он долази преко границе на страну пошту (са Сушака, на пример, на Ријеку, из Марибора у Аустрију, из Суботице у Сегедин) и отуда тражи телефонску везу са Европом, јер одавде са наше стране то је мало теже добити. Ни у телеграфским централама није стање боље јер и у телеграфским централама, услед овакве политике искоришћавања имамо много апарата који су стари преко 50 година.

Док друге државе, господо, већ имају редован телефонски саобраћај и са прекоокеанским бродовима, који су у покрету, ми на то још и не помишљамо. Јер оно, што је скорих дана објављено, да ће се моћи говорити телефонски са неким таљанским паробродима, моћи ће се постићи само преко телефонских централа које су у Италији, док смо ми далеко од тога да наше централе оспособимо за такву службу.

Оваквоме поступку, господо, према Министарству пошта мора се једанпут учинити крај.

Мора се једном прекинути са праксом да се са поштама, телеграфима и телефонима управља и данас по истим оним законским прописима, по којима се управља, на пример Министарство просвете или полиције или физичког васпитања. Никакви специјални законски прописи не постоје који би управи п. т. и т. давали карактер једног привредног предузећа, какво оно у ствари јесте, и који би је разликовали од других струка, које немају привредни карактер.

Приватним привредним предузећима се управља на комерцијалан начин, а државна привредна предузећа, у која спадају и п. т. т. разликују се од приватних у томе што имају већи обим пословања, захтевају много већи обртни и инвестициони капитал и по каткад имају монополски карактер. И баш ове разлике су један од главних разлога који диктују да се оваква државна предузећа воде на трговачкој основи, јер ако се једно велико предузеће, са инвестицијама које залазе у област милијарди, води без икаквих утврђених комерцијалних принципа, онда је сопственик сваког момента у опасности да претрпи тешке губитке, па и да претрпи дефинитивни крах.

Телеграфи и телефони су у основи индустријско, а поште транспортно предузеће. Држава улаже у инсталације телеграфа и телефона велики капитал, она улаже такође велики капитал за организацију преноса поште, и тражи од овог капитала извесну ренту. Колика ће бити ова рента, о томе данас не одлучује трговачки биланс, већ предвиђања и способност чиновника који саставља и брани буџет, а још више добра воља или могућност Министра финансија.

Природно је да у данашњим тешким приликама Министарство финансија чини велике напоре да презентира Скупштини један реалан буџет који би био у складу са привредном снагом наше земље. Али ови напори захтевају напоре и свих других министарстава, у истом правцу па ако једно привредно министарство не може да повећањем прихода допринесе одређен му удео чистих прихода, онда то мора учинити смањивањем расхода. Међутим, не узимајући у обзир расходе за нове инвестиције, које су неопходно нужне а којих готово никако и нема у предложеном буџету Министарства пошта, телеграфа и телефона, смањивање расхода је у ствари нагризање сопственог капитала.

Ако се у буџет унесе као првобитна сума за измену дотрајалих стубова 8 милиона динара, па се та сума скреше на 6 милиона, онда ће трули стубови проузроковати падове линија, који са собом повлаче ломљење здравих порцеланских чашица, кидане нове жице, и падове још здравих стубова. Уз то овакве линије падају увек у најгоре годишње доба, кад је снег и мећава и кад њихова

оправка при мразевима и ветру стаје по 3—4 пута више, но што би стајала нормална измена стубова у летно доба. Може се са сигурношћу рећи да онда горе поменуто тобожња „уштеда од два милиона на стубовима”, редовно повуче за собом неколико пута већи губитак у здравом материјалу, који се упропасти приликом падова линија и губитак у вишковима надница за подизање и оправке линија по зимском или мокром и ветровитом времену. Оваквих примера има на стотине.

Друга врста губитака код некомерцијалног буџетирања, јесте изгубљена добит услед недовољних инсталација. Типичан пример јесте Београдска, Загребачка и Љубљанска телефонска мрежа, које годинама нису могле да удовоље захтевима за инсталацијом нових телефона, те је по више хиљада молби за телефоне кроз дуги низ година лежало недовољено.

Прорачунати губитци који су тиме настали износе до данас преко 60 милиона динара. Данас је, господо, то свршено, телефонска мрежа и централе у Београду, Загребу и Љубљани су проширене те ће већ скоро бити пуштене у саобраћај, тако да ће све молбе за телефон за најкраће време бити решене.

Огромна оскудица у директним телефонским линијама, која ме је нагнала да изнесем на решавање питање набавке телефонских каблова на дуга растојања, проузрокује годишњи губитак од 30 до 40 милиона динара, којом би се сумом велики кабел Београд—Загреб—Марибор—аустријска граница исплатио са каматама за непуних 10 година. И оваквих примера би се још пуно могло навести.

Оскудица у особљу и лоше здравствено стање особља проузрокује такође велике губитке. Зато ја, господо, са жаљењем констатујем да је брисана из буџета свота од 12 милиона динара за болеснички фонд поштанског особља, коју сам ја био ставио у овогодишњи буџет за оснивање болесничког фонда поштанско-телеграфско телефонског особља осигуравани и потпорна средства за то.

На више стотина постојећих линија губи се дневно више хиљада па и десетине хиљада минута, што значи губитке више десетине милиона динара годишње.

Може се са пуно права рећи да укупни губитци п. т. т. струке услед овакве „штедње” износе данас преко стотину милиона динара годишње. А колико од свега овога трпи привреда? О томе најбоље сведоче оне дневне и многобројне интервенције наших трговачких и привредних комора код Министарства пошта. Мора се, господо, тражити излаз из ове ситуације. Једини је излаз тај, да се поштанско-телеграфска телефонска струка организује на комерцијалној основи. Она мора водити трговачко књиговодство, она мора вршити прорачуне рентабилитета, она се мора еманциповати од Закона о државном рачуноводству и Закона о главној контроли који делују негативно и на продуктивност и експедитивност рада у једном комерцијалном предузећу, чиме му проузрокују огромне губитке.

Поштанско, телеграфска телефонска струка мора имати своју финансијску аутономију, јер ће без ње она само да животари, и никада неће достићи ону висину на коју треба да дође и на којој висини стоје остале поштанско телеграфске

струке у западној Европи, где министарство пошта одавно има своју аутономију, и где се оно одавно води на комерционалној бази. Чиста добит, која се од ње захтева не сме бити произвољна, не сме да зависи од ничијих захтева, већ има бити утврђена законодавним путем, у виду интереса на капитал који је држава уложила у инвестиције.

Министарству пошта се мора или дотирати већим инвестиционим капиталом од стране државе или му треба дати право задуживања ради проширења и модернизовања инсталација, јер ће само тако ова струка моћи да одговори оправданим захтевима привредних и осталих њених корисника.

Министарство пошта мора добити свој посебни закон о поштанско-телеграфско-телефонском особљу који би повео рачуна о врло напорном раду поштанско-телеграфских-телефонских службеника и омогућио истицање по вредности, и који би дао шире могућности поштанско-телеграфско-телефонској управи да врши спремање и одабирање чиновника служећи се као искључивим мерилем за ову сврху способношћу, стручношћу и приљезношћу у раду чиновника, без чега се, у овој врло важној саобраћајној служби која има око 20 хиљада запослених, може врло лако створити једно хаотично стање.

Познавајући особље поштанско-телеграфско-телефонске струке, ја свечано изјављујем, да је оно, почевши од највишег па до најнижег, способно и квалификовано, да изведе ову реформу поштанско-телеграфско-телефонске струке. И стога молим господина Претседника владе и господина Министра пошта а и г. Министра финансија, да се овим питањем позабаве и да приступе што скорије његовом решењу и остварењу.

А сада, господо, да се мало осврнем на излагања г. Вујића, и молим господина Потпредседника да ми то допусти, иако је време мало подмакло. Ово је други пут да г. Вујић говори о Министарству пошта и оба пута оферира, да се убије, односно прети да ће се убити, ако му се докаже, да је неку аферу починио, ако му се докаже да је био непоштен, па иде данас толико далеко па каже: ако му се докаже, да је где било био мало нелојалан, или да је био несавестан као Министар. Пошто ја његову претњу, да ће се убити, не узимам озбиљно, ја ћу му навести један пример из његовог министровања, који му даје прилике да се убије, ако хоће да одржи реч. (Један глас са деснице: Немојте да се деси злочин!) Неће се десити несрећа нације.

26 фебруара 1934 године донео је Министар г. Лаза Радивојевић решење бр. 4099/1934 да се европском друштву „Сосиете Еуропен“, уступи испорука и монтажа аутоматске телефонске централе система Ериксон за град Земун по цени 626.000 фр. франака. То решење г. Министар Радивојевић је доставио друштву. Уговор о испоруци није направљен. Рок испоруке није био установљен. Напомињем да се у другим набавкама, које су вршене код истог Европског друштва, није тако поступало, него је поред Министровог решења био састављен и уговор, а у овом случају постојало је само ово решење.

То је, господо, било стање у погледу земунске централе, које сам ја затекао, кад сам дошао у Министарство пошта, а то је било и стање које

је затекао г. Вујић кад је дошао у Министарство пошта. Ово решење г. Радивојевића није задовољавало финансијски, јер је било скупље од прилике за 650—700 хиљада динара од других повољнијих решења која су се могла постићи, да је била расписана лицитација, а није задовољавало ни технички, јер земунска аутоматска централа треба да буде предвиђена као саставни део београдске централе и да се претплатници Земуна и Београда као претплатници локо-саобраћаја дозивају потпуно аутоматски, па је било логично и технички потребно да те две централе земунска и београдска буду једнога система, што не значи од исте фирме. Међутим, централа, коју је поручио г. Радивојевић од фирме Ериксон, била је из основа једног другог система. Кад би се приступило реализацији тога решења, при адаптацији те централе систем Ериксон за рад са телефонском централом у Београду систем Сименс и Халске, дошло би се до техничких компликација и тешкоћа које би биле врло тешко савладати. На пример, један претплатник из Земуна, према томе решењу фирме Ериксон, ако је хтео да зове телефоном некога претплатника у самом Земуну, требао је да преко Београда заузме једну линију према Београду, затим другу линију према Земуну и тек онда да добије везу са земунским претплатником. А ако је веза са Београдом случајно прекинута, онда земунски претплатници не могу ни међусобно да комуницирају у самом Земуну, док се не би у централу извршила за тај случај предвиђена адаптација. Ради тога, по томе систему Ериксон, требао је много већи број спојних каблова и линија Београд—Земун, које су врло скупе и ту би настало једно повишење у трошковима од прилике за 400.000 динара. Али, и поред свега тога поскупљења, и ако би та централа била скупља, то је био један експеримент који не само да није до сада извршен код нас у Југославији него нигде ни у Европи није се до данас покушало да се ова два разна система као што су Сименс и Ериксон повежу. Ово би био експеримент који би коначно платило Министарство пошта, јер се те две централе у опште не би могле довести у склад и оспособити за правилан рад. То се види и по томе, што фирма Ериксон није успела да нађе решење и што је одлука, којом се испорука централе Земун уступа фирми Ериксон 3 године, остала неискоришћена, тј., ни након 3 године није фирма испуруку извршила.

Ја када сам постао Министар нисам се могао сложити са овим решењем те сам ову набавку г. Лазе Радивојевића сторнирао, а г. Вујић, који је стајао пред истим тим проблемом као и ја, није га решио. Ја му признајем да се је трудио да то питање реши. Он је образовао једну техничку комисију па је питао ту техничку комисију за њено мишљење. Када је добио мишљење од техничке комисије, онда је образовао другу техничку комисију па је тој техничкој комисији поставио 13 питања, која је сам саставио, а када је добио одговор на та питања ставио је примедбе, па је опет целу ствар послао техничкој комисији. Тада је техничка комисија израдила један елаборат и констатовала „да би за Министарство пошта, односно за државу, прихватањем најновије понуде фирме »Compani General« место фирме »Erikson« код које је био поручио г. Лаза Радивојевић, да би за

државу настала једна уштеда од 660 хиљада динара". Када је г. Вујић добио ово техничко мишљење, онда је Министар г. Вујић цео овај елаборат послао своме Општем одељењу, послао правницима да чује и правничко мишљење, да чује шта ће и правници да кажу. Па су и правници разгледали цео предмет и донели противно мишљење од мишљења техничке комисије. Правници су, наиме, констатовали „да постоји одлука Министра г. Радивојевића, да се испорука уступа фирми »Erikson«, да је та одлука уручена фирми »Erikson«, да је та фирма »Erikson« добила у име предујма од стране државе 200.000 француских франака, да је почела ту централу да израђује и да је југословенска држава везана на решење Министра г. Радивојевића, па ако би сторнирала ово решење да би у процесу, који би се водио у Паризу пред изабраним судом, југословенска држава апсолутно сигурно била осуђена на накнаду штете". И сада се г. Министар Вујић нашао у процепу између два мишљења: техничког, које предлаже, односно препоручује сторнирање ранијег решења и примање нове понуде, која је јевтинија за 660.000 динара и правничког, које каже да је „држава везана ранијим решењем Министра Радивојевића на понуду »Erikson-а« ма да је она скупља". Господин Вујић је требао да се одлучи за једно од та два мишљења. А шта решава г. Вујић? Он доноси једно Соломонско решење и каже: „наређујем да се ова ствар оконча тако како ће по државу бити најповољније, да држава не претрпи штету". А господа чиновници, када су видели да г. Министар избегава да прими одговорност, они су донели решење да је најповољније по државу да се цела ствар баци — ад акта. И тако се и десило. Спис је отишао у акта. Када сам ја дошао у Министарство ја сам извадио спис из архивске прашине и сторнирао решење г. Лазе Радивојевића примивши на себе одговорност за сторно и добио од фирме натраг предујам у износу од 200.000 франака, те одмах поручио другу централу за Земун, која је инсталирана са закашњењем од 4 године и која ће већ ових дана бити пуштена у саобраћај. Ако има кривице за ово закашњење од 4 године, онда та кривица лежи на господину Вујићу. Ако он данас смело тврди да му се не може навести ни један случај у коме као Министар није поступио лојално и коректно, ево, ја му га наводим.

Да се осврнем, господо, још на једну тврдњу, на тврдњу г. Мохорича. Г. Мохорич приговорио ми је да сам ја као Министар учинио неке огромне инвестиције за Сарајево, а да сам занемарио западне крајеве. Господин Мохорич мислио је врло логично али ипак је промашио. Он је мислио: Министар из Сарајева, телефонска централа инсталирана у Сарајеву, па је закључио да то сигурно долази од тога што је Министар из Сарајева. Међутим, г. Мохорич се ту љуто вара. Нисам телефонску централу за Сарајево поручио ја, него је већ уговором из 1934 године са Социјете еуропеен, она поручена истовремено са набавком аутоматских централ за Блед—Лесце итд. и са набавком пет и по хиљада телефонских апарата. Овде је г. Мохорич промашио. Нисам ја био тај који је наручио централу за Сарајево, него је наручена још пре мене, а случајно је завршена и пуштена у промет за време мога министровања.

И сада, пошто је г. Вујић овде са висине питао Скупштину: „јесте ли сложни с тим да афере испод пола милијона не помињем, него само оне преко милиона" па је навео „аферу у Раковици" од 7 милиона франака са француским радио-телеграфским друштвом, па кад ме је повукао за језик да му и ту изложим право стање и неозбиљност приговора. Случај је хтео, ја сам 1. септембра 1935 дошао у Министарство, а 2 или 3 септембра долази код мене претставник компаније из Раковице и каже: Господине Министре, постоји парница, постоји арбитража између југословенске државе и компаније за 7 милиона француских франака, и ја сам дошао да Вас замолим, да се одмах одреди судија са југословенске стране да би се та ствар у Паризу расправила". Ја сам томе претставнику те компаније казао ово: Ви сте, господо, склопили уговор да радите у Југославији. Међутим, ви се парничите већ 10 година. Ово је већ четврта арбитража. Ви сте у перманентној парници са Југославијом. Ако можете да радите без парнице, изволите, господо, ја примам вашу сарадњу. Али ако ваша сарадња значи перманентно парничење са државом, онда изволите примити на знање да вам ја отказујем уговор о концесији. Представник ген. компаније се пренеразио и казао: молим, дајте то написмено. Ја сам одговорио: Молим, изволите, добићете писмено. Сутра дан доставио сам отказ концесије ген. компанији у Раковици писменим путем. Сад су дошле интервенције са разних страна. Морам да напоменем да је то била четврта арбитража у којој је фирму заступао г. Пол Бонкур, а нашу државу г. Др. Васа Јовановић. Г. Васа Јовановић послао је из Париза Министарству једну шифровану депешу да спреми у буџету 8 милиона франака, јер је парница изгубљена. Кад су концесионари добили мој отказ, онда су, након многобројних и разних интервенција, дошли к мени и изјавили да одустају од парнице и молили ме да повучем отказ а ген. компанија да се одриче тражења одштете у износу од 8 мил. франака, као и уопће тражења какве било одштете од државе за прошлост и за будућност. Ја мислим да је г. Вујић најмање имао права да пребацује како сам ја у том питању поступио, пошто је арбитража била и за време његово, па је могао и он то питање решити, али, или није хтео или није смио.

Господо, овде у овој Скупштини обичај је да се износе имена чиновника који не ваљају. Ја ћу да почнем да износим имена оних који ваљају и да кажем да у Министарству пошта, почев од врха, од г. помоћника Ратајца и његових вредних начелника, па даље до оног задњег службеника, постоји једна савесност и пожртвованост у раду какву је ретко наћи. Због тога, имајући поверење у такав апарат и имајући поверење у господина Претседника владе, г. Министра финансија и г. Министра пошта, изјављујем да ћу гласати за овај буџет. (Одобравање и плескање у центруму и на десници).

Potpretsednik Franjo Markić: Рећ има народни посланик г. Milenko Glišić.

Миленко Глишић: Господо посланици, ја сматрам да је мало незгодно, или, ако хоћете, згодно је што је г. Калуђерчић, који је био предговорник, као дојучерашњи министар овога ресора дошао

да говори тако рећи пред празним клупама. Међутим, код овога ресора, који је важна чињеница у свима артеријама живота наше државе, не би требало да буде тако, али то је кривица уопште нашег начина рада овде у Парламенту. Ми овде мучимо и ово особље, мучимо и себе и оне који нас слушају и гледају. Господо, наш сељак паметно ради. Он порани рано, па оно што уради до 12 сати то је урађено, па после прилегне па се одмара, да би сутра опет поранио на посао. Ми, господо, лично на онога попа, који је на задушницама имао да прочита много молитава, и кад су га питали како ћеш ти, попе, да свршиш тај посао кад код сваког имена мораш да споменеш раба Божијег, он им је одговорио: лако ћу ја то, ја ћу код неколико имена да кажем раба Божијег, а после ћу да кажем „а брже, а брже” па ће све бити готово.

Шта може да се уради, када ми радимо овде изјутра од 8 или 9 часова и радимо целу ноћ, умарамо и ово особље и нас, јер, господо, после 30 дана, да смо били и за гозбом и ручком, досадила би нам се, а камо ли дремајући овде по клупама. Наш мозак и душа је уморна и нама треба одмора.

Хоћу сада да пређем на стварност овога буџета. Ми овде сви износимо, неко по знању, неко по потреби, неко по жељи, али ја мислим да ми сви у души желимо да ово све буде што боље, па зато не замерите на критици ни на једној ни на другој страни. Ја хоћу да скренем г. Министру пажњу на једну ствар и да га опоменем, што ће ми он, мислим, признати, ако не он, а оно ће ми јавност то признати.

Телефони и депеше су у нашој земљи скоро најскупле на свету. Пре рата било је код нас, сви знате, динара 0,05 једна реч за депешу, а данас је 75 пара до једног динара. Један телефонски разговор био је 1 динар, а данас кошта 20 динара. Ја мислим, господо, да је то грех, јер се тиме не постиже ни корист Министарству ни држави, јер би било много више посла и на телефону и са депешама, када би било јевтиније. Зашто да буде 20 динара разговор из Чачка у Београд када је пре коштао 2 динара; зашто да буде депеша 15 динара када је раније била 1,50 пара. Ја мислим да би г. Министар требао у интересу његове популарности и у интересу великог обрта да спусти цене, јер свако ће радије дати депешу, када она кошта само 4—5 динара, него да пише писмо.

Ја ћу да наведем један пример. У Француској имате за 2 франака дописне карте, које иду за 1 сат у обиму од 80 км. (Сава Микић: То је тачно, пнеуматик!). Али се, господо, од тих дописница добију већи приходи. У ове дописнице може се написати колико хоће речи. Г. Министар би требао то да прибележи како из трговачког тако и из државног интереса.

Господо, хоћу да вам напоменем још једну ствар. Сви сте ви људи из народа, из мањих места. Сво то чиновништво чека од нас да види шта ћемо за њега урадити. Ја нећу да кажем ништа рђаво за то особље, али, господо, зашто да поште раде само до 6 часова увече, зашто не би радили до 8 часова.

Зашто да се не ради до осам сати у једном среском месту, него само до шест сати увече, и онда лети поштарка или поштар оду на купање, а ако некоме умре мајка, па дође на пошту да то

јави, ту нема никога. И кад он протестује, онда му се каже: — Ништа, друго ће се родити! —

Ја мислим, господо народни посланици, да би поште у среским местима требале да раде до осам часова увече, а у окружним варошима да раде до 12 сати ноћу.

Сад бих, господо, хтео да кажем и то, да је потребно изменити код телефонских разговора и оно време од три минута, па да буде пет минута за један разговор. Јер само што забодете штифт и викне једанпут ало, и одмах каже дај 20 динара, прошло је три минута. (Веселост у дворани). Ја сам се баш случајно десио у пошти кад је он био интерниран у Пожези и требало је да се јави из Чачка, и није човек стигао ни да јави, а поштар му каже: — Дај двадесет динара, прошло је три минута, а за других три минута још 20 динара. И сада ако човек нема новаца, он мора да узме карту и да оде лично да јави. Шта може човек за три минута да каже?

За то ја ову напомену чиним па нека г. Министар нађе сам да ли овај мој предлог ваља или не ваља. (Светозар Тасић: Лако је теби, он је твој комшија, па ће све да ти учини!) Он мени даје празну чабрицу, а тражи пуну. (Смех — Гласови: Да је напуниш!) Јесте, да је напуним. (Гласови: Ајде, пожурите!) Ви журите, али ће се нама то о главу дупати и поколења ће рећи, како смо ми грешили. Да је срећа па да радимо само до подне сви би били одморни, и лепо би свој посао радили, али, кад су нас овако ухватили за кукове, као стару бабу, ми морамо да играмо „проломку”.

Potpredsednik Franjo Markić: Gospodine govorniče, opominjem Vas, da ne upotrebljavate neparlamentarne izraze.

Миленко Глишић (наставља): Ви не разумете како се код нас у Ужичком крају игра коло, ухватите се за појас. Нисте Ви мене разумели, јер кад бабу ухватите у коло, она мора да игра и кад не може (Смех).

Хоћу да замерим господину Министру, јер сви кукамо стално и сви би желели, да буџет буде што мањи. Али, поред све добре воље не може да се смањи зато, што више пута неће да питају мајку, која рађа децу, него питају мајку, која децу не рађа. Тако и овде не питају пословне људе кад састављају буџет какве би користи било, да тај буџет буде мањи, него седну па пишу цифре и после их саберу, па то ти је буџет. А ја сматрам, да би се у многим ресорима могле учинити велике уштеде, кад би се позвали пословни људи и стручњаци, па да се из њиховог мишљења извуку користи. Узмимо сад баш Београд, — лепо је јутрос Министар казао о аутомобилима и њиховим оправкама, — зашто и ту не би дали пренос те поште под закуп, то би било много јевтиније и повољније за државу и за народ. Иако она народна изрека каже, да газдине очи коња гоје, ипак ови аутомобили, који имају наше поште, служе и за возињу и за друге ствари, не чувају се као што треба, сваки то сматра, да је Алајбегова слама.

Колико се само за један дан у Београду потроши бензина, ви то сами добро знате. Хтео бих да учиним једно упоређење, али ви већ знате шта ја мислим. Боље би било да се све потребе за возила подмирују на тај начин што би се тај посао давао у петогодишњи закуп приватним лицима. У

том случају не би имали толики број чиновника, којима држава после 10—15 година мора да даје и осигурава пензију. Ја сам дужан да скренем господину Министру пажњу на ово, а он нека учини како нађе за сходно.

Хоћу још једну ствар да напоменем. Нећу да говорим о гломазним стварима. Воја Лазић је лепо рекао како се министри овде прескачу, и како један другом пребацују, ко је пустио дужу линију и поставио дебљу жицу. Ја хоћу да говорим о телефонским апаратима које имамо ми овде у нашој кући. То су апарати некаквога Сименса. Ја мислим да то нису апарати него да су то неки зврнци који не вреде ништа. Кад би узели једнога ковача из мога Ариља он би направио боље и јевтиније те апарате. Видимо да та фирма Сименс има и нека колица која гура кроз улице и са којима као бајаги врши неке оправке. Ја мислим да би господин Министар требао да запосли наше раднике механичаре па да њима предаје ове послове око оправки, те да се тако користе наши људи а не Сименс. Већ по самом имену „Сименс“ види се да то није наша фирма и да то нису наши људи. Кад се каже Сименс југословенско друштво то изгледа као кад бих ја отишао у Париз и казао Французима да сам Жорж. Ја бих молио господина Министра да о овоме поведе рачуна, па да кајмак много не растура и да тога Сименса мало пришрафи. Рачунам да је боље да то он учини, него да му дођу наши Ужичани.

Ја хоћу да напоменем ову рипиду, ову велику зграду која је заклопила цркву св. Марка. Та црква кошта 150 милиона динара, а за те паре могло је се подићи 150 пошта. Са зидањем те зграде било је р. р. бр., паре се потрошиле и испало је како не треба. Ја бих молио да се једанпут већ престане са зидањем тих великих палата и са прављењем тих великих бунди. Боље је направити са истим парама сто малих бунди него направити само једну. Зато ја кажем: то је грех. Ја немам ништа против тога, нисам био на конкурс, нисам ни за једног ни за другог, али ово више личи на неку касарну или апсану, а не на неку поштанску зграду.

Али сад ћу ја ово да оставим. Хоћу још за две ствари да умолим господина Министра. Мој крај је један од оних крајева сиротињских, али честитих. То могу статистике да докажу. Нити има каквих прљавих дела, нити крађа. Ми смо били увек као што је свети Јован хтео да буде бос и да пости, он је морао да буде у исцепаном оделу, што можда није хтео примити неки причест. Тако је и мој крај. Хоће да буде свети Јован, хоће да очува образ, честитост, и зато мора да буде свети Јован без опанака. Зато ја немам ни једног километра пута. Где год се кренеш не можемо другогачије ићи него на мазгу: трака трука, трака трука. (Буран смех.) Ако учитељ иде у село и нешто носи, мора носити на самару, ако болесник треба негде да иде, мора да је на самару.

Сад хоћу да приметим господину Министру нешто и да видим његово кавалерство, да видим да ли ће ми изаћи у сусрет, јер је он из онога краја, са једног великог брда, које личи на промобран, па хоћу да га замолим да ми бар у три места да три условне поште, тако, да, ако се неко разболи, може телефоном да позове лекара.

Молим га да за условну пошту у Мочиоцима, која броји 1500 правних гласача, а удаљена је око

60 километара. Ту треба да се оснује условна пошта. Исто тако молим га да за условну пошту у Крушници, која истина није моја политичка општина, али не смета, ту треба основати условну пошту, да могу људи, кад ми затреба, и телефоном разговарати. Исто тако молим га да оснује условну пошту у Високом. То су све места по 60 километара удаљена. Из њих се носе намирнице. Право је да та места, ако ништа друго, да могу да се јаве телефоном и сврше посао. Ето, то хоћу да замолим господина Министра и да видим да ли ће бити кавалер да то учини.

Хоћу још једну ствар да му ставим на срце. Ја сам казао да је особље његовог ресора одиста честито и добро. Све су то мученици. Они цабе хлеба не једу. Ту имате и депеша, и писама, и ово и оно. Али, — није сва трава крива што коприва жари! Има и ту по неки јолпаз чиновник. Ја бих га молио да их мете на тријер и да их мало прочисти.

Имам ја једног и његовог и мог пријатеља, који њему више, као ресорном Министру: „Драги Војко“. А Војко је доктор, а онај је свршио четири разреда гимназије, али, он рачуна пошто је у Јерези да може. То је, истина, мој кум, кога сам ја крстио. То је један грешник, који је учинио чуда и чуда, зла многа, оволики је досије о њему (показује величину досијеа) али, пошто је у Јерези, не може бити кажњен, није крив.

Он је учинио много штошта и оволики је његов досије, он је чинио разне кривиче и њега су његове колеге и другови тужили. То је један несрећан човек. Г. Министар треба да га понова регрутује, да га врати од наредника за каплара, па ће после друкчије писати г. Министру. Он је извршио и један фалсификат, дете му је умрло, а он примао додатак, и примао би и даље да га ја нисам извукао за капицу и показао. То је дошло до Главне контроле, али је ипак све прошло као да није ништа ни учинио. Ја бих молио да се његов рад извиди, па ако је крив, нека одговара, а ако није, метните га у какву окружну варош.

То сам хтео да кажем и мислим да ће г. Министар ове моје примедбе примити као савет другарски и братски. Јед сам говорио и погађао мисли свих вас, па макар ви то мени и не признали. Ако, најпосле, неће тако да прими, ја ћу молити да се то унесе у подруме и лагуме наше, па ће неко читати и рећи: он је рекао и душв спасао. Ја сам рекао да све што је добро ја ћу бранити и да ја не нападам него братски чиним примедбе. Ја вас поздрављам. (Одобравање на левници).

Potprednik Franjo Markić: Реč има г. Milan Kurilić. (Glasovi: Nije tu). Pošto г. Kurilić nije tu, smatra se da je odustao od reči. Реč има г. Aleksandar Lazarević. (Glasovi: Nije tu). Pošto г. Lazarević nije tu, smatra se da je odustao od reči. Реč има г. Jovan Zdravković. (Glasovi: Nije tu). Pošto г. Zdravković nije tu, smatra se da je odustao od reči. Реč има г. Milan Petković. (Glasovi: Nije tu). Pošto ni г. Petković nije tu, smatra se da je odustao od reči. Реč има народни посланик г. Luka Avramović.

Лука Аврамовић: Господо народни посланици, ево ме и опет на овој говорници да проговорим о моме срезу, који је одувек запостављен од свих влада од ослобођења до сада, па и од Владе г. др. Милана Стојадиновића, која се Влада хвалила да

је чинила све и сва овој земљи. Господо, у нашем крају ми од свих влада нисмо ништа добили, а ни од ове Владе нисмо ништа добили. Мој крај, Срез гламочки, ја мислим он је најбогатији у овој држави, па можда и у Европи, невременом, снеговима, великим и дугим зимама, немамо путева, немамо жељезница, немамо никаквих превозних средстава сем коњског самара. То је наше саобраћајно сретство и саобраћај. Немамо ни телефона да можемо јавити другима своје невоље и потребе. Имамо пошту али она иде преко Гламоча, преко краја куда зими не може проћи за месец дана. Та пошта не пролази шипадовом пругом и зашто не би долазила свакога дана. Ја мислим, да је већ крајње време да нам овај данашњи г. Министар пошта даде бар телефонску везу, јер ми не бисмо могли ни аеропланима да се користимо, пошто је време тамо тмурно, и ја мислим да би свакако г. Министар то могао учинити, па му се зато и обраћам. Али, како су до сада све владе обећавале а нису ништа учиниле, ја сумњам да ће и г. Министар нешто учинити. Господо, кад бисте ви дошли у тај крај, видели бисте у каквој беди и невољи живи тај народ. Ја мислим да у нашој отаџбини ниједан крај тако не живи. (Гласови: Гласај за буџет!) Гласали су и они посланици пре мене, али им је Влада само обећавала.

Господо, да кажем још једну ствар, кад је реч о Министарству пошта, а то је, да би било добро и корисно кад би нам дали везе са нашим суседним срезовима, т.ј. јајачким, мркоњским и кључким. То су срезови тако без везе да пре можемо доћи у Сибир, него из једног у други од ова два среза, а нарочито ми из нашег среза. Ја мислим да је то срамота кад ниједна влада неће да се обазре на овај народ, који је вредан, честит и поштен, али шта то вреди кад нема никакве предусретљивости од стране државне управе. Господо, ја мислим да би требало да се нама даде телефонска веза и поштански саобраћај. Баш зато, господо, кад видим колико се пажње и добре воље поклања на другим странама, а моме срезу ништа, онда не могу гласати за буџет, него ћу гласати против. (Одобравање на левици).

Potpredsednik Franjo Markić: Reč ima Ministar pošta, telegrafa i telefona g. Vojko Čvrkić.

Министар пошта, телеграфа и телефона Војко Чвркић: Господо народни посланици, могло би се рећи данас за опозицију да је она први пут у овој буџетској дебати била добронамерна. Најглавнији говорник из опозиције г. Мохорич заслужио је, да му одавде са ове говорнице, одам признање, да је као човек, који припада опозицији у својој критици био нарочито добронамеран и трудио се да укаже на извесне недостатке о којима би Министар пошта и телеграфа требало да води рачуна. Међутим, господо, као и код сваке опозиције, имало је ипак извесних примедба које су биле неоправдане, али оно што је главно и што ја нарочито хоћу данас да подвучем јесте да је опозиција кроз свог главног говорника г. Мохорича признала, да је експозе Министра пошта, телеграфа и телефона изнет с једним критичким разматрањем. То признање много значи, јер посматрати ствари, као ресорни министар, критички и запажати добро све недостатке у једном ресору, значи да су се добро ствари уочиле и значи да је Краљевска влада преко свог претставника у ресору

добро увидела све потребе поштанско-телеграфско-телефонске струке.

Господо, не могу се решавати сви проблеми од једанпут, па није могла ни Влада др. Милана Стојадиновића за време од две и по године, од кад се налази на управи земље, решити све важније проблеме поштанско-телеграфске и телефонске струке. Нама је врло добро познато да смо ми једна врло млада држава. Кад се уз ово има у виду да у развићу телеграфске и телефонске службе главну, пресудну и једину реч води најмодернија техника и најфинији изуми људскога ума, који су у том правцу дали све своје напоре, онда је оправдано што код нас не може бити онако као на напредном западу.

Наша земља која живи својим државним животом од једнога века и неколико деценија, у којој смо за све то време подижући земљу ишли из боја у бој као Зека Буљубаша, и кад смо у последње време доживели једну катаклизму, кад су нам биле све мреже телеграфске и телефонске у целој земљи разорене, а особље поштанско-телеграфско које је обављало у миру једну врло тешку службу било рунирано, и данас, господо, кад се ми налазимо у оваквом стању поштанско-телеграфском, ми можемо са правом казати да смо ми земља која је учинила гигантске кораке и у томе погледу.

Ја ћу да укажем нарочито на тај факат, да је и сама опозиција признала, као што сам мало пре рекао, да је експозе Министарства пошта, телеграфа и телефона једно критично разматрање. Томе још додајем сад, да је и мој ранији претходник, господин Министар Калуђерчић, у своме говору изнео на један зналачки начин проблеме поштанско-телеграфско и телефонске службе. Шта то показује? То показује да је Влада г. др. Милана Стојадиновића и преко мога претходника и преко мене, јасно показала и доказала пред Народном скупштином да је она ушла у све проблеме телеграфско-телефонске службе, и да улаже све напоре да у службу дигне на онај степен, на коме степену и висини стоје те струке у другим културним земљама, које имају много дужи број година националног стварања и рада. Да је заиста Влада г. др. Милана Стојадиновића на томе пољу много што шта учинила, ви сте видели, господо, да сам ја јасно истакао у експозеу, да раније никад нису биле предвиђене суме за изградњу поштанско-телеграфских зграда ни у једном буџету, и да је у томе погледу први корак учинила Влада г. др. Милана Стојадиновића, а ми сви врло добро знамо, у каквом се стању налазе поштанске зграде и колико су исте руниране и како тамо губи здравље чиновништво које тамо ради. (Бурно одобравање у центруму и на десници.)

Исто тако, господо народни посланици, ја сам истакао нарочито и то, колико се учинило на стварању бољих међународних телефонских и телеграфских веза и да се у том погледу отишло много напред, као и на изграђивању читавог низа телефонских мрежних група, као у Дубровнику и Сплиту и појачавању истих у Београду, Загребу, Љубљани и на другим местима. То све, господо, јасно показује да ова Влада као и на свима другим гранама државне активности не стоји скрштених руку ни код овога ресора. Оној господи, која желе да би ми данас требали да будемо на оном ступњу развића поштанско-телеграфске службе, на коме степену данас стоји Француска, јер је један

говорник навео пример са Паризом како се тамо брзо добијају писма која носе ознаку депеш, ја могу да им одговорим само то: Нека би нам дао Бог да ми што дуже поживимо у овој држави Југославији у миру и да прегнућем свих националних конструктивних снага порадимо да дођемо на онај степен на коме данас стои велика Француска. А досадашњи наш рад, а нарочито рад који је показао највећу интезивност за последње две и по године, од доласка на управу државе Владе господина доктора Стојадиновића, даје нам право да можемо ведра чела и бистра ока гледати и у будућност.

Сад, господо, хоћу да одговорим на неколико замерака које су овде пале.

Господин Вујић, трудећи се тако исто да буде објективан и показујући и извесне симпатије према мени, што мислим да неће бити некоректно од мене да то истакнем, он је истовремено учинио ипак извесне мало теже констатације, на које ја морам да се осврнем.

Набавка телетипа телеграфских писаћих машина извршена је у 1934 години. Уз нове апарате мора се и особље обучавати и, на тај начин, створити један кадар стручног особља које ће бити оспособљено да овим апаратима рукује. Данас су све ове машине у раду и дају добре резултате. Према томе, господо, ја мислим да не може бити неке нарочите бојазни, изражене од господина Вујића, у погледу набавке ових телетипа апарата.

Што се тиче његових тврдњи које за собом немају доказа, — то нарочито подвлачим, — да су тамо извршене извесне злоупотребе приликом набавке тих писаћих телеграфских апарата, ја могу, господо, да одговорим ово: да и господин Вујић а и Народна скупштина, па и цела јавност, могу бити сигурни у то, да ако буде тамо ма каквих злоупотреба, без обзира ко их је извршио, да ће доћи акција, с моје стране, која ће дати пуну законску сатисфакцију оним људима, који су тражили да се у тој ствари примени правда... (Бурно плескање). А исто тако да ће се дати законска санкција и свима онима код којих се буду утврдиле злоупотребе. (Одобравање и плескање).

Напомена, господо, да се телеграми прекуцавају на границама Саве и Дунава, као да се данас налазимо у двама разним државама, није оправдана. Није оправдана са тога разлога што то прекуцавање не долази отуда, што смо ми подвојени неким законским прописима, које би нам диктовали неке државне међе, него што је потреба самог телеграфског саобраћаја да се извесне депеше прекуцавају, због тога што ми немамо такву и толико обимну телеграфску мрежу да би свако место било повезано директном линијом, да би сва места могла примити директан саобраћај између себе, јер би то била огромна мрежа телеграфских линија.

Господо, г. Вујић упутио је мени и један апел, да ја у својој политици гледам, да се постојеће ваздушне телеграфске и телефонске мреже оправљају, да се подижу нове и да се појачавају, а да се уопште напусти питање полагања кабла на линији Београд—Загреб—Марибор.

Г. Вујић је као министар утрошио један кредит од 3 милиона динара да би успоставио бољу везу између Београда и Загреба. Међутим, господо, данас између Београда и Загреба телефонска

линија толико је оптерећена да дневно 30% разговора између Београда и Загреба остају неостварени. Да би се тај саобраћај оспособио да прими сав тај прилив који налаже живот између Београда и Загреба, потребно би било изграђивати дуплу линију са дуплим дирецима и то би коштало 40 милиона динара. А те линије које су ваздушне, позната је ствар, да су више изложене квару, и познато је, да не могу дати у употреби онакве резултате какве ће да даде кабл. Зато би се дошло до тога да после утрошених 40 милиона динара требало би још и нових 20 или 40 милиона, јер је телеграфски и телефонски саобраћај стално у порасту, и, према томе, ишли би оним путем крпарења као што је већ г. Вујић учинио са она 3 милиона.

Поред тога, господо, ми из Владе и ви који помажете Владу показали смо увек да водимо рачуна о одбрани земље. Одбрана земље то је једна врло важна ствар, и чим се постави то питање, мора свакоме бити јасно, који уме да мисли, и који хоће да мисли, да оно што стоји у ваздуху да је то много несигурније када дође једнога дана опасност по земљу. И зато моја политика иде за тим, да наше телеграфске и телефонске линије сакривамо што дубље у земљу и због тога нам треба кабл. (Гласови из већине: Тако је!)

Господо, ми знамо врло добро шта значи обавештајна служба за време рата. Обавештајна служба значи оно главно уво које треба да бдије на сигурности земље, и ако то уво нема добре везе онда је позната ствар да ће бити задоцнења у времену, и да се не може са оном пуном сигурношћу извршити одбрана земље од стране наше војске и, према томе, наша војска неће бити у стању не добијајући потребна обавештења да заузме увек на време оно место које јој команда диктује. Позната је ствар, да, ко у рату не буде крећао тачно војску по месту и времену, тај мора губити рат, а да би могла тачно војска да се креће и по месту и по времену, потребно да имамо што више телеграфских и телефонских линија. И Краљевска влада водећи рачуна о овоме као и о економским моментима и о економском снажењу наше земље, упућујући земљу једном највећем просперитету са једним таквим замахом какав се у нашем животу није осећао од ослобођења до данас, доказује да у свима питањима показује једно добро разумевање и једну добру вољу и енергију, да у корист народне привреде реши сва могућа питања која су пред њу и стављена.

Господо, говорено је о неким великим наградама, које су плаћене појединим чиновницима који пишу књиге у Министарству. За сада, према подацима којима ја располажем, на те награде издато је свега око 4000 динара. Али, господо, Министар је зато ту, да све што чује, да то провери. Ја бар стојим на том гледишту и ја ћу ипак то проверити. Ако тамо има нечега што не ваља и што не би било у складу са интересима поштанске службе и поштанског чиновништва, ја отворено изјављујем, да се то више неће догађати.

Господо, ја сам у своме експозеу нарочито истакао потребу уговорних пошта. Ја сам тамо образложио шта су то уговорне поште, каква је разлика између уговорних и државних пошта, и јасно сам истакао потребу уговорних пошта. Али пошто се томе приговарало, ја хоћу ипак да одго-

ворим са овим мојим тврђењем: уговорне поште највише служе нашем народу који живи у најзаченијим и непроходним крајевима.

Господо, ми са овим редовним буџетским сретствима не можемо у тим местима да установимо и државне поште, јер су много скупле и онда би поштовани господин друг Воја Лазић који тражи поште за селске ипак с друге стране казао да су велики терети наметнути сељацима, па нисмо знали како би измирили ова његова тражења и ми смо то измирили на тај начин, што смо узели јевтинији облик уговорних пошта, које ничим не изостају у погледу пословања за државним поштама. И на тај начин, ми, господо народни посланици, хоћемо пошту као сретство за посредовање чак и у просвети и у култури, да примајемо што ближе селу.

Господо, још само на једну напомену г. Вујића. Г. Вујић је казао да се нарочито блефира преко штампе са отварањем неких нових телефонских линија са Ајзербајџаном, Персијом и Сиријом и т. д., наводећи земље које су много од нас удаљене. Међутим, господо, ту нема никаквог блефирања. Не објављује се то преко штампе због тога, да се то у јавности покаже, да је то неки нарочити успех Краљевске владе, јер ова Краљевска влада не рачуна са јевтиним успесима и она никада не рачуна са тим да може овом народу бацити праšину у очи. Ми водимо једну искрену политику ка економском снажењу и подизању нашег народа, и према томе ми не бацамо праšину у очи. А оно што се објављује преко новина, објављује се зато, ако би се неко од држављанина тих земаља нашао у нашој земљи, да има законске могућности да употреби ово културно сретство и да дође у везу са својом земљом. И то се објављује преко новина само ради обавештења. (Пљескање у центруму и на десници).

А затим, господо, никакве конференције нарочито не одређују се да се отворе ове телефонске линије и саобраћај са иностранством, а још мање да се конференције састају на мору и да се шетају по тим лепим местима. Ја сам, господо, потписао неколико решења којима се отварају такве линије. И то је свршено у међусобној администрацији. Хартија је извршила свој задатак, а никакви људи нису слати у том циљу на те конференције.

Потом је поменуто и тражена чак анкета за тајну радио-емисиону станицу у Загребу. Господо, ја мислим да то није ништа страшно, ако признајем, да до сада нисам ушао у то да ли је и како радила та тајна емисиона радиостаница у Загребу.

Али ја знам, да је г. Вујић овде, он би био потпуно сигуран после ове моје изјаве, да ту неће бити никакве злоупотребе и никакве штете по државне интересе, пошто ја дам ову изјаву: Са свом енергијом и одлучношћу испитаћу, да ли постоји тајна радио-емисиона станица у Загребу, шта је она радила, какав је њен рад био, да ли је био њен рад штетан по интересе државе. Јер то, што је била тајна, то вели наговештава, да је рад могао бити штетан по државне интересе. И, према томе, у овој земљи може бити сваки спокојан, кад ја изјавим, да ће најтеже законске санкције постићи све оне, који су учинили злоупотребе и оштетили државне интересе. И после тога, господо, ако би материјал био такав, јер ја овде не говорим са доказима, али нека ме извини г. Вујић, није ни он

говорио са доказима, па зато слободно ја могу да тврдим, ако би био материјал такав, да би изазвао једну анкету, може бити спокојан и г. Вујић и цела Народна скупштина, да од те анкете нећу бежати, јер немам потребе да бежим. (Пљескање у центруму и на десници).

Господо народни посланици, на крају ја изјављујем, да захваљујем господи из опозиције за њену добронамерну критику, а да не би оставио и г. друга Лазића незадовољеног, да му не поменем име, јер знам, да он воли да му се име много помиње, ја могу да кажем ово: Г. Воја Лазић има само мени да благодари што сам држао онај и онакав говор у Финансијском одбору, јер да нисам говорио у Финансијском одбору, г. Лазић не би имао тему за данашњи говор у Скупштини. Ја сам онда дао једну изјаву о радиу, али не онако и у другом смислу, како је он интерпретира. Ја знам, као реални политичар и као човек, који носи одговорност, јер сам ресорни Министар, да не треба да дам тако лако изјаву, да мислим да одмах уведем у свакој сељачкој кући радио.

Ја знам, господо, да је то одмах немогуће, али могу да изјавим слободно, не плашећи се ни већих сељака него што је Воја Лазић, камо среће ако би ми успели и ако би довели нашом добром политиком дотле и финансијска сретства да једнога дана буде радио у свакој сељачкој кући. Природно, да ћемо при томе одмеравати и ми који познајемо сељачки живот врло добро, шта је прече, па ћемо прво дати оно што је прече, али ћемо мислити и о томе, да сељак који живи по планинама и гудурама има право да до њега продре просвета и култура. (Одобравање у центруму и на десници).

На крају, господо, ви познајете мој рад као јавног радника. Ја мислим да неће бити никаква некоректност са моје стране ако изјавим, са ове говорнице: сваки онај који је мислио да је могло бити неких злоупотреба у ресору Министарства пошта нека буде потпуно спокојан, јер моја целокупна прошлост и акција као јавног радника и политичког човека, јамчи да никакве злоупотребе не може бити, за коју ја будем знао, а да остане некажњена по најстрожијим законским прописима. И због тога ја вас позивам да гласате за предложени буџет Министарства пошта, телеграфа и телефона. (Бурно пљескање у центруму и на десници).

Potpretsednik Franjo Markić: Gospodo narodni poslanici, pošto je lista govornika iscrpljena to je pretres u pojedinostima predloga budžeta rashoda XII — razdeo — Ministarstvo pošta, telegrafa i telefona, završen. Prelazimo na glasanje. Glasace se po partijama sedenjem i ustajanjem. Gospoda narodni poslanci, koji primaju pročitane partije izvoleće sedeti, a koji ne primaju, izvoleće ustati. Molim izvestioca g. dr. Časlava Nikitovića da izvoli pročitati partiju 735.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročitao partiju XII razdeo — Ministarstvo pošta, telegrafa i telefona.

Potpretsednik Franjo Markić: Prima li Narodna Skupština pročitane partiju 735? (Glasovi: Prima! — Ne prima!) Ona gospoda narodni poslanici koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Većina sedi, prema tome objavljujem, da je pročitana partija 735 većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 736.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu čl. 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije predloga budžeta rashoda XII razdeo — Ministarstva pošta, telegrafa i telefona od partije 736 do partije 751 d zaključno.

Potpredsednik Franjo Markić: Izvolite čuti partiju 751 e sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 751 e sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi :

XII RAZDEO — MINISTARSTVO POŠTA, TELEGRAFA I TELEFONA

GLAVA XCIII — MINISTARSTVO

Vanredni rashodi

Nabavke i montaža itd.

U prvom redu, posle reči: „novih“ umetnuti reči: „i proširenje postojećih“

Ukupno XII razdeo . . . . .

Potpredsednik Franjo Markić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 751 e sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima! — Ne prima!) Ona gospoda narodni poslanici koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Većina sedi, prema tome objavljujem da je partija 751 e sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 752.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji u smislu čl. 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije predloga budžeta rashoda XII razdeo Ministarstva pošta, telegrafa i telefona od partije 752 do partije 766 zaključno.

Potpredsednik Franjo Markić: Gospodo narodni poslanici, pošto je predlog budžeta rashoda — XII razdeo — Ministarstvo pošta, telegrafa i telefona po svima partijama pojedinačno primljen, objavljujem da je ceo predlog budžeta rashoda XII Ministarstvo pošta, telegrafa i telefona primljen (Burno pljeskanje i odobravanje u centru i na desnici).

Gospodo narodni poslanici, kao što svi vidite, vreme je mnogo poodmaklo i ja ću sa vašim pristankom zaključiti ovu današnju sednicu.

Dozvolite mi da vam predložim kao dnevni red za narednu sednicu: Produženje pretresa u pojedinostima izveštaja Finansijskog odbora o predlogu budžeta državnih rashoda i prihoda sa predlogom Finansijskog zakona za budžetsku 1938/39 godinu i to: 1 — Pretres budžeta rashoda — X razdeo — Ministarstvo građevina, 2 — Pretres budžeta rashoda — XI razdeo — Ministarstvo trgovine i industrije, i 3. — Pretres budžeta rashoda — XV razdeo — Ministarstvo šuma i rudnika.

Sa vašim pristankom ovu sednicu zaključujem, a narednu zakazujem za ponedeljak u 8 časova pre podne.

(Sednica je zaključena u 14.50 časova)

